

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ вищого навчального закладу у кооперації
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання денна
Кафедра фінансів та банківської справи**

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева
(підпис, ініціали та прізвище)
« _____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на тему:

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ
ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ
(за матеріалами ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»)**

**зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
освітнього рівня магістра**

Виконавець роботи Чепа Світлана Миколаївна

_____
(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Гасій Олена Володимирівна

_____
(підпис, дата)

Рецензент

Дубініна Олена Аркадіївна

ПОЛТАВА 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Економічна сутність та класифікація прибутку підприємства.....	6
1.2 Структура механізму управління прибутком підприємства та його елементи.....	14
1.3 Методичне забезпечення оцінки механізму управління прибутком підприємства.....	26
Висновки за розділом 1.....	37
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПрАТ «КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ РІЧКОВИЙ ПОРТ»	39
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».....	39
2.2 Аналіз джерел формування і напрямів використання прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та факторів, що на нього впливають.....	53
2.3 Оцінка ефективності управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».....	64
Висновки за розділом 2.....	72
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПрАТ «КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ РІЧКОВИЙ ПОРТ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	74
3.1 Стратегічні орієнтири розвитку механізму управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».....	74
3.2 Розрахунок резервів підвищення ефективності управління формуванням доходів і прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».....	88
3.3 Моделювання прибутковості діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».....	100
Висновки за розділом 3.....	106
ВИСНОВКИ.....	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	112
ДОДАТКИ.....	126

ВСТУП

Отриманий підприємством прибуток має важливе значення в його діяльності, оскільки він впливає на формування фінансових ресурсів, збільшення ринкової вартості підприємства, ефективність виробничої діяльності та на економічний розвиток держави в цілому. Саме можливість отримання прибутку націлює підприємство на здійснення нововведень, що стимулює надходження інвестицій, збільшує загальний випуск продукції і забезпечує зайнятість. У зв'язку з цим, управління підприємством потребує раціонального і економічно обґрунтованого ефективного механізму управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання, а також визначення ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності, що вказує на актуальність дослідження.

Система управління вітчизняних підприємств налічує багато недоліків, таких як: управління, яке базується лише на поточних цілях та досягненні максимальних результатів в короткотерміновому періоді, відсутність елементів стратегічного управління прибутком та системи планування і прогнозування, а також нехтування показниками платоспроможності та фінансовими ризиками діяльності, що призводять до збитковості. Виходячи з цього, формування ефективного механізму управління прибутком підприємства, який би відповідали сучасним економічним умовам, є актуальним.

Грамотне, ефективне управління формуванням прибутку, його розподілом та використанням передбачає побудову на підприємстві відповідних організаційно-методичних систем та механізму забезпечення цього управління, знання основних механізмів формування прибутку, принципи розподілу прибутку. Адже, кожен цикл розподілу прибутку звітного періоду це, одночасно, і процес забезпечення ефективних умов його формування в майбутньому періоді та реалізації цілей стратегічного розвитку підприємства.

Методологічні та прикладні аспекти ефективного механізму управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання достатньо широко висвітлені в нормативних документах, а також у науковій та навчально-методичній літературі. Узагальнення з даної проблематики засвідчило, що вагомий внесок у теорію та практику аналізу фінансових результатів і рентабельності зробили І.О.Бланк, Л. А. Костирко, Е. В. Черnodубова, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, О.В. Павловська, В.О. Подольська, Т.Я. Попович, Г.В. Савицька, Ю.С. Цалко, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет, Н. П. Шморгун та інші вчені-економісти. Водночас окремі аспекти побудови системи управління прибутком потребують подальших досліджень.

Мета роботи – розвиток теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективного механізму управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання.

Відповідно до поставленої мети автором окреслено такі завдання дослідження:

- розкрити економічну сутність та здійснити класифікацію прибутку підприємства;
- дослідити структуру механізму управління прибутком підприємства та визначити його елементи;
- з'ясувати методичне забезпечення оцінки механізму управління прибутком підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»;
- проаналізувати джерела формування і напрями використання прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та визначити фактори, що на нього впливають;
- оцінити ефективність управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»;
- визначити стратегічні орієнтири розвитку механізму управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»;

- розрахувати резерви підвищення ефективності управління формуванням доходів і прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»;
- провести процес моделювання прибутковості діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

Об'єкт дослідження – процес формування ефективного механізму формування прибутку підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади формування ефективного механізму управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання.

У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення, порівняння, системності і комплексності – при обґрунтуванні теоретичних підходів до формування загальноекономічної, правової сутності концепції прибутковості; економіко-статистичні методи – при обробці інформації; графічні методи – при побудові графіків. Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти, періодичні та монографічні видання, матеріали конференцій, статистичні матеріали, вітчизняні та зарубіжні публікації з фінансів, фінансового аналізу та фінансового менеджменту, дані фінансової звітності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки.

Практичне значення дослідження полягає у розробці ефективного механізму управління прибутком підприємства. Наукова новизна дослідження полягає у передбаченні сучасних методів ефективного управління прибутком підприємства.

Результати проведеного дослідження опубліковано у Збірнику наукових праць магістрів та апробовані на XLII Міжнародній науковій студентській конференції «Актуальні питання розвитку економіки, харчових технологій та товарознавства», що проходила 26-27 березня 2019 р. в місті Полтава (додатки К та Л).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність та класифікація прибутку підприємства

Основною фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність його виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, виступає його прибуток [57, с. 718]. Тому причиною заснування для будь-якого підприємства є отримання прибутку.

При створенні підприємства, його власники, перш за все, опікуються його прибутковістю, що означає перевищення прибутку над витратами підприємства. Чим більший прибуток, тим ефективніше відбувається його розвиток та з'являються можливості для розширення виробничої діяльності [72, с. 106].

Прибуток є певним виміром ступеня досягнення поставленої мети функціонування підприємства. Він формується як приріст капіталу суб'єкта господарювання в певному часовому періоді та одночасно виступає інтегрованим багатогранним об'єктом обліку, який розглядається поетапно крізь призму доходів та витрат [92, с. 322].

Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази і продукції, всіх форм інвестування. Він слугує джерелом сплати податків. З урахуванням значення прибутку вся діяльність підприємства спрямована на його зростання. Тобто прибуток, як економічна категорія відбиває дохід, який створений в процесі матеріального виробництва в процесі підприємницької діяльності.

Максимізація прибутку є одним із основних завдань фінансового менеджера, яке для свого вирішення потребує оптимальних рішень у сфері капітальних вкладень, управління структурою та вартістю капіталу, доходами і

витратами, основним і оборотним капіталом.

Згідно зі статтею 142 Господарського кодексу України (далі – ГК) та Податковим кодексом «прибуток (дохід) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань» [28; 82].

У сучасній економічній теорії існує достатньо велика кількість концепцій прибутку. В переважній їх більшості прибуток визначається як елемент власного капіталу суб'єкта господарювання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Сучасні теорії прибутку як складової власного капіталу

Назва теорії	Трактування прибутку
Теорія власності	Прибуток як різниця між доходами та витратами нараховується безпосередньо власнику, відображає зростання його добробуту та збільшує капітал
Теорія господарюючої одиниці	Прибуток – це чистий приріст власного капіталу без урахування оголошених дивідендів і результатів операцій за рахунками капіталу
Теорія залишкового капіталу	Прибуток залежить від зміни майбутньої оцінки активів і зобов'язань підприємства, його наявність є основою для прийняття управлінських рішень власниками простих акцій
Теорія підприємства	Прибуток трактується з позицій доданої вартості. Прибуток як додана вартість включає всі платежі акціонерам у вигляді дивідендів, відсотки кредиторам, заробітну плату робітників, податки державі та нерозподілений прибуток
Теорія фонду	Прибуток трактується як обмеження на використання активів тільки у визначених цілях (спеціальний фонд, фонд допомоги тощо). Найбільш широко використовується у державних і комерційних організаціях
Теорія глобального прибутку	Ця концепція заснована на твердженні, що традиційні показники валового прибутку, рентабельності, чистого прибутку не охоплюють всієї діяльності підприємства, а характеризують лише окремі сторони або стадію нарахування. Глобальний прибуток (збиток) визначається як приріст (зменшення) вартості майна при постійному капіталі на початок і кінець періоду, передбачаючи, що кредиторська заборгованість буде погашена на початок і кінець періоду

Джерело : [30, с. 99]

У найбільш загальному вигляді прибуток можна вважати певною функцією змінних вхідних елементів, таких як дохід від продажу, предмети праці, робоча сила, засоби праці, рівень податкового тягара (зовнішній

обмежуючий чинник). Разом з тим підприємство як об'єкт управління є складовою частиною соціально-економічної системи та взаємодіє з іншими її елементами – суспільними інститутами та різними соціальними групами.

Нині найбільшого визнання набули два концептуальні підходи до визначення прибутку: за економічною концепцією прибуток являє собою перевищення виручкою зовнішніх і внутрішніх витрат, а за бухгалтерського підходу прибуток є перевищенням зовнішніх витрат, тобто акцентується увага на загальній виручці підприємства, нарощуванні капіталу.

Поняття та сутність категорії «прибуток» у більшості вчених описується по-різному. Економічна енциклопедія подає наступне визначення прибутку: «Прибуток – перевищення доходів від продажу товарів і послуг над витратами на виробництво і продаж цих товарів; узагальнюючий показник фінансових результатів господарської діяльності; визначається як різниця між виторгом від реалізації продукту господарської діяльності і сумою витрат факторів виробництва на цю діяльність у грошовому вираженні» [35].

І. М. Вахович визначає прибуток як частину заново створеної вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Таким чином, наголошується на важливості процесу реалізації виробленого продукту за кошти [13].

Змістовним вважаємо визначення І. А. Бланка: прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [8, с. 142].

Так, результатом поєднання факторів виробництва (праці, капіталу, природних ресурсів) і корисної продуктивної діяльності господарюючих суб'єктів, є готова продукція, що стає товаром за умови її реалізації споживачу. На стадії продажу виявляється вартість товару, що включає вартість минулої упреждженої, праці і живої праці. Вартість живої праці відображає знову створену вартість і розпадається на дві частини. Перша є заробітною платою працівників, що беруть участь у виробництві продукції. Її величина

визначається рядом факторів, обумовлених необхідністю відтворення робочої сили. У цьому аспекті для підприємця вона представляє частину витрат щодо виробництва продукції. Друга частина знову створеної вартості відображає чистий дохід, що реалізується за умови продажу продукції, який означає суспільне визнання її корисності [8]. Результат поєднання зазначених факторів представлено на схемі (рис. 1.1).

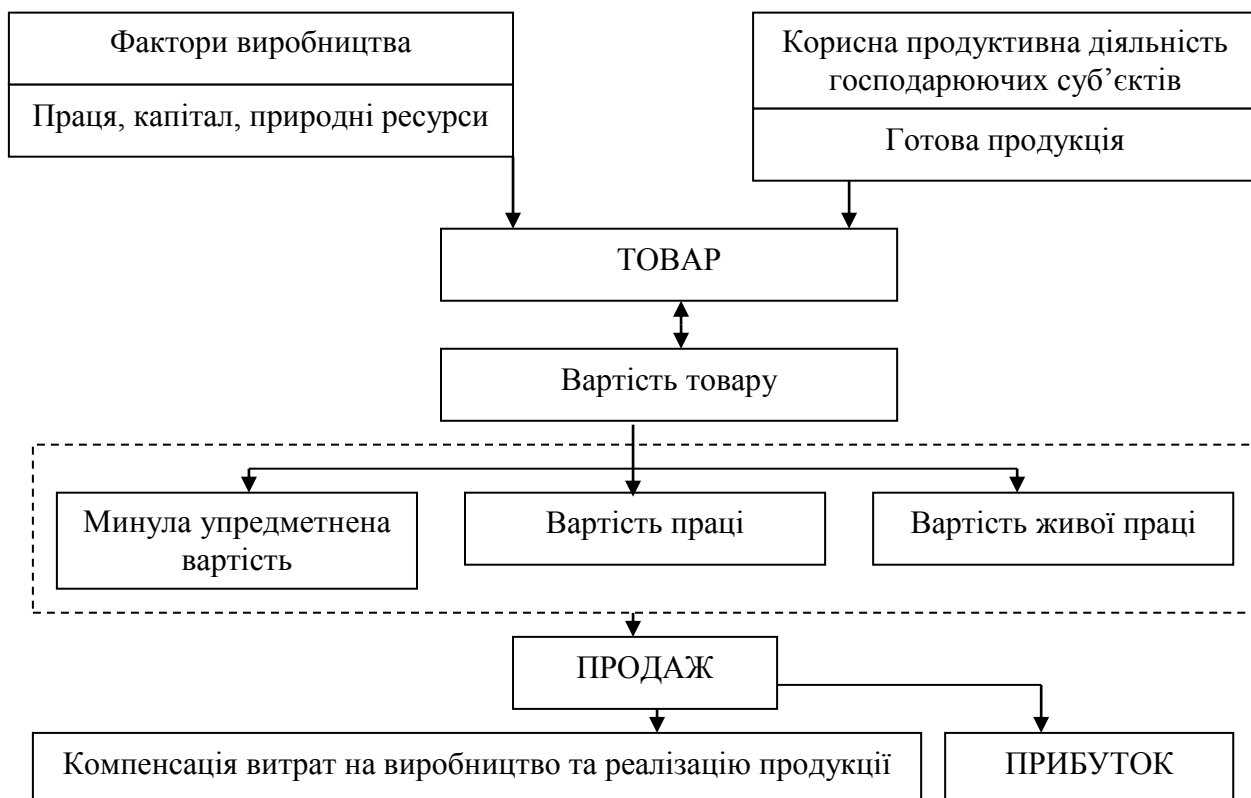

Рисунок 1.1 – Результат з'єднання факторів виробництва і корисної діяльності господарюючих суб'єктів [76, с. 295]

А. М. Поддєрьогін визначає прибуток підприємства як фінансову категорію, якщо частина загального прибутку підприємства є результатом фінансової діяльності [83].

Г. Г. Кірейцев вважає прибуток найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і в кінцевому рахунку свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці,

рівень собівартості. Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства представляє собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво і реалізацію продукції [111].

О. О. Антонюк, використовуючи поняття взаємозалежності ризику і доходу, визначає прибуток як втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [2].

Не дивлячись на відмінності тлумачення категорії «прибуток», можна знайти спільні риси та узагальнити різні точки зору вітчизняних і зарубіжних дослідників. На рис. 1.2 відображено роль і значення прибутку підприємства в умовах розвитку ринкової економіки.

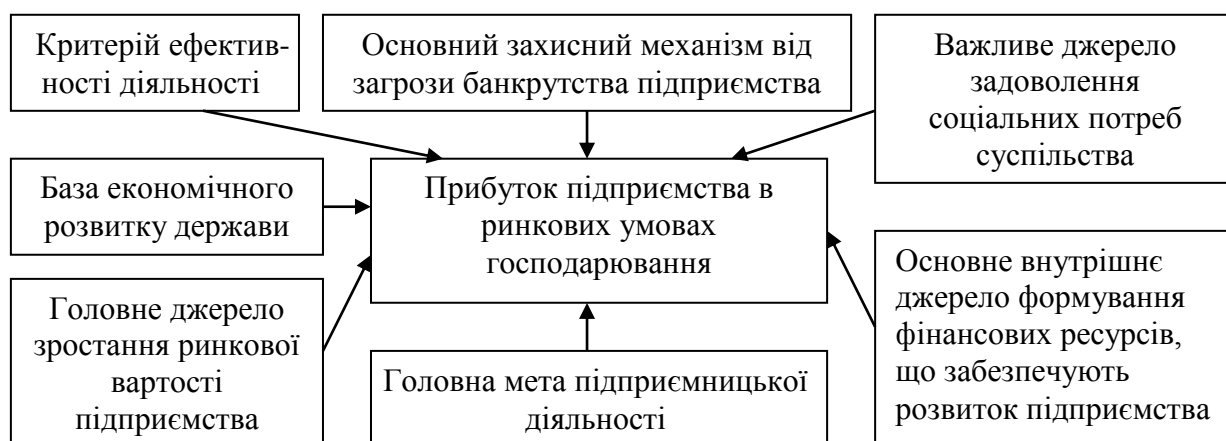

Рисунок 1.2 – Характеристика ролі прибутку підприємства в умовах ринкової економіки України

Джерело: [61]

Отже, з рис. 1.2 видно, що прибуток підприємства є не лише основою функціонування підприємства, але і як база економічного розвитку держави.

Узагальнюючи різні точки зору вітчизняних і зарубіжних дослідників, Л. О. Денисенко, Ю. О. Кучерявенко визначають, що роль і значення прибутку підприємства в умовах ринкової економіки виявляються в наступному:

– прибуток підприємства є основним спонукальним мотивом будь-якого

виду бізнесу, головною кінцевою метою підприємницької діяльності;

- прибуток підприємства створює базу економічного розвитку держави в цілому. Можливість держави успішно виконувати покладені на неї функції і здійснювати намічені програми розвитку економіки дає механізм перерозподілу прибутку підприємства через податкову систему;

- прибуток підприємства виступає критерієм ефективності діяльності суб'єкта господарювання;

- прибуток є постійно відтворюваним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, і чим вище рівень прибутку підприємства, тим менш його потреба у залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і вище рівень самофінансування його розвитку. Останнє є важливим критерієм фінансової стійкості підприємства;

- прибуток виступає головним джерелом зростання ринкової вартості підприємства [32, с. 147].

Важливим є й те, що у прибутку втілена уже реалізована у товарі або послугі додаткова вартість, а процес такої реалізації здійснюється за межами безпосереднього виробництва – у сфері обміну.

Розгорнене визначення категорії «прибуток» має враховувати те, що його привласнення уособлює основну мету капіталістичного способу виробництва загалом, кожного капіталістичного підприємства зокрема, наявність синергічного ефекту як важливого джерела прибутку тощо. З урахуванням цього більш повно прибуток можна визначити так: це головна мета діяльності капіталістичного підприємства, що реалізується у процесі виробництва та реалізації товарів і послуг з використанням найманої праці, діяльності самих підприємців, отримуваного синергічного ефекту від взаємодії найманих працівників із засобами виробництва, а також виражає певну сукупність відносин економічної власності при здійсненні названих видів діяльності та праці [47, с. 107].

На основі вищесказаного доцільно дати таке коротке визначення сутності прибутку: це перетворена форма додаткової вартості, що виражає відносини

економічної власності між найманими працівниками та капіталістами щодо створення та реалізації додаткової вартості [46, с. 25].

Отже, прибуток як чистий дохід від підприємницької діяльності, виражений через різницю сукупного доходу та сукупних витрат із урахуванням оподаткування, є винагородою за здійснення підприємницької діяльності із урахуванням її ризикованості.

Разом з тим, сучасна економічна теорія вказує на те, що прибуток характеризується не як плата за працю, а як породження адаптації до потреб економічної діяльності за такими напрямками як ризики та своєчасні впровадження «ноу-хау», а відтак об'єднує в собі всі сторони діяльності підприємства і характеризує її ефективність. Як вважає М. С. Бабіч, «процес пізнання економічної категорії «прибуток» не завершено, пошуки нових підходів до визначення сутності тривають по нині. Ряд вчених-економістів намагаються довести, що еволюція структури сучасних фірм привела до нових цілей: захист і турбота про акціонерів та суспільство, зростання фірми, максимізація продаж та прибутку і т.д.» [4, с. 23].

З метою аналізу та забезпечення ефективного управління формуванням прибутку розрізняють декілька видів прибутку підприємства: маржинальний, валовий, прибуток до оподаткування, операційний, від звичайної діяльності, та чистий. Відповідно до чинних в Україні положень (стандартів) бухгалтерського обліку, загальний прибуток підприємства складається з прибутку, отриманого підприємством від звичайної діяльності та від надзвичайних подій.

Ключовим показником, що характеризує фінансову результативність певного виду діяльності підприємства, є прибуток від реалізації конкретного виду продукції.

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НСБО) прибуток визначається як «сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати», а, відповідно, збиток – як «перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати» [73].

Розмір та характер прибутків і збитків за кожний період діяльності підприємства є найважливішими підсумковими показниками їх роботи, тому при їх визначенні доцільно користуватися логічною схемою (рис. 1.3).

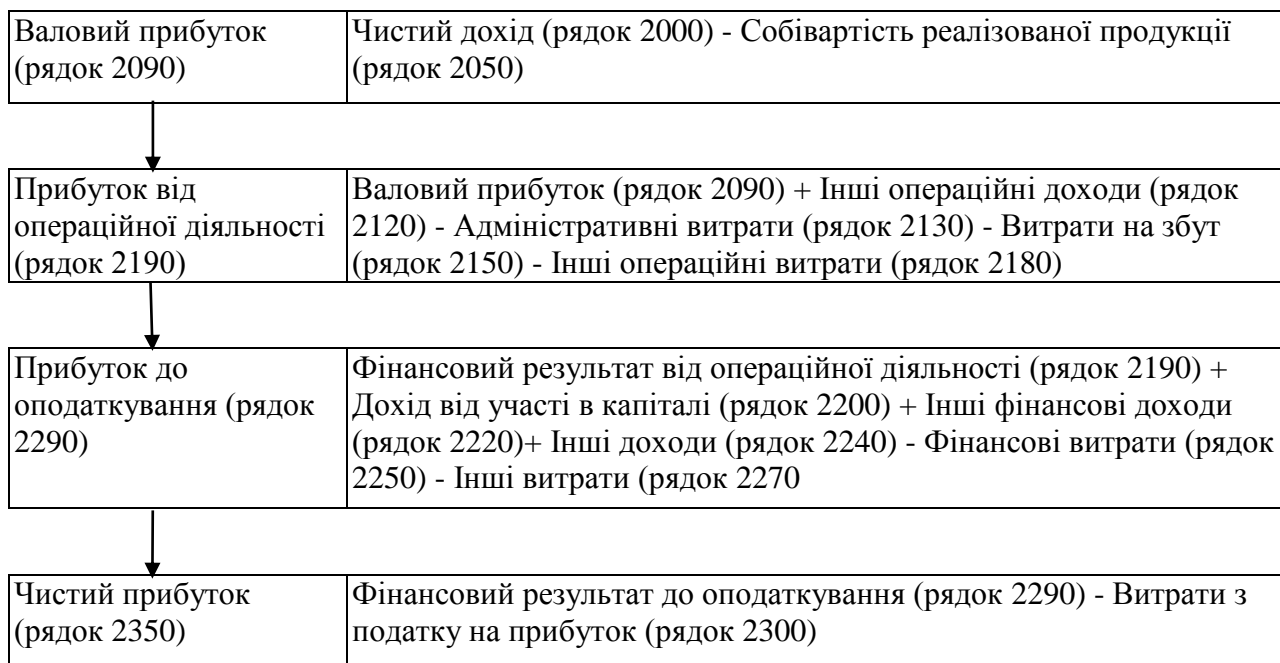

Рисунок 1.3 – Види прибутку підприємства та їх визначення

Джерело [73]

Визначимо сутність поняття певних видів прибутку відповідно до НСБО, розглянувши окремі статті форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» [73]:

– валовий прибуток – різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

– прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат;

– прибуток (збиток) до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків);

– чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку

(збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування [73].

Отже, відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, для визначення фінансового результату діяльності підприємства за звітний період необхідно порівняти доходи звітного періоду і витрати, які понесені для цих доходів. Доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей [86].

У практиці управлінського обліку широкого використання набуло поняття маржинального доходу. Автори називають його по-різному: «маржинальний прибуток», «внесок у суму прибутку», «валова маржа» і т. ін. [109]. Економічний сенс маржинального доходу полягає в тому, що він дає можливість покрити постійні витрати і дозволяє сформулювати чистий прибуток від діяльності підприємства. Маржинальна теорія проголошує: у точці беззбитковості маржинальний прибуток дорівнює постійним витратам. Відповідно, визначивши точки беззбитковості й величину маржинального прибутку для цих обсягів, фактично визначається і величина умовно-постійних витрат за кожною групою виробів.

Маржинальний дохід визначається як граничний прибуток, який підприємство може отримати в разі виробництва і реалізації кожного виду продукції. При цьому маржинальність продукції визначається як різниця між загальним прибутком від продажу товару і змінними витратами.

1.2 Структура механізму управління прибутком підприємства та його елементи

Значна роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників, визначає необхідність ефективного управління ним. Так, управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування,

розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах [32].

Управління – це сукупність прийомів, форм та методів цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою досягнення конкретних цілей та підсумків. Конкретною ціллю в даному разі можна вважати підвищення прибутковості економічної діяльності підприємства.

Управління прибутком являє собою цілеспрямований, систематичний процес підготовки, оцінки, відбору та реалізації альтернативних управлінських рішень з усіх питань його формування, розподілу та використання на конкретному підприємстві.

Під управлінням прибутком підприємства розуміють побудову системи управління, що враховує тактичні та стратегічні аспекти управління, спрямована на підвищення кінцевих результатів діяльності суб'єкта господарювання, яку розглядають як сутність взаємопов'язаних елементів, кожний з яких відіграє певну роль, спільна дія котрих забезпечує досягнення механізму отримання прибутку [85, с. 747]. Таким чином, система управління прибутком повинна бути логічно пов'язана із загальною системою управління підприємством, тому що прийняття управлінських рішень у всіх сферах діяльності підприємства прямо або опосередковано буде впливати на рівень прибутку, який, надає нові можливості і джерела фінансування для розвитку підприємства.

Як і кожна управлінська система, управління прибутком реалізує свою основну мету та завдання шляхом виконання окремих, заздалегідь визначених функцій. До основних функцій управління прибутком, характерних для підприємств усіх форм власності та організаційно-правових форм діяльності, належать такі:

- розробка цілеспрямованої комплексної політики управління прибутком;
- створення організаційних структур, що забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень з формування та використання прибутку на різних рівнях;

- формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень;
- аналіз різноманітних аспектів формування та використання прибутку;
- розробка дієвої системи формування прибутку і його ефективного використання;
- ефективний контроль за прийнятими рішеннями у сфері формування та використання прибутку [51, с. 141].

Незважаючи на різноманітні підходи, виділяють шість обов'язкових (загальноприйнятих) складових елементів системи управління прибутком підприємства: політика підприємства стосовно управління прибутком, концепція управління прибутком, принципи управління прибутком, механізм управління прибутком, інформаційна система, методи аналізу та планування прибутку [85, с. 747] (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Структурна схема системи управління прибутком підприємства

Джерело: [76, с. 296]

Таким чином, управління прибутком є сукупністю фінансово-правових та організаційно-технічних механізмів і прийомів обліку, прогнозування, планування та контролю доходів, витрат підприємства з метою забезпечення прийняттого рівня рентабельності його діяльності у поточній та довгостроковій перспективі [92, с. 323]

Головною метою управління прибутком є визначення шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. Виходячи з головної мети, система управління прибутком вирішує наступні завдання:

- забезпечення максимізації прибутку, що формується відповідно до ресурсного потенціалу підприємства;
- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику;
- забезпечення високої якості прибутку, що формується;
- забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;
- забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства на майбутній період;
- забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства;
- забезпечення ефективності програм участі персоналу [32, с. 149].

На основі проведеного аналізу С.С. Савіною та Ю.В. Гиренко визначено основні задачі управління прибутком, якими вважаються [92]:

- 1) оптимізація обсягу прибутку, який відповідає ресурсному потенціалу підприємства та ринковій кон'юнктурі;
- 2) досягнення максимально можливої відповідності обсягу сформованого прибутку припустимому рівню ризику: між цими параметрами спостерігається прямопропорційна залежність;
- 3) забезпечення високої якості сформованого прибутку; резерви її

зростання повинні бути першими реалізовані за рахунок операційної (поточної) діяльності та реального інвестування чистого прибутку, створювати базу для подальшого розвитку підприємства;

4) формування за рахунок прибутку обсягу фінансових ресурсів, достатнього для розвитку підприємства в майбутньому; ці грошові ресурси доцільно концентрувати в складі фонду накопичення та спрямовувати на фінансування витрат капітального характеру;

5) розроблення ефективних програм участі персоналу в прибутках підприємства для зближення інтересів власників та найманих працівників;

6) створення умов для збільшення ринкової вартості підприємства, яка визначається рівнем капіталізації прибутку; підприємство саме встановлює пропорції розподілу прибутку на капіталізовану та споживану частини; при цьому враховуються умови та завдання господарської діяльності [92].

Управління формуванням прибутку є складовою системою загального управління прибутком. Дана система виконує наступні завдання [24]:

- оцінювання прибутковості виробничої і комерційної діяльності підприємства;
- збільшення обсягів виробництва або підвищення цін на продукцію;
- зниження витрат у процесі його формування;
- забезпечення максимізації розміру прибутку в межах можливостей ресурсного потенціалу підприємства та обмежень ринкової кон'юнктури;
- визначення підприємницького ризику;
- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку та допустимим рівнем ризику;
- забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства в довгостроковому періоді;
- забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства;
- виявлення резервів збільшення прибутку за рахунок виробничої діяльності, інвестиційних і фінансових операцій;

- забезпечення стабільності в одержанні прибутку;
- зміцнення конкурентних позицій підприємства за рахунок підвищення ефективності розподілу і використання прибутку [57, с. 718].

Основними показниками, що впливають на розмір прибутку, є обсяг реалізації продукції та її собівартість.

Іншою складовою управління прибутком є управління його розподілом та використанням.

З метою покращення цільової структури використання прибутку підприємства, необхідно:

- визначити пріоритетні напрями використання прибутку підприємства, що забезпечують подальший розвиток підприємства та покращення фінансових результатів його діяльності;
- провести оптимізацію коштів, що спрямовані на фонд споживання;
- визначити оптимальну величину резервного фонду з метою його збільшення;
- провести оптимізацію коштів щодо поповнення інших цільових фондів;
- спланувати використання та розподіл прибутку.
- забезпечити контроль за виконанням поставлених завдань щодо використання та розподілу прибутку [57, с. 719].

Система управління прибутком може функціонувати тільки за наявності відповідних даних, на основі яких можна: налагодити постійний моніторинг процесу формування прибутку; оцінювати рівень операційного та валового прибутку; аналізувати чинники впливу на обсяг прибутку.

Процес управління прибутком підприємства базується на певному механізмі. Механізм управління прибутковістю – це система цілеспрямованого впливу засобами управлінських, економічних і організаційних процедур, інструментів і методів на стан підприємства з метою підвищення його здатності генерувати прибуток, здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати ріст та сталий розвиток відповідно до цілей і завдань підприємства з використанням можливостей потенціалу прибутковості та урахуванням особливостей впливу

нестабільного зовнішнього середовища [51, с. 144].

Основні елементи механізму управління прибутковістю підприємства становлять системи забезпечення, а саме: правове, нормативне та інформаційне:

- державне правове та нормативне регулювання питань формування та розподілу прибутку підприємства;
- ринковий механізм регулювання формування і використання прибутку підприємства;
- внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу і використання прибутку підприємства;
- система конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком [25].

Структура механізму управління прибутковістю наведена на рис. 1.5.

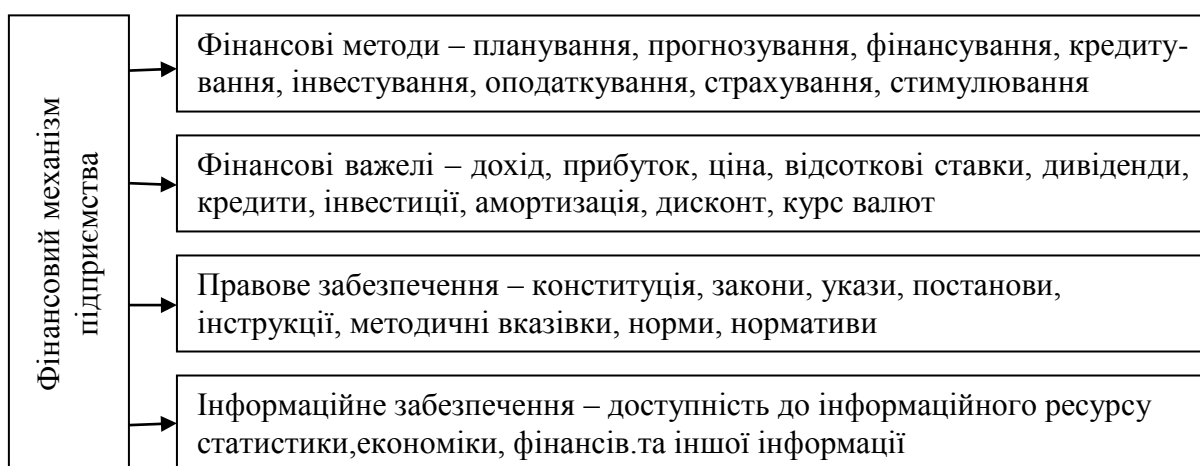

Рисунок 1.5 – Фінансовий механізм підприємства

Джерело: [71]

Дії, що застосовуються в рамках механізму, носять характер управлінських рішень і підготовки інформації для прийняття управлінських рішень в частині управління підприємства прибутком. У рамках механізму управління прибутком здійснюються наступні дії:

- аналіз і моніторинг зовнішнього середовища;
- розробка стратегії підприємства;

- підготовка аналітичної інформації, на якій ґрунтується прийняття рішення по управлінню прибутком;
- прийняття рішення;
- аналіз і коректування рішення у випадку необхідності [32;14].

Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників. Дії, що застосовуються в рамках механізму, носять характер управлінських рішень і підготовки інформації для прийняття управлінських рішень в системі управління прибутком.

Розглянемо методи управління прибутком на підприємстві, серед яких відзначено наступні:

- економічні методи (спонукання);
- організаційно-розпорядчі методи (примусу);
- соціально-психологічні методи (переконання) [25, с. 119].

За сучасних умов діяльності підприємства слід зважувати на невизначеність, яка «як властивість економіко-соціальних систем відображає випадковий, імовірнісний характер стратегічних, тактичних і оперативних ситуацій, параметри яких впливають на виконання запланованих цілей» [59, с.56].

Враховуючи поняття «фінансовий механізм», «прибутковість» та «адаптація», Л. А. Костирко уточнює поняття фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств, визначивши їх «як комплекс скоординованих методів, інструментів і важелів, що забезпечують збалансованість фінансових відносин в сфері формування, розподілу і використання прибутку підприємств та пристосування до постійних змін середовища» [59, с. 107]. На рис. 1.6 наведено адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємства.

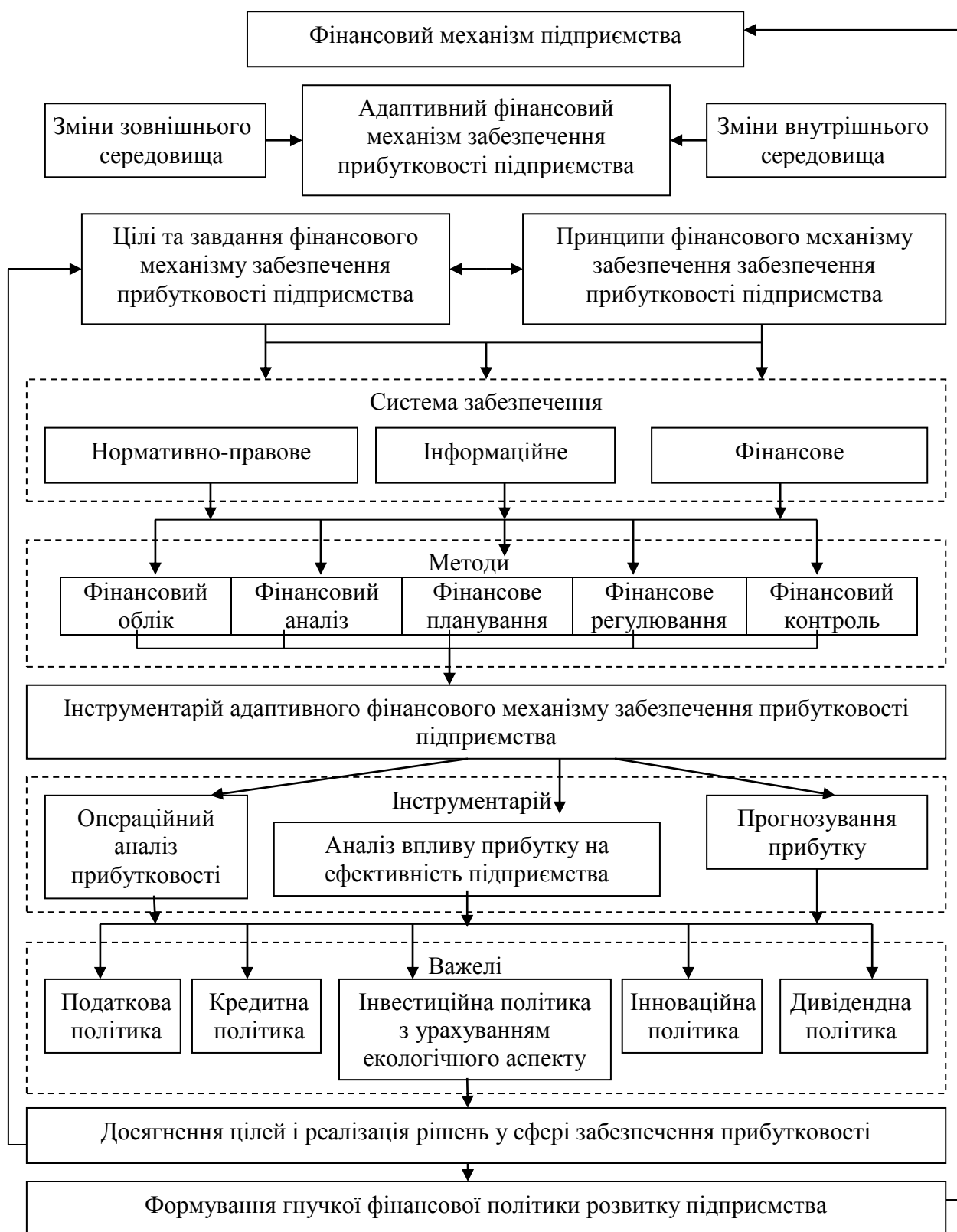

Рисунок 1.6 – Адаптивний механізм забезпечення прибутковості підприємства

Джерело: [59, с. 62]

Як вважає Л. А. Костирко, «такий тип механізму є найбільш придатним в

умовах невизначеності й імовірнісної природи параметрів процесів в економіко-соціальних системах. Від ступеня пристосування фінансового механізму до зміни умов залежить ефективність фінансового управління» [59, с.57].

Інструментарій адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств об'єднує сукупність інструментів і важелів, які використовуються в процесі дії методів цього механізму. Л. А. Костирко та Е. В. Чернодубова виокремлюють наступні фінансові важелі забезпечення прибутковості підприємства: податкова, інноваційна, інвестиційна, дивідендна і кредитна політика, які, насамперед, пов'язані з залученням і розміщенням фінансових ресурсів, а саме: самофінансування, інвестування, кредитування [59, с. 63]. Основними елементами їх формування визначено: тип політики, умови формування, критерії вибору, систему показників впливу на прибутковість.

Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємства передбачає використання інструментарію аналізу, прогнозування та важелів самофінансування, інвестування, кредитування.

Основу фінансового механізму становлять системи забезпечення: правове, нормативне та інформаційне. Реалізація фінансового забезпечення проявляється у визначенні джерел, форм та методів забезпечення і використання фінансових ресурсів підприємства [59, с. 63].

Нормативно-правове забезпечення фінансового механізму підприємства включає норми фінансового права, які відображаються у законодавчих документах, інструкції і методичні рекомендації, які розробляються органами управління.

До інформаційного забезпечення цього механізму крім інформації, яка відображена у статистичній, фінансовій і внутрішній звітності підприємств, доцільно включати інформацію щодо змін їх зовнішнього середовища.

Фінансовими важелями адаптивного механізму забезпечення прибутковості підприємств є податкова, інноваційна, інвестиційна, дивідендна і

кредитна політика (рис. 1.7)

Рисунок 1.7 – Основні фінансові важелі адаптивного механізму забезпечення прибутковості підприємств

Джерело: [117]

Податкова політика підприємства – це постійна, організована, системна, цілеспрямована діяльність керівництва щодо розподілу обов’язків та повноважень між структурними підрозділами підприємства, які беруть участь в процесі оподаткування, на основі сформованих принципів з метою формування процедур і правил, які визначають для підприємства ефективну організацію процесу оподаткування [112, с. 151].

Інноваційна політика, найважливішою умовою реалізації якої є наявність у підприємств стабільних довгострокових джерел фінансування інвестицій (амортизаційні відрахування, прибуток), реалізується через комплекс заходів щодо інвестування в реалізацію інноваційних технологій з метою забезпечення прибутковості, досягнення конкурентних переваг і зростання власного капіталу підприємства [59, с. 82].

Інвестиційна політика визначає основні напрями забезпечення зростання прибутковості підприємства за рахунок інвестування в оновлення активів, розвиток інновацій та підвищення ефективності системи управління підприємством [78].

Критеріями вибору дивідендної політики підприємства є: економічні інтереси інвесторів; очікувана прибутковість; зростання ринкової вартості підприємства. Так, розрізняють такі основні методи формування дивідендної політики: консервативний; компромісний (помірний); агресивний. Кожен з цих методів дозволяє розробити певний тип дивідендної політики: залишкова політика дивідендних виплат, політика стабільного розміру дивідендних виплат, політика мінімального стабільного розміру дивідендів з надбавкою в окремі періоди, політика стабільної норми дивідендної виплати, політика постійного зростання розміру дивідендів [59, с. 93].

Отримання платежів від дебіторів – одне з основних джерел надходжень грошових коштів на підприємство, тому кредитна політика прямо впливає на отримання підприємством доходів і прибутку. Дебіторська заборгованість є частиною оборотних коштів підприємства і тому її зростання призводить до зменшення оборотності виробничих активів, додаткової потреби у фінансових ресурсах, зростання кредиторської заборгованості та витрат і відповідно зниження прибутку [59, с. 95].

Стратегічна орієнтація системи управління прибутком визначається в розрізі перспективних орієнтирів діяльності підприємства на основі аналізу, оцінки і прогнозування стану ринкового середовища, визначення рівня одержуваного прибутку і можливостей управління ним з метою його

оптимізації. Розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в концепції інтегрованості управління прибутком із загальною системою управління підприємством є одним з основних елементів управління прибутком [107]

Як зазначають Ю. В. Волинчук, Н. В. Герасимяк, використання механізму фінансового забезпечення прибутковості підприємства спроможне забезпечити позитивний вплив на його загальну фінансову архітектуру шляхом оптимізації обсягів та структури фінансових потоків суб'єкта господарювання при реалізації визначених напрямів щодо забезпечення прибутковості в умовах сучасних трансформаційних змін [19, с. 22].

Таким чином, стабільне зростання прибутку – це результат ефективного управління фінансами господарюючого суб'єкта в цілому, насамперед побудови ефективного механізму фінансового забезпечення прибутковості підприємства за участю сукупності інструментів і важелів. При цьому управління прибутком можна розглядати як у широкому, так і вузькому розумінні.

1.3. Методичне забезпечення оцінки механізму управління прибутком підприємства

Основою обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства є інформаційна система, мета якої полягає також у забезпеченні оцінки й аналізу економічних явищ, процесів і фінансових результатів для розроблення та прийняття управлінських рішень.

Система управління прибутком підприємства є сукупністю конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень стосовно формування затрат та доходів підприємства, а

також форм їх виконання з метою забезпечення прийняттого рівня рентабельності фінансово-господарської діяльності конкретного підприємства [114].

Аналіз та контроль фінансової діяльності підприємства – це діагноз його фінансового стану, що уможливорює визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, збільшення доходів та прибутків, зменшення витрат виробництва, підвищення рентабельності, поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому. Матеріали аналізу використовуються в процесі фінансового планування та прогнозування.

Підприємство має опрацювати таку систему показників, з допомогою якої воно змогло б із достатньою точністю оцінити поточні та стратегічні можливості підприємства. Аналітичну роботу підприємства можна поділити на два блоки: 1) аналіз фінансових результатів та рентабельності; 2) аналіз фінансового стану підприємства [83, с. 126].

Основна мета аналізу прибутку і рентабельності (прибутковості) – виявлення і оцінка резервів зростання фінансових результатів та впровадження їх у виробництво [67].

В результаті розмаїття підходів до визначення прибутковості та методик її аналізу відзначаються складнощі стосовно визначення ефективності діяльності підприємства.

Аналіз фінансових результатів підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

- аналіз та оцінка рівня і динаміки показників прибутковості, факторний аналіз прибутку від реалізації продукції, робіт, послуг;
- аналіз фінансових результатів від іншої реалізації, позареалізаційної та фінансової інвестиційної діяльності;
- аналіз та оцінка використання чистого прибутку;
- аналіз взаємозв'язку витрат, обсягів виробництва продукції та прибутку;

– аналіз взаємозв'язку прибутку, руху оборотного капіталу та грошових потоків;

– аналіз та оцінка впливу інфляції на фінансові результати;

– факторний аналіз показників рентабельності [103, с. 129].

Найважливішими складовими загального розміру операційного прибутку підприємства є валовий прибуток, прибуток від реалізації продукції.

Процедура факторного аналізу валового прибутку виконується в наступному порядку [91]:

1. Вплив зміни обсягу реалізації продукції визначається за формулою (1.1):

$$\Delta P_1 = P_0 \times (K_2 - 1) \quad (1.1)$$

де ΔP_1 – вплив на прибуток зміни обсягу реалізації продукції;

P_0 – прибуток базисного періоду;

K_2 – коефіцієнт зміни собівартості реалізованої продукції, що визначається за формулою (1.2):

$$K_2 = S_1 / S_0 \quad (1.2)$$

де S_1 – собівартість реалізованої продукції звітного року;

S_0 – собівартість реалізованої продукції базисного року;

2. Вплив зміни структури й асортиментів реалізованої продукції визначається за формулою (1.3):

$$\Delta P = P_0 \cdot (K_1 - K_2) \quad (1.3)$$

де ΔP_2 – вплив зміни структури й асортиментів реалізованої продукції;

K_1 – коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції, що визначається за формулою:

$$K_1 = \frac{Q_1^{\Pi}}{Q_0^{\Pi}} \quad (1.4)$$

де Q_1^{Π} – обсяг реалізації продукції за звітний рік;

Q^{Π}_0 – обсяг реалізації продукції за базисний рік.

3. Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції визначається за формулою:

$$\Delta P_3 = Q_1^P \cdot \left(\frac{S_0}{Q_0^P} - \frac{S_1}{Q_1^P} \right) \quad (1.5)$$

Для підвищення ефективності роботи підприємств першочергове значення має виявлення резервів збільшення обсягів продукції (робіт, послуг), зниження їх собівартості, зростання прибутку.

Найбільш повно проаналізувати прибуток підприємства дає змогу 4-факторна мультиплікативна модель Дюпона (The DuPont System of Analysis). Для побудови цієї моделі використовуються наступні показники:

- власний капітал підприємства;
- коефіцієнт оборотності активів;
- мультиплікатор власного капіталу;
- чиста рентабельність.

Модель залежності чистого прибутку від наведених вище факторів має такий вигляд (1.6):

$$\text{ЧП} = \text{ВК} \cdot \text{Коб}_A \cdot \text{М}_K \cdot \text{Р}_{\text{чиста}} \quad (1.6)$$

де ЧП – чистий прибуток,

ВК – середньорічні залишки власного капіталу,

Коб_A – коефіцієнт оборотності активів,

М_K – мультиплікатор власного капіталу,

Р_{чиста} – чиста рентабельність.

Коефіцієнт оборотності активів, показник, за яким оцінюється рівень ефективності використання активів підприємства, розраховується як відношення чистого доходу до загальної вартості активів за такою формулою (1.7):

$$\text{Коб}_A = \frac{\text{ЧД}}{A} \quad (1.7)$$

де ЧД – чистий дохід,

A – загальна вартість активів.

Мультиплікатор власного капіталу, який характеризує здатність власного капіталу створювати активи і є відношенням залишків активів (A) до середньорічних залишків власного капіталу (ВК) підприємства, розраховується за формулою (1.8):

$$\text{МК} = \frac{A}{\text{ВК}} \quad (1.8)$$

Чиста рентабельність фінансово-господарської діяльності підприємства розраховується як відношення чистого прибутку до чистого доходу за формулою (1.9):

$$\text{Р}_{\text{чиста}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}} \quad (1.9)$$

Перераховані фактори можуть спричинити різний вплив на суму валового прибутку підприємства, як позитивний, так і негативний. Зв'язок між чинниками та результативним показником у наведеній моделі є функціональним, тому, як вважають В. В. Джеджула та І. Ю. Єпіфанова, факторний аналіз чистого прибутку на її основі може проводитись за допомогою методу ланцюгових підстановок [33, с. 85]. Використовуючи модель Дюпона, поетапно оцінюється кількісний вплив кожного із чинників на зміну чистого прибутку. Так, зміна чистого прибутку в результаті зміни величини власного капіталу за формулою (1.10):

$$\text{ЧП}_{\text{ВК}} = (\text{ВК}_3 - \text{ВК}_{\text{П}}) \cdot \text{Коб}_{\text{Ап}} \cdot \text{МК}_{\text{П}} \cdot \text{Р}_{\text{чистаП}} \quad (1.10)$$

Далі аналізується зміна чистого прибутку в результаті зміни оборотності активів за формулою (1.11):

$$\text{ЧП}_{\text{Коб}} = \text{ВК}_{\Pi} \cdot (\text{Коб}_{\text{Аз}} - \text{Коб}_{\Pi}) \cdot \text{МК}_{\Pi} \cdot \text{Р}_{\text{ЧИСТА}\Pi} \quad (1.11)$$

Зміна чистого прибутку в результаті зміни мультиплікатора капіталу аналізується за формулою (1.12):

$$\text{ЧП}_{\text{МК}} = \text{ВК}_{\Pi} \cdot \text{Коб}_{\text{Ап}} \cdot (\text{МК}_{\text{з}} - \text{МК}_{\Pi}) \cdot \text{Р}_{\text{ЧИСТА}\Pi} \quad (1.12)$$

Зміна чистого прибутку в результаті зміни чистої рентабельності аналізується за формулою (1.13):

$$\text{ЧП}_{\text{РЧИСТА}\Pi} = \text{ВК}_{\Pi} \cdot \text{Коб}_{\text{Ап}} \cdot \text{МК}_{\Pi} \cdot \text{Р}_{\text{ЧИСТАз}} - \text{Р}_{\text{ЧИСТА}\Pi} \quad (1.13)$$

У підсумку оцінюється сукупний вплив чинників на зміну чистого прибутку в звітному періоді.

Для повноцінного аналізу прибутковості підприємства доцільно проводити факторний аналіз чистого прибутку, аби встановити фактори, які мають позитивний та негативний вплив на формування результативного показника найбільшим та найменшим чином.

Так, процес накопичення прибутку відбувається під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. Внутрішні фактори впливу на прибуток підприємства – це фактори, які залежать від діяльності підприємства: обсяг діяльності підприємства, стан та ефективність використання ресурсів підприємства, рівень доходів, рівень витрат, ефективність цінової та асортиментної політики.

Зовнішні фактори впливу на прибуток підприємства – це фактори, які не залежать від діяльності підприємства: державне регулювання цін в сучасних умовах на товари, які входять до споживчого кошика, подорожчання послуг

інших галузей народного господарства, система оподаткування, зміна нормативних документів по кредитуванню, збільшення облікової ставки за користування кредитними, політика держави щодо формування доходів, відсутність індексації доходів населення залежно від темпів інфляції.

Особливе значення, як зазначають Т. Ю. Власенко, О. С. Стародубцева, має рівень, динаміка і коливання платоспроможного попиту, тому що він визначає стабільність одержання прибутку [14, с. 257].

Для успішного розвитку будь-якого підприємства доцільно вивчати співвідношення обсягів виробництва (реалізації) продукції з витратами і прибутком, тому дуже важливим моментом у діяльності підприємства є виявлення та кількісне вимірювання впливу факторів на показники прибутковості підприємства.

Прибуток відображає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів, а рентабельність є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва. Рентабельність є відносним показником ефективності діяльності підприємства, яка забезпечує можливість порівняння отриманого результату з понесеними витратами [41]. Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку та показує ефективність діяльності підприємств різних форм власності та характеризує інтенсивність їх роботи. У найзагальнішому розумінні рентабельність означає прибутковість виробництва і реалізації всієї продукції (товарів, робіт, послуг) і окремих її видів; прибутковість підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів підприємницької діяльності.

Отже, рентабельність – це відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень окупності (прибутковості) відповідних складових процесу виробництва або сукупних витрат підприємства. З іншого боку, рентабельність – якісний вартісний показник, який показує рівень віддачі витрат або ступінь використання існуючих ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів (робіт і послуг).

Основними завданнями аналізу рентабельності є:

- оцінка ефективності діяльності підприємства на поточний момент;
- виявлення змін рентабельності протягом певного періоду;
- визначення впливу факторів на зміну рентабельності;
- визначення резервів зростання рентабельності [91, с. 274].

Вибір і послідовність аналізу рентабельності визначається його завданням. Так, для оцінки результатів діяльності підприємства пропонується показник рентабельності реалізованої продукції, для вивчення виробництва окремих видів продукції з погляду попиту на них, доцільності їх випуску – рентабельність окремих виробів і фактори її зміни [11, с. 47].

Вона вимірюється за допомогою системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (виробничою, комерційною, інвестиційною і т.д.), вигідність виробництва окремих видів продукції (робіт, послуг) [67] (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Показники аналізу рентабельності підприємства

Показник	Методика розрахунку	Норматив	Економічна сутність
1. Коефіцієнт рентабельності активів	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 1 ряд. 1095	Тенденція до збільшення	Обсяг чистого прибутку на одну гривню активів, що характеризує ефективність використання активів
2. Коефіцієнт рентабельності продукції	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 2 ряд. 2000	Тенденція до збільшення	Обсяг чистого прибутку на 1 грн реалізованої продукції
3. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 1 ряд. 1495	Тенденція до збільшення	Частка чистого прибутку у власному капіталі, що характеризує ефективність вкладення коштів у підприємство
4. Коефіцієнт рентабельності діяльності	ф. 2 ряд. 2350 або ряд. 2355 / ф. 2 ряд. 2000	Тенденція до збільшення	Наявність можливостей підприємства до відтворення та розширення виробництва

Джерело: [8, с. 381]

Колективом авторів під керівництвом проф. М. Г. Чумаченка [120, с. 121] для аналізу рентабельності запропоновано такі показники:

1. Рентабельність окремих виробів – розраховується як відношення прибутку від виробу до собівартості самого виробу.

2. Рентабельність реалізованої продукції – розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (або чистого прибутку) до виручки від реалізації продукції.

3. Рентабельність виробництва – розраховується як відношення прибутку від реалізації до вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів.

З метою залучення до аналізу додаткової інформації використовуються багатофакторні моделі, а також методичні прийоми декомпозиційного аналізу, який передбачає послідовну деталізацію і розкриття впливу на результат факторних показників [33, с. 84].

В основу системи факторного аналізу рентабельності фірми «Дюпон» покладена наступна жорстко детермінована факторна залежність:

$$R_K = R_{\Pi} \cdot K_{\text{ОБА}} \quad \text{або} \quad R_{\text{ВК}} = R_{\Pi} \cdot K_{\text{ОБА}} \cdot K_{\text{ФЗЛ}}, \quad (1.14)$$

де: R_K – рентабельність капіталу, %;

$R_{\text{ВК}}$ – рентабельність власного капіталу, %;

R_{Π} – рентабельність продажу, %;

$K_{\text{ОБА}}$ – оборотність активів, раз;

$K_{\text{ФЗЛ}}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Взаємозв'язок між рентабельністю власного капіталу, рентабельністю продажу, оборотністю сукупних активів і структурою фінансових ресурсів визначимо за допомогою моделі фірми Du Pont. Для побудови цієї моделі використовують наступні показники:

- власний капітал підприємства;
- коефіцієнт оборотності активів;
- мультиплікатор власного капіталу;
- чиста рентабельність.

Для глибокої оцінки фінансових результатів та точнішого обґрунтування рекомендацій для покращення роботи підприємства також використовують CVP-аналіз і концепцію фінансового важеля [112].

Для оптимізації прибутку і аналізу витрат у зарубіжних країнах використовується система «директ костінг», яку також називають «системою управління собівартістю» або «системою управління підприємством». Головна увага в цій системі приділяється дослідженню поведінки витрат ресурсів залежно від зміни обсягів виробництва. Найбільш важливі аналітичні можливості системи «директ костінг: оптимізація прибутку і асортименту виготовленої продукції, визначення ціни на нову продукцію; розрахунки варіантів зміни виробничої потужності підприємства тощо». Розподіл витрат на постійні і змінні є першою особливістю системи «директ костінг»; другою особливістю є об'єднання управлінського і фінансового аналізу [29].

Одним із важливих завдань маржинального аналізу є визначення ціни беззбитковості, тобто рівня ціни, при якій підприємство не буде мати ні збитку ні прибутку. Знання такої ціни необхідне для вирішення питання про допустимі знижки, при встановленні договірних цін тощо. Цю ж методику доцільно застосовувати і при визначенні інших показників, що впливають на суму прибутку.

Маржинальний аналіз інакше називають аналізом беззбитковості. В рамках цього аналітичного підходу виділяють поняття «маржинальний дохід», який вираховується у вигляді різниці між обсягом виручки і змінними витратами по їх сукупності в цілому по підприємству.

Маржинальність продукції можна визначити як різницю між загальним прибутком від продажу товару і змінними витратами:

Маржинальність = Загальний прибуток від реалізації – Змінні витрати.

Економічний сенс маржинального доходу полягає в тому, що він дає можливість покрити постійні витрати і дозволяє сформулювати чистий прибуток від діяльності підприємства. Маржинальний дохід є граничним прибутком, який можна отримати в разі виробництва і реалізації кожного виду продукції.

Маржа є одним з центральних факторів прогнозу прибутковості, розробки політики у сфері ціноутворення і рентабельності маркетингових заходів. Тому аналіз маржинальності і пов'язаних з нею показників

рекомендується виконувати перед прийняттям відповідальних рішень у сфері маркетингової політики підприємства. При розрахунках показників рентабельності, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, як прибуток повинен використовуватися прибуток від виробництва або реалізації продукції, оскільки лише він характеризує виробничу діяльність підприємства.

Вважається, що використання чистого прибутку або фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування недоцільне, оскільки останні характеризують результати усіх видів діяльності підприємства.

Взаємопов'язаність складових та взаємоузгодженість основних завдань та цілей економічного аналізу прибутку в ризик-орієнтованому управлінні, стратегічного аналізу та адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств систематизовано на рис. 1.8.

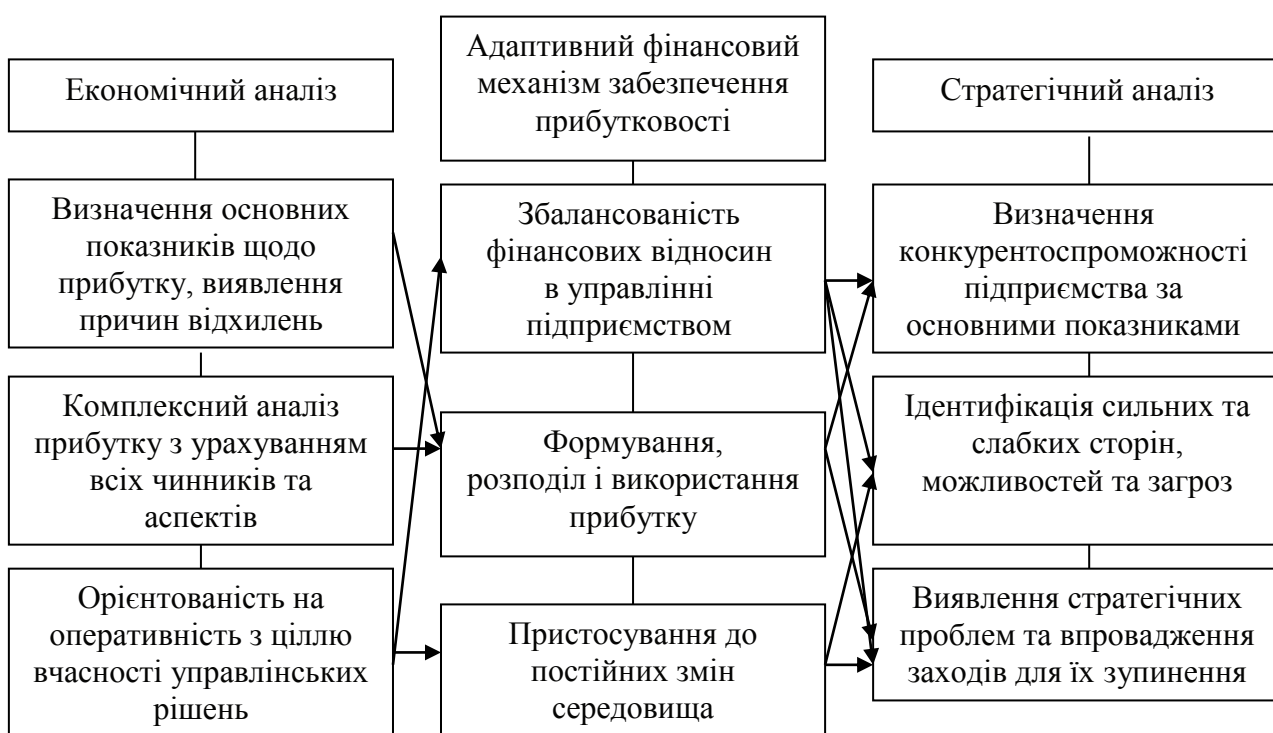

Рисунок 1.8 – Особливості впливу ризик-орієнтованого управління на методику економічного аналізу прибутку

Джерело: [123]

Таким чином, основні завдання економічного та стратегічного аналізу щодо прибутку, адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості потребують розгляду як системи, взаємодії у динаміці, оскільки

такий підхід уможлиблює ризик-орієнтоване управління прибутком на підприємстві.

Висновки за розділом 1

В результаті дослідження теоретичних основ ефективного управління прибутком підприємства розглянуто різноманітні підходи до визначення змісту прибутку та розкрито економічну сутність, роль і значення його для оцінки ефективності діяльності підприємств.

Значна роль прибутку в розвитку підприємства визначають необхідність ефективного і безперервного управління ним, яке визначено як процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства.

Головною метою його управління є визначення шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. Запропоновані завдання з управління прибутком дають змогу підсилити ефективність господарської діяльності підприємства.

Інформаційні показники в системі управління прибутком призначені для визначення факторів впливу на його розмір та використовуються для розроблення концепції розвитку підприємства й стратегічного зростання прибутковості. Величина одержуваного підприємством прибутку залежить як від внутрішніх чинників – ефективності використання наявних ресурсів, так і від зовнішніх, основним з яких є стан економіки країни в цілому.

Досліджено механізм управління прибутком та визначено його як систему цілеспрямованого впливу засобами управлінських, економічних і організаційних процедур, інструментів і методів на стан підприємства з метою

підвищення його здатності генерувати прибуток, забезпечувати зростання та сталий розвиток відповідно до цілей з використанням можливостей потенціалу прибутковості та з урахуванням особливостей зовнішнього середовища.

Визначено, що ефективна система управління прибутком сприяє стабільному функціонуванню та розвитку підприємства через: підвищення рівня добробуту власників підприємства; забезпечення приросту ринкової вартості підприємства; підвищення його інвестиційної привабливості; здійснення розподілу прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; забезпечення ефективного впливу на трудову активність працівників шляхом їх участі у розподілі прибутку; підвищення платоспроможності підприємства; зменшення ризиків діяльності; реалізацію соціального розвитку; поповнення фінансових ресурсів підприємства тощо.

Ризик-орієнтований підхід до організації економічного аналізу прибутку дозволяє ідентифікувати як зовнішні, так і внутрішні ризики, виявити ключові з них, розробити відповідну модель управління з метою їх нейтралізації, зменшення впливу та профілактики. Важливим аспектом, що сприятиме поставленим цілям, є формування якісного інформаційного забезпечення, що відповідає запитам користувачів.

Управління прибутком потребує аналізу діяльності підприємства на всіх рівнях, різних аспектів фінансової та господарської діяльності, а завдяки набору показників, як абсолютних, так і відносних, можна охарактеризувати прибутковість підприємства. Методика аналізу прибутку підприємства надає можливість мати вичерпну інформацію щодо ефективності діяльності підприємства.

Отже, результатом розроблення політики управління прибутком підприємства є багаторівневий, складний процес, що потребує уваги з боку керівництва та відповідного фінансування.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПрАТ
«КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ РІЧКОВИЙ ПОРТ»2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності
ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

Приватне акціонерне товариство «Кременчуцький річковий порт» (далі – ПрАТ «Кременчуцький річковий порт») – спеціалізоване транспортне підприємство, яке оснащено всіма видами механізмів та обладнання, що дозволяють здійснювати повний комплекс послуг з переробки та перевезення вантажів, а також виробництва та реалізації бетонів та бетонних сумішей.

Організаційно-правова форма: Приватне акціонерне товариство

Ідентифікаційний код юридичної особи: 05428292

Місцезнаходження: 39630, Україна, Полтавська обл., Крюківський р-н, м.Кременчук, вул. Флотська, 2. На території ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за даною адресою знаходяться на балансі та в його власності: будівлі та споруди виробничого призначення у кількості 25 одиниць, внутрішньопортові залізничні путі тощо.

На сьогодні основними видами діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» із зазначенням найменування виду та коду за КВЕД є:

50.40 - Вантажний річковий транспорт

08.12 - Добування піску, гравію, глини і каоліну

23.63 - Виробництво бетонних розчинів, готових для використання.

Крім цього, ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» надає послуги з прийому відпрацьованих нафтопродуктів, шламу та інших нафтозалишків спеціалізованим судно-збірником «ОС-17».

З квітня по листопад в порту починається навігаційний період. Перевезення здійснюються буксирними теплоходами порту зі складом несамохідних суден в басейні річки Дніпро з його притоками уверх за течією до

– п. Чорнобиль, униз за течією до – п. Херсон. Найбільш перспективними в регіоні є перевезення: мінерально-будівельних вантажів (пісок, щебінь, камінь, цегла, асфальт та ін.); залізобетонні вироби (ЗБВ); метал.

Порт відкритий для судів «річка-море» і має можливість отримувати різноманітні вантажі із портів Дніпра, Чорного та Середземного морів, а також представляти продукцію українських виробників на Європейський ринок.

Наявність 5-тонного плавучого крану (КПЛ) дозволяє здійснювати навантаження/розвантаження мінерально-будівельних вантажів, а також проводити днопоглиблювальні роботи.

Кременчуцький річковий порт добуває промисловий пісок у родовищі «Крячинівське» та згідно Водного кодексу [17] здійснює поглиблення судового ходу в акваторії порту. Роботи проводяться у березні-листопаді.

Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показники	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+, -)		Відносні зміни, %	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітал, тис. грн	36714	39569	45030	2855	5461	107,8	113,8
1.1. Власний капітал, у т.ч.:	19297	21857	24331	2560	2474	113,3	111,3
- власний оборотний капітал	-12684	-8085	-3268	4599	4817	63,7	40,4
- нерозподілений прибуток	19227	21787	24261	2560	2474	113,3	111,4
1.2. Позиковий капітал, у т.ч.:	17417	17712	20699	295	2987	101,7	116,9
- поточні зобов'язання за розрахунками	2102	3252	3390	1150	138	154,7	104,2
2. Ресурси, тис.грн							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів	33235	30702	28648	-2534	-2054	92,4	93,3
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, у т. ч.	4091	7180	13529	3089	6349	175,5	188,4
- запасів	2417	3082	7113	665	4031	127,5	230,8
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	142	144	159	2	15	101,4	110,4
3. Економічні показники							

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
3.1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. Грн	31249	67031	69261	35782	2230	214,5	103,3
3.2. Валовий прибуток, тис. грн	10242	19419	19374	9177	-45,00	189,6	99,8
3.2. Операційні витрати, тис.грн	49550	88248	91275	38698	3027	178,1	103,4
3.3. Прибуток (збиток), тис. грн - від операційної діяльності	1311	3414	3319	2103,0	-95,0	260,4	97,2
- від звичайної діяльності до оподаткування	1047	3122	3017	2075,0	-105,0	298,2	96,6
3.6. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	827	2560	2474	1733,0	-86,0	309,6	96,6
3.6. Продуктивність праці, тис. грн	220,1	465,5	435,6	245,4	-29,9	211,5	93,6
3.9. Фондовіддача, грн	0,940	2,183	2,418	1,243	0,234	232,2	110,7
4. Показники рентабельності підприємства							
- валова рентабельність активів	0,27	0,51	0,46	0,24	-0,05	187,5	90,0
- продажу	2,65	3,82	3,57	1,17	-0,25	х	х
- активів	2,19	6,71	5,85	4,52	-0,86	х	х
- власного капіталу	5,54	15,17	13,06	9,63	-2,11	х	х
- основних засобів	3,15	10,17	10,53	7,02	0,36	х	х
- оборотного капіталу	25,59	43,48	22,30	17,89	-21,18	х	х
5. Фінансові коефіцієнти:							
- автономії	0,526	0,552	0,540	0,027	-0,012	105,1	97,8
- фінансової залежності	1,903	1,810	1,851	-0,092	0,040	95,2	102,2
- маневрування	-0,657	-0,370	-0,134	0,287	0,236	56,3	36,3
- загальної ліквідності	0,445	0,809	0,917	0,364	0,108	106,0	97,4

Джерело: побудовано автором на основі додатків А-Е

Капітал ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» є фінансовою основою його господарської діяльності. Відбулось зростання капіталу підприємства протягом досліджуваного періоду: у 2017 році він збільшився на 2855 тис. грн, або на 7,8 % відносно 2016 року, а у 2018 році – ще на 5461 тис. грн, або на 13,8 % відносно 2017 року. Така тенденція є позитивною та сприяє зростанню фінансових можливостей підприємства щодо розширення обсягів його діяльності.

Складовими капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» є власні кошти, отримані від реалізації продукції, та позикові кошти, насамперед, інші довгострокові зобов'язання і забезпечення та поточна кредиторська

заборгованість.

Власний капітал ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» збільшився у 2017 році відносно 2016 року на 2560 тис. грн, або на 13,3 %, а у 2018 році відносно 2017 року – ще додатково на 2474 тис. грн, або на 11,3 % за рахунок щорічного зростання нерозподіленого прибутку, що вказує на підвищення фінансової автономності підприємства.

Позиковий капітал зріс у 2017 році на 295 тис. грн. або на 1,7 % порівняно з 2016 роком, а у 2018 році – ще на 2987 тис. грн. або на 16,9 %. Зростання сукупного капіталу за рахунок збільшення як власного капіталу, так і збільшення позикового свідчить про розширення обсягів діяльності підприємства (рис. 2.1).

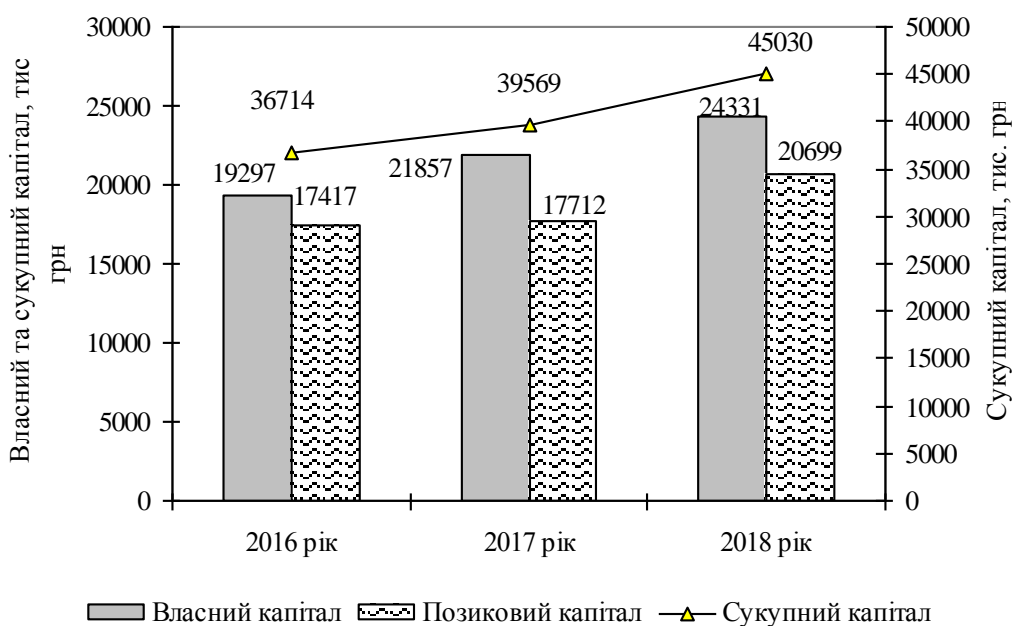

Рисунок 2.1 – Склад та динаміка капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Слід зауважити, що переважаюче зростання власного капіталу забезпечило фінансову залежність підприємства від зовнішніх кредиторів, яка не є критичною. Зростанню позикового капіталу підприємства ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» сприяло збільшення інших довгострокових зобов'язань та кредиторської заборгованості, що можна пояснити суттєвим

розширенням обсягів діяльності підприємства.

Відзначаємо значний дефіцит власного оборотного капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», який зменшився у 2017 році відносно 2016 року на 4599 тис. грн, або на 36,3 %, а у 2018 році відносно 2017 року – ще на 4817 тис. грн, або на 59,6 %. Цей дефіцит обумовлений значною часткою необоротних активів у структурі майна підприємства, як у 2016 році сягнула 87,1 %, на кінець 2018 року вона зменшилась до 61,3 %. Така ситуація пояснюється значною часткою необоротних активів у структурі майна підприємства, що спричинено специфікою його діяльності, а саме: вантажним річковим транспортом (рис. 2.2).

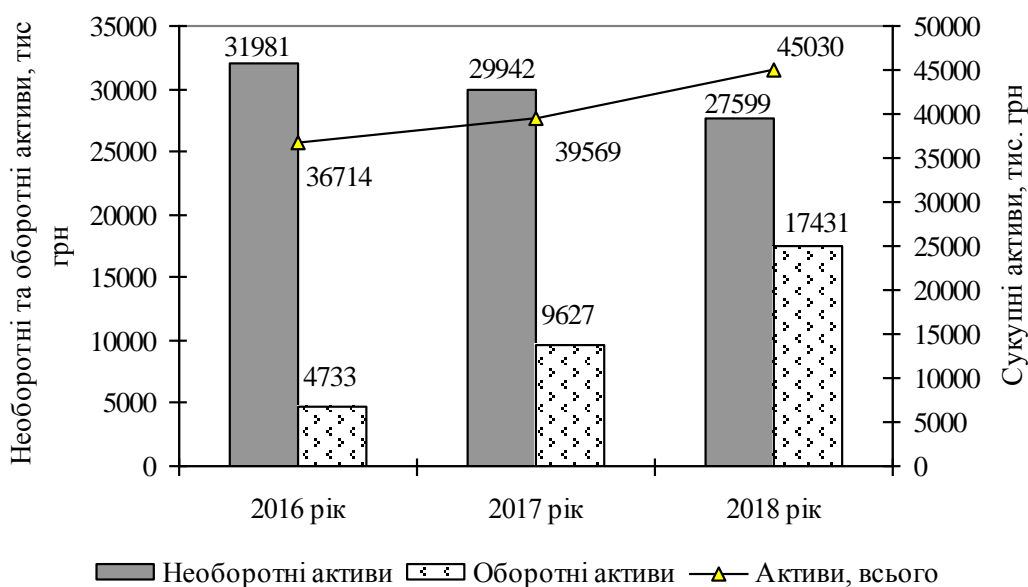

Рисунок 2.2 – Склад та динаміка активів ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у 2016 – 2018 роках

Майно підприємства складають необоротні та оборотні активи. Серед активів найбільшу частку мають необоротні активи: 61,3 %, з яких 61,2 % – основні засоби. Такий стан активів може загрожувати підприємству кризою ліквідності. Однак, за умов скорочення необоротних активів не відзначено негативної тенденції щодо зменшення і оборотних активів, що мала б супроводжуватися скороченням виручки від реалізації. До того ж слід відзначити суттєве збільшення активів підприємства в цілому, що, навпаки,

вказує на розширення обсягів діяльності підприємства.

Середньорічна вартість основних засобів на кінець 2017 року зменшилась 7,6 % відносно попереднього періоду, а кінець 2018 року – ще на 6,7 %, що пов'язане із зниженням технічної оснащеності підприємства у зв'язку із амортизацією вантажного річкового транспорту. Так, на кінець 2018 року знос основних засобів склав 51,8 %.

У зв'язку із розширенням обсягів діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», середні залишки оборотних активів мають протилежну тенденцію до зростання. Так, у 2017 році відносно 2016 року вони збільшились на 3089 тис. грн, або майже в 1,8 рази, та у 2018 році відносно попереднього – ще на 6349 тис. грн, або в 1,9 рази.

Чистий дохід збільшився на кінець 2017 року на 35782 тис. грн, або майже у 2,2 рази порівняно з попереднім роком, а у звітному 2018 році товариство збільшило суму доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ще на 35782 тис. грн, або на 3,3 %, що позитивно вплинуло на фінансовий результат діяльності підприємства (рис. 2.3).

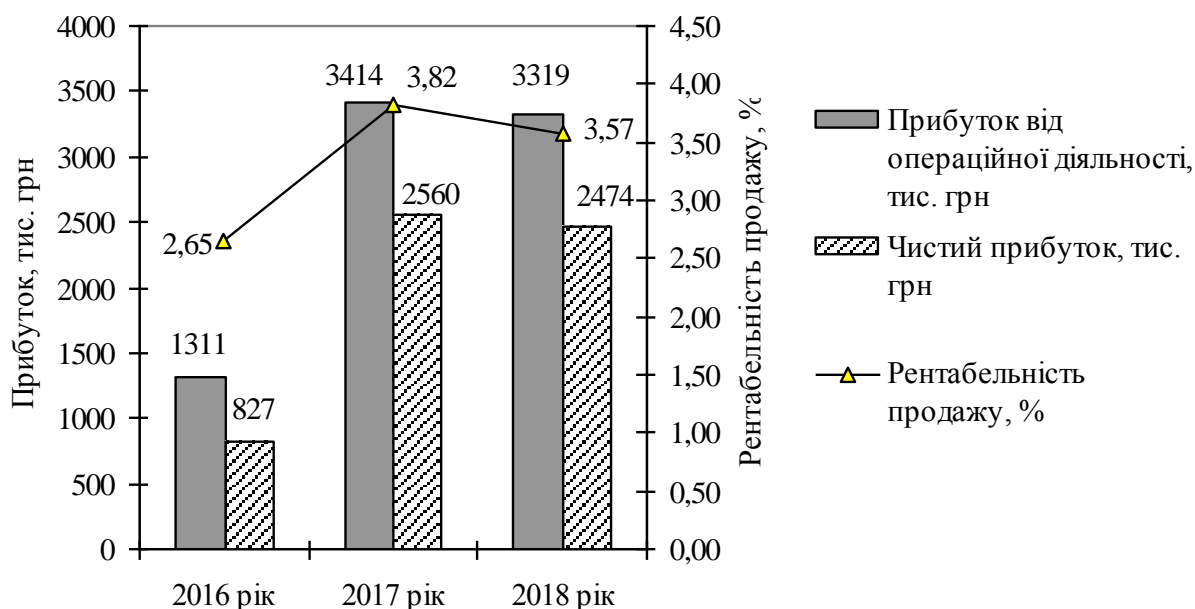

Рисунок 2.3 – Фінансові результати діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Наявність валового прибутку вказує на досконалий механізм ціноутворення на підприємстві. Операційний прибуток забезпечує виконання основних принципів ведення господарської діяльності – самоокупності та самофінансування.

Фінансові коефіцієнти відповідають нормативним значенням на кінець 2018 року, що пояснюється значним збільшенням саме власного капіталу. В результаті на кінець досліджуваного періоду суттєво зросла фінансова незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів.

Разом з тим слід відзначити відсутність власних оборотних коштів та значний їх дефіцит, низьку платоспроможність підприємства та неможливість його погасити термінові зобов'язання за рахунок наявних грошових коштів.

Ліквідність активів характеризує здатність окремих елементів активів трансформуватись у грошові кошти. Для оцінки ліквідності використовується форма фінансової звітності – баланс, де статті активів розміщено за принципом зростання ліквідності зверху донизу. Баланс ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» можна вважати ліквідним лише за певних умов, а саме:

- 1) найбільш ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти) дорівнюють або перевищують поточні зобов'язання;
- 2) середньоліквідні активи дорівнюють або перевищують короткострокові кредити банків та позики;
- 3) низьколіквідні активи дорівнюють або перевищують довгострокові зобов'язання;
- 4) важколіквідні активи дорівнюють або перевищують постійні пасиви.

Аналіз ліквідності балансу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» проведемо за допомогою табл. 2.2. Як свідчать дані таблиці, перша нерівність не виконується, що вказує на недостатність грошових коштів для розрахунку за найбільш строковими зобов'язаннями. На кінець 2018 року найбільш ліквідні активи покривають найбільш термінові зобов'язання лише на 0,6 %. Ідеальний варіант – коли на рахунках підприємств постійно зберігаються достатні суми для покриття свої зобов'язань.

Оскільки підприємство не має короткострокових кредитів банку – дотримання нерівностей другої групи активів і пасивів є досить умовним. Довгострокові кредити підприємство має протягом всього досліджуваного періоду, але надлишок засобів для їх покриття є лише у 2018 році, що підтверджує достатню кількість платіжних засобів досліджуваного підприємства для покриття довгострокових зобов'язань у цей період.

Таблиця 2.2 – Динаміка активів та пасивів ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за рівнем ліквідності станом на кінець 2016 – 2018 років,

(тис. грн)

Гру-па	Вид активів за рівнем ліквідності	Роки			Гру-па	Вид зобов'язань за строковістю сплати	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів (А-П)		
		2016	2017	2018			2016	2017	2018	2016	2017	2018
A1	Високо-ліквідні активи	25	83	111	П1	Найбільш строкові зобов'язання	10640	11902	19015	-10615	-11819	-18904
A2	Середньо-ліквідні активи	2328	5676	6963	П2	Коротко-строкові зобов'язання	-	-	-	2328	5676	6963
A3	Низько-ліквідні активи	2380	3868	10357	П3	Довго-строкові зобов'язання	13554	5810	1684	-11174	-1942	8673
A4	Важко-ліквідні активи	31981	29942	27599	П4	Постійні пасиви	19297	21857	24331	12684	8085	3268
	Разом	36714	39569	45030		Разом	36714	39569	45030	x	x	x

За два попередні роки нерівності не дотримувалися. Це свідчить про недотримання підприємством мінімальної умови фінансової стійкості у 2016 – 2017 роках, адже підприємство не мало достатніх власних оборотних коштів, дефіцит яких за ці роки зменшилися на 9232 тис. грн, або на 77,6 %.

Проаналізуємо показники, що характеризують фінансову діяльність ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» більш детально. Вся сукупність таких

показників може бути наведена у вигляді груп, що характеризують: платоспроможність (фінансову стійкість); ліквідність.

Платоспроможність – найголовніша умова успішної діяльності господарства, оскільки саме вона свідчить про здатність підприємства розраховуватися з кредиторами за свої боргові зобов'язання у відповідні строки або у відповідності до умов контракту. Результати комплексного аналізу ліквідності та платоспроможності зведено до табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показники фінансового стану	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+,-)	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Показники ліквідності					
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,002	0,007	0,006	0,005	-0,001
2. Проміжний коефіцієнт покриття	0,221	0,484	0,372	0,263	-0,112
3. Загальний коефіцієнт покриття	0,445	0,809	0,917	0,364	0,108
4. Коефіцієнт загальної платоспроможності	2,108	2,234	2,175	0,126	-0,059
Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства					
1. Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,526	0,552	0,540	0,027	-0,012
2. Коефіцієнт фінансування	1,108	1,234	1,175	0,126	-0,059
3. Коефіцієнт фінансової залежності	1,903	1,810	1,851	-0,092	0,040
4. Коефіцієнт фінансового ризику	0,903	0,810	0,851	-0,092	0,040
5. Коефіцієнт маневреності ВК	-0,657	-0,370	-0,134	0,287	0,236
6. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	-2,680	-0,840	-0,187	1,840	0,652
7. Коефіцієнт забезпечення запасів	-5,527	-2,090	-0,316	3,437	1,775
8. Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,389	0,328	0,081	-0,061	-0,247

Звернемо увагу на низький рівень здатності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» ліквідувати поточну заборгованість грошима негайно (коефіцієнт абсолютної ліквідності). Протягом всього періоду він був занадто малим: від 0,2 % до 0,7 %, що свідчить про наявність довгострокової дебіторської заборгованості (23 тис. грн), яка сформувалася під час роботи підприємства у ці періоди, довгострокових зобов'язань (кредити банків тощо) та поточної кредиторської заборгованості.

Загальний рівень платоспроможності підприємства характеризується

величиною коефіцієнта покриття. Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства нормативне значення коефіцієнта покриття встановлене на рівні 1,5.

Проміжний коефіцієнт покриття, який характеризує очікувану платоспроможність ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» на період, що дорівнює середній тривалості одного обороту дебіторської заборгованості за умови своєчасного її погашення (18,1 дн. на кінець 2018 року), також не перевищує рекомендоване значення ($\geq 0,7$), до того ж має тенденцію до суттєвого зниження. Отже, підприємство змушене використовувати найбільш ліквідні оборотні кошти – грошові кошти та їх еквіваленти, фінансові інвестиції та кредиторську заборгованість.

Загальний коефіцієнт покриття (0,917) значно нижче 1,5, тому не можна вважати структуру балансу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» задовільною: підприємство не є платоспроможним, тобто йому не вистачає ресурсів для погашення поточних зобов'язань, а на 1 грн. короткострокових зобов'язань у 2018 році припадає 0,917 грн. активів, що свідчить про недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Фінансова автономія від зовнішніх джерел є достатньою, показники за означений період перевищують нормативне значення (норматив $> 0,5$), тобто за цим показником підприємство є фінансово стійким.

Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля), який характеризує кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн власного капіталу і визначається як відношення залученого капіталу до суми власного, вказує на по посилення фінансової залежності підприємства на кінець досліджуваного періоду.

Для характеристики структури розподілу власного капіталу розраховують

коефіцієнт його маневреності. Він показує, яка частина власного капіталу перебуває в обороті, тобто в тій формі, що дає змогу вільно маневрувати цими засобами. Оскільки відзначено дефіцит власних оборотних коштів – показник має негативне значення, що нижче оптимального (0,5). Коефіцієнти забезпеченості вказують на його недостатність щодо покриття оборотних активів та запасів у зв'язку з дефіцитом власного оборотного капіталу.

Показники ділової активності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки наведені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Показники ділової активності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показники ділової активності	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+,-)	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Коефіцієнт оборотності капіталу, об.	0,829	1,757	1,637	0,929	-0,120
2. Тривалість обороту капіталу, дні	434,4	204,8	219,9	-229,6	15,0
3. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	20,777	23,619	19,894	2,842	-3,725
4. Строк погашення дебіторської заборгованості, дн	17,3	15,2	18,1	-2,1	2,9
5. Коефіцієнт оборотності запасів, об.	17,541	34,659	13,375	17,118	-21,285
6. Тривалість обороту запасів, дні	20,5	10,4	26,9	-10,1	16,5
7. Тривалість операційного циклу, дні	37,9	25,6	45,0	-12,2	19,4
8. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, об.	2,673	11,264	7,285	8,591	-3,979
9. Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	134,7	32,0	49,4	-102,7	17,5
10. Оборотність власного капіталу, об.	1,655	3,258	2,999	1,603	-0,258
11. Тривалість обороту власного капіталу, дні	217,5	110,5	120,0	-107,0	9,5
12. Тривалість фінансового циклу, дні	-96,8	-6,3	-4,4	90,5	1,9
13. Коефіцієнт сталості економічного росту	0,043	0,117	0,102	0,074	-0,015

Виходячи з отриманих у табл. 2.4 результатів розрахунків, ділова активність ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» не може бути охарактеризована як достатня. Подовження оборотності капіталу на 15 днів свідчить про зниження ефективності вкладення фінансових ресурсів у формування активів, незважаючи на деяке збільшення обсягів виручки від реалізації. При цьому відбулось уповільнення оборотності запасів та власного капіталу, що є негативним.

Значне збільшення суми кредиторської заборгованості на кінець 2018 року стало вимушеним кроком підприємства щодо залучення зовнішніх джерел фінансування власних поточних активів, оскільки відзначено дефіцит власного оборотного капіталу та його надмірне відвернення у поточну дебіторську заборгованість. До того ж – не вигідність використання банківських кредитів. Способом отримання безкоштовних кредитів є фінансування поточної діяльності за рахунок власного капіталу, а також за рахунок залучення «безкоштовної» кредиторської заборгованості. Це може бути одним із позитивних варіантів стабілізації діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

Оборотність кредиторської заборгованості уповільнилася на кінець 2018 року на 17,5 днів. Але, ефективність її «утримання» підприємством з позицій дотримання платіжної дисципліни та забезпечення стійкого фінансового становища доцільно визначити порівнянням термінів повного погашення кредиторської та повної інкасації дебіторської заборгованості. Проведені розрахунки вказують, що погашення поточної заборгованості підприємства перед кредиторами (17,5 днів) та інкасація боргів контрагентів перед підприємством (2,9 днів) відбувається зовсім не однаково.

Причинами зниження ділової активності підприємства слід вважати також підвищення частки відвернень коштів у дебіторську заборгованість (з 6,3 % у 2016 році до 15,5 % у 2018 році) та її зростання на 22,7 % на кінець 2018 року.

Однією з головних причин зниження ділової активності підприємства є також погіршення ефективності використання запасів, тривалість обороту яких у 2018 році подовжилася на 16,5 днів. Враховуючи це можна стверджувати, що подовження тривалості операційного циклу підприємства у 2018 році на 19,4 днів спричинило подовження терміну інкасації дебіторської заборгованості на 2,9 днів. Отже, нестача вільних коштів («замороження» їх у дебіторській заборгованості) може спричинити гальмування не тільки процесу виробничої діяльності, а й в кінцевому результаті суттєво знизити рівень ділової активності

ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» в цілому.

Треба відзначити негативну тенденцію щодо подовження тривалості операційного циклу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» на 19,4 днів. У відношенні фінансового циклу безапеляційного судження винести не можна. Наявність від'ємного значення тривалості фінансового циклу свідчить про недостатність здійснення одного господарського обороту для початку розрахунків із кредиторами, тобто підприємство здійснює наступний операційний цикл без повного повернення кредиторської заборгованості, яка була використана для фінансування обороту, який завершився. Як зазначає Т. П. Гудзь, так «формується «боргова яма», особливістю якої є виникнення прострочених платежів» [31, с. 58].

З подовженням виробничого циклу відбувається затримка процесу трансформації ресурсів у розрахунки, вивільненню коштів з яких перешкоджають неплатежі споживачів. У такий спосіб у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» формується дефіцит коштів та додаткова потреба у залученні коштів кредиторів. Поступово наростання кредиторської заборгованості набирає масштабів (у 2018 році у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» вона зросла в 1,5 рази). Це уповільнює її оборотність настільки, що збільшення операційного циклу стає менш інтенсивним. Так розпочинається скорочення фінансового циклу, що і спостерігаємо на досліджуваному підприємстві (-6,3 днів та -4,4 днів), яке з огляду на провокуючі його причини, слід вважати негативним процесом.

Оскільки при розрахунку тривалості фінансового циклу отримується його від'ємна величина, то це означає розвиток у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» кризи платоспроможності. Наявність від'ємного значення тривалості фінансового циклу свідчить про недостатність здійснення одного господарського обороту для початку розрахунків із кредиторами, у цьому випадку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» здійснює наступний операційний цикл без повного повернення кредиторської заборгованості, адже вона була використана на фінансування обороту, який завершився. У такий

спосіб у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» формується «боргова яма», характерною особливістю якої є наявність прострочених платежів [31, с. 58].

Операційний та фінансовий цикли взаємопов'язані, але, вони характеризують різні сторони діяльності підприємства: операційний цикл характеризує виробничо-технологічну його діяльність, а фінансовий цикл – її фінансову сторону. При цьому фінансовий цикл вказує на середню тривалість між відтоком грошових коштів, спричиненим поточною виробничою діяльністю та їх припливом як результатом виробничо-фінансової діяльності.

Оскільки фінансовий цикл дозволяє оцінити стан платоспроможності підприємства та факт затримки оплати ресурсів щодо поточного господарського обороту, він є корисним під час дослідження кризових явищ. Отже, зниження показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» свідчить про негативні зрушення у бік погіршення фінансового стану. У підприємства знижена спроможність стосовно виконання своїх платіжних зобов'язань, які спричинені кредитними та іншими грошовими операціями.

Вважаємо, що реалізація заходів щодо зупинення кризових процесів у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» має бути спрямована на скорочення періоду обороту кредиторської заборгованості шляхом її реструктуризації та підвищення виручки за рахунок зростання ефективності використання оборотних активів. Зменшення від'ємного значення тривалості фінансового циклу по модулю буде свідчити про адекватність обраної антикризової тактики щодо можливості наступного досягнення його позитивного значення.

Тенденція подовження фінансового циклу за рахунок більш інтенсивного скорочення періоду погашення кредиторської заборгованості відносно зменшення тривалості операційного циклу відзначатиме забезпечення платоспроможності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

Таким чином, підприємство працює стабільно, та отримує прибуток. Основними проблемами, які впливають на діяльність підприємства є:

- зростання цін на паливно-мастильні матеріали та енергоресурси;

- застарілий парк основних засобів;
- нестача оборотних коштів;
- високі податки та збори;
- сезонний характер робіт.

2.2 Аналіз джерел формування і напрямів використання прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та факторів, що на нього впливають

Якість формування фінансового результату визначається стабільністю темпів зростання прибутку, часткою прибутку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності в результатах звичайної діяльності.

Результати аналізу доходів, витрат та прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки наведено в табл. 2.5.

Відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, для визначення фінансового результату діяльності підприємства за звітний період порівнюємо доходи звітного періоду і витрати, які понесені для цих доходів.

Найважливішим чинником, що впливає на суму всіх видів операційного прибутку підприємства, є розмір доходів, сформованих ним у процесі операційної діяльності. Розрахунки свідчать, що протягом 2016–2018 рр. доходи підприємства були сформовані за рахунок доходів від операційної діяльності та інших операційних доходів.

Основну частку в їх загальній сумі доходів підприємства займає дохід від реалізації, який коливається протягом досліджуваного періоду: у 2017 році відносно 2016 року він збільшився на 35782 тис. грн, або більше, ніж у 2,1 рази, а у 2018 році по відношенню до 2017 року його сума додатково зросла ще на 2220 тис. грн, або на 3,3 %. Частка доходів від реалізації в загальній структурі доходів протягом досліджуваного періоду збільшилася з 61,4 % у 2016 році до 73,2% на кінець 2018 року.

Таблиця 2.5 – Доходи, витрати та фінансові результати
ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показники	Значення показника по роках						Абсолютні зміни (+, -)				Відносні зміни, %	
	2016		2017		2018		2017 р. від 2016 р.		2018 р. від 2017 р.			
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	суми, тис. грн	питомої ваги, %	суми, тис. грн	питомої ваги, %	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Доходи												
Дохід від реалізації продукції	31249	61,4	67031	73,1	69261	73,2	35782	11,7	2230	0,1	214,5	103,3
Інші операційні доходи	19612	38,6	24631	26,9	25333	26,8	5019	-11,7	702	-0,1	125,6	102,9
Разом	50861	100	91662	100,0	94594	100,0	40801	0,0	2932	0,0	180,2	103,2
Витрати і відрахування												
Собівартість реалізованої продукції	21007	42,4	47612	54,0	49887	54,7	26605	11,6	2275	0,6	226,6	104,8
Адміністративні витрати	2234	4,5	4578	5,2	4581	5,0	2344	0,7	3	-0,2	204,9	100,1
Витрати на збут	21318	43,0	27704	31,4	28587	31,3	6386	-11,6	883	-0,1	130,0	103,2
Інші операційні витрати	4991	10,1	8354	9,5	8220	9,0	3363	-0,6	-134	-0,5	167,4	98,4
Разом	49550	100,0	88114	100,0	91275	100,0	38564	0,0	3161	0,0	177,8	103,6
Фінансові результати												
Прибуток від операційної діяльності	1311	х	3414	х	3319	х	2103	х	-95	х	260,4	97,2
Чистий прибуток	827	х	2560	х	2474	х	1733	х	-86	х	309,6	96,6

При цьому частка інших операційних доходів зменшилася: з 38,6 % у 2016 році до 26,9 % у 2017 році та до 26,8 % на кінець 2018 року. Цими доходами можуть бути доходи від реалізації матеріальних оборотних активів, доходи від операційної оренди активів тощо. Зазначені зміни зумовили збільшення загальної суми доходів у 2018 році відносно 2017 року в 1,8 рази, а у 2017 році відносно 2016 року – 3,2 %.

На рис. 2.4 наведені склад та динаміка доходів ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки.

Загальна сума витрат у 2017 році порівняно з 2016 роком збільшилася на 38564 тис. грн, або в 1,8 рази, а у 2018 році відносно 2017 року – ще додатково на 3161 тис. грн, або на 3,6 %.

Щодо окремих статей витрат, то можна відзначити збільшення собівартості наданих послуг у 2017 році на 4552 тис. грн, або на 1,3 % а у 2018 році відносно 2017 року на 2275 тис. грн, або на 2,8 %, що пояснюється суттєвим зростанням обсягів діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

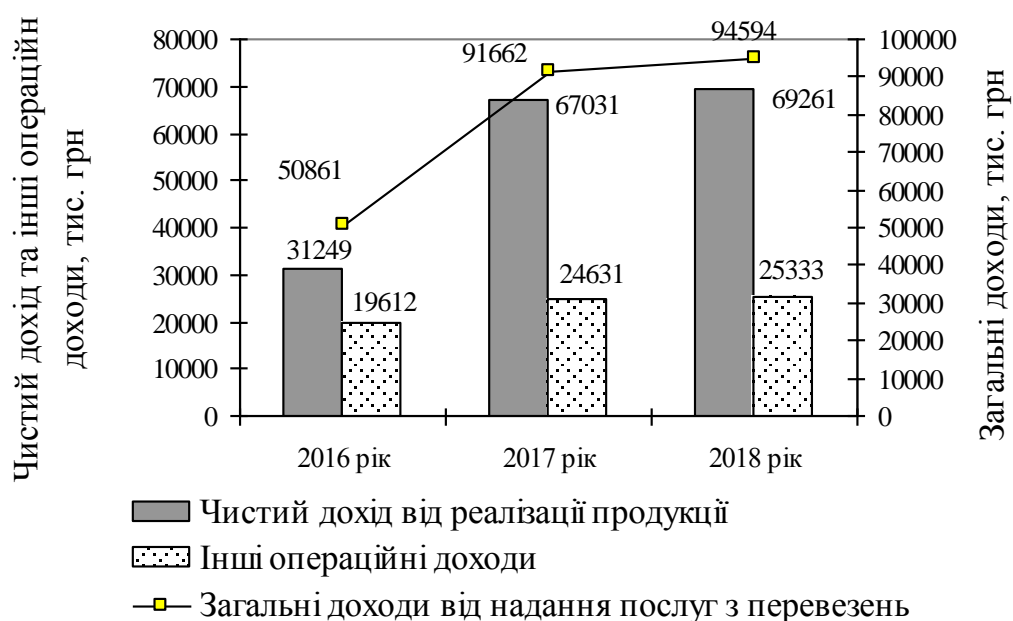

Рисунок 2.4 – Склад та динаміка доходів ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016-2018 рр.

Слід відзначити значне збільшення на кінець 2017 року порівняно з 2016 роком адміністративних витрат (+2344 тис. грн, або більше, ніж у 2 рази). На кінець 2018 роки ці витрати майже не зросли (+0,1 %). Збільшення обсягів діяльності обумовило зростання витрат на збут: у 2017 році на 6386 тис. грн, або на 30 % від загальних витрат, а на кінець 2018 року – на 883 тис. грн, або на 3,2 % відповідно.

Інші операційні витрати коливаються протягом досліджуваного періоду. Так у 2017 році порівняно з 2016 роком вони зросли на 912 тис. грн, або на 12,1 %, а на кінець 2018 року відносно 2017 року витрати на збут збільшились

на 7282 тис. грн, або в 1,9 рази, що пояснюється розширенням обсягів виробництва та, відповідно, реалізації продукції.

На рис. 2.5 наведено склад та динаміку операційних витрат ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки.

У загальній структурі витрат значну питому вагу має собівартість реалізованих послуг, яка у 2016 – 2018 роках у структурі витрат становила 42,0 %, 54 % та 54,7 % відповідно. Залежить собівартість від обсягу вантажних річкових перевезень та інших робіт та послуг.

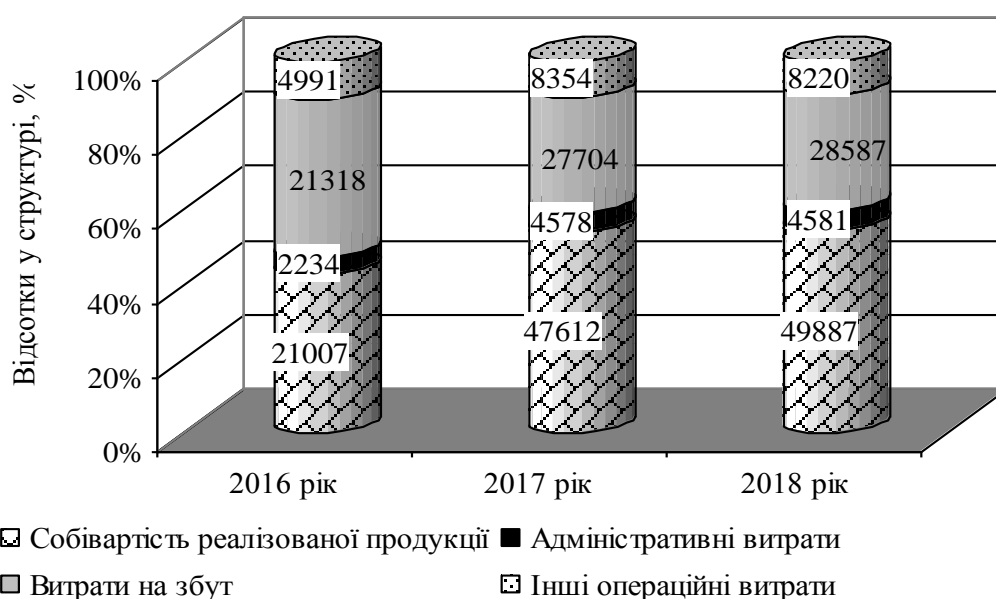

Рисунок 2.5 – Склад і динаміка витрат ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки.

Достатньо значна частка у структурі витрат ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» припадає на витрати, пов'язані із наданням послуг з перевезення (витрат на збут). Але слід відзначити її зменшення протягом досліджуваного періоду: з 43,0 % у 2016 році до 31,4 % та 31,3 % у 2017 та 2018 роках відповідно.

У 2018 році підприємством отримано 3319 тис. грн операційного прибутку, що менше від попереднього року на 2,8 %, та 2474 тис. грн чистого прибутку, що на 86 тис. грн, або на 3,4 % менше від рівня 2017 року.

Щодо фінансових результатів ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» слід відзначити, що саме фінансова діяльність підприємства спричинила розрив між прибутком операційної та звичайної діяльності до оподаткування у бік зменшення прибутковості останньої. Розрив збільшився за рахунок наявності фінансових витрат та відсутності доходів від фінансової діяльності.

Першочерговим завданням кожного господарюючого суб'єкта в умовах динамічного ринкового середовища є не лише одержання бажаного прибутку за найменших витрат шляхом дотримання суворого режиму економії, а й вибір найбільш оптимальних напрямів його використання у процесі постійного відтворення своєї діяльності на інтенсивній основі

Прибуток ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», як позитивний фінансовий результат діяльності підприємства, являє собою результативний фінансовий показник, що унеможливорює його безпосереднє використання як прямого об'єкта управління та вимагає формування важелів впливу на величину прибутку через управління факторами його формування та використання.

Прибуток підприємства є завжди об'єктом розподілу. Законодавчо розподіл прибутку регулюється в тій його частині, яка надходить до бюджетів різних рівнів у вигляді податків та інших обов'язкових платежів. Згідно ст.136.1 Податкового кодексу України базова (основна) ставка податку на прибуток становить 18 відсотків [82].

ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» є платником податку на прибуток. Витрати з податку на прибуток ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки наведено на рис. 2.6.

Розподілу підлягає чистий прибуток, тобто прибуток, що залишився в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів. Визначення напрямів витрачання прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», що залишається у його розпорядженні, структури статей його використання знаходяться в компетенції самого підприємства.

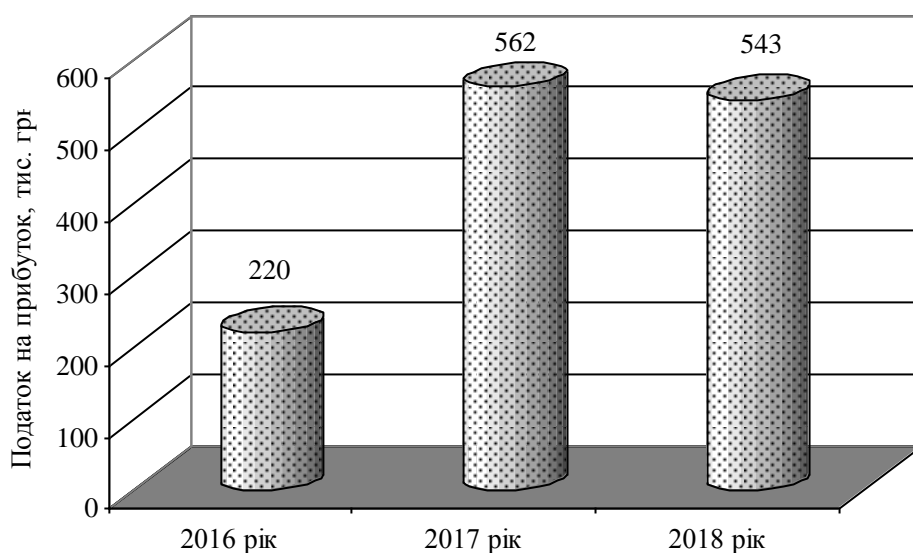

Рисунок 2.6 – Витрати з податку на прибуток ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Порядок розподілу і використання чистого прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» зафіксовано в його статуті. Статутом підприємства може бути передбачене створення за рахунок прибутку різноманітних фондів – резервного, страхового тощо. Обсяги відрахувань від прибутку у названі фонди здійснюється на основі статуту ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за рішенням засновників. Розподіл прибутку на користь власників здійснюється у вигляді виплати дивідендів.

Згідно з прийнятими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку не передбачено формування за рахунок прибутку ряду цільових фондів, як це мало місце раніше [73]. Разом з тим, передбачено використання чистого прибутку на створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, інші напрямки використання.

На сьогодні, в процесі використання прибутку, ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» повинен балансувати інтереси підприємства щодо тезаврації прибутку (поповнення власного капіталу) та потреб політики стосовно грошових дивідендних виплат. В цілому напрями використання прибутку включають: тезаврацію прибутку; розподіл прибутку серед власників.

Фінансовий механізм тезаврації прибутку являє собою сукупність фінансово-правових операцій щодо спрямування частини чистого прибутку суб'єкта господарювання на формування власного капіталу підприємства з метою забезпечення покриття потреби суб'єкта господарювання у капіталі для фінансування інвестиційної та операційної діяльності.

Стосовно ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» слід відзначити спрямування прибутку на поповнення власного капіталу (тезаврацію прибутку). Динаміка нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» наведена на рис. 2.7.

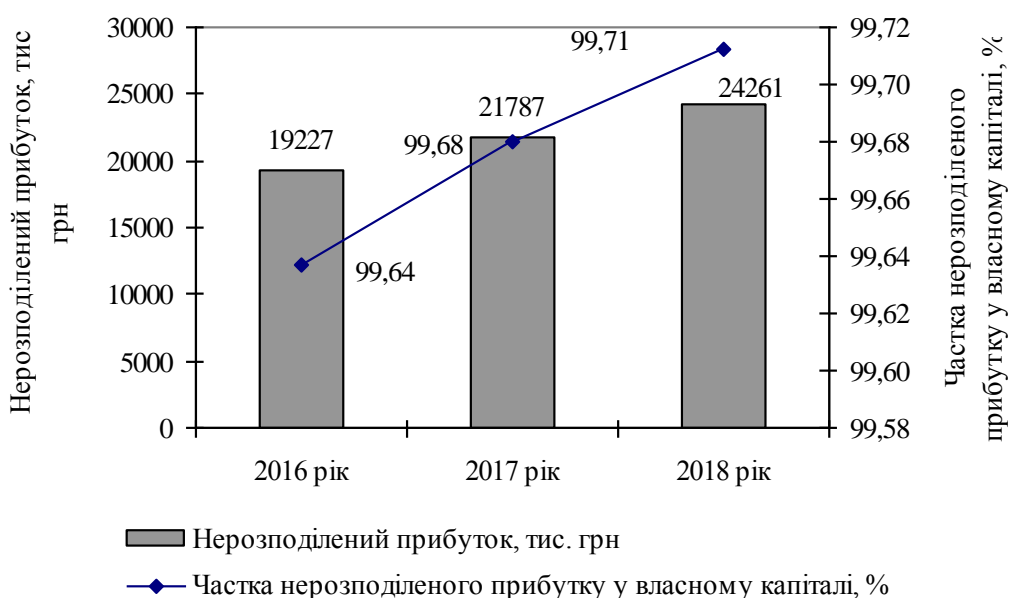

Рисунок 2.7 – Динаміка нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Слід зауважити, що резервування прибутку поточного року не означає його вивільнення із господарського обігу, оскільки такий прибуток спрямовується на фінансування оборотних та необоротних активів, забезпечуючи у такий спосіб розширене відтворення на рівні ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

Отже, політика управління розподілом прибутку підприємства повинна відображати основні вимоги загальної стратегії розвитку підприємства,

забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників і працівників [14, с. 257].

Механізм формування чистого прибутку передбачає чотири рівні фінансових результатів: валовий прибуток (збиток); прибуток (збиток) від операційної діяльності; прибуток (збиток) від звичайної діяльності до та після оподаткування; прибуток (збиток) від надзвичайної діяльності.

Розглянемо вплив факторів на прибуток ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» на різних рівнях його отримання. Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку відображено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на прибуток від операційної діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки, (тис. грн.)

Показники	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+, -)	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Чистий дохід підприємства (ВР)	31249	67031	69261	35782	2230
2. Собівартість реалізованої продукції (С), тис. грн.	21007	47612	49887	26605	2275
3. Валовий прибуток (збиток) від реалізації виробів (П), тис. грн.	10242	19419	19374	9177	-45

Процедура факторного аналізу валового прибутку виконується в порядку, визначеному у п.1.3 Розділу 1 [91, с. 281-282]:

1 Визначимо вплив зміни обсягу реалізації продукції (див. формулу 1.1):

$$\Delta P_1 = 19419 \cdot \left(\frac{49887}{47612} - 1,048 \right) = 927,9 \text{ тис. грн}$$

Вплив зміни структури й асортиментів реалізованої продукції визначається за формулою (1.3):

$$\Delta P_2 = 19419 \cdot \left(\frac{69261}{67031} - \frac{49887}{47612} \right) = -281,8 \text{ тис. грн}$$

де ΔP_2 – вплив зміни структури й асортиментів реалізованої продукції;

K_1 – коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції, що визначається за формулою:

$$K_1 = \frac{Q_1^{\Pi}}{Q_0^{\Pi}} = \frac{69261}{67031} = 1,033$$

де Q_1^{Π} – обсяг реалізації продукції за звітний рік;

Q_0^{Π} – обсяг реалізації продукції за базисний рік.

3. Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції визначається за формулою:

$$\Delta P_3 = 69261 \cdot \left(\frac{47612}{67031} - \frac{49887}{69261} \right) = -691,0 \text{ тис. грн}$$

Загальна зміна валового прибутку склала:

$$927,9 - 281,8 - 691,0 = -45,0$$

Використовуючи дані таблиці 2.4, розрахуємо загальну зміну операційного прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2018 рік :

$$\Delta ВП = ВП_1 - ВП_0 = 3319 - 3414 = -95 \text{ тис. грн.}$$

Використовуючи модель Дюпона, поетапно оцінимо кількісний вплив кожного із чинників на зміну операційного прибутку.

На величину операційного прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у 2018 році, крім факторів, наведених раніше, впливають зміни таких показників:

- величини власного капіталу підприємства;
- оборотності активів;
- рівня фінансової залежності, тобто залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;

– чистої рентабельності реалізації продукції, тобто рентабельності, розрахованої за чистим прибутком.

Для виконання факторного аналізу операційного прибутку застосуємо чотирифакторну модель:

$$ОП = ВК \cdot \frac{ВР}{А} \cdot \frac{А}{ВК} \cdot \frac{ОП}{ВР}, \quad (2.1)$$

де ОП – чистий прибуток підприємства від операційної діяльності;

ВР – виручка від реалізації (без ПДВ);

ВК – власний капітал підприємства;

А – активи підприємства.

Звідси прибуток від операційної діяльності за 2017 рік розрахуємо за формулою:

$$ОП_0 = ВК_0 \cdot \frac{ВР_0}{А_0} \cdot \frac{А_0}{ВК_0} \cdot \frac{ОП_0}{ВР_0} \quad (2.2)$$

Прибуток від операційної діяльності за 2018 рік розрахуємо за формулою:

$$ОП_1 = ВК_1 \cdot \frac{ВР_1}{А_1} \cdot \frac{А_1}{ВК_1} \cdot \frac{ОП_1}{ВР_1} \quad (2.3)$$

де ОП₀, ОП₁ – прибуток від операційної діяльності за 2017 та 2018 роки відповідно.

Розрахуємо вплив кожного фактора на прибуток підприємства від операційної діяльності.

1. Вплив зміни власного капіталу :

$$\Delta ОП_{ВК} = (ВК_1 - ВК_0) \cdot \frac{ВР_0}{А_0} \cdot \frac{А_0}{ВК_0} \cdot \frac{ОП_0}{ВР_0} = (23094 - 20577) \cdot \frac{67031}{38142} \cdot \frac{38142}{20577} \cdot \frac{3414}{67031} = 417,60 \text{ тис. грн}$$

2. Вплив зміни оборотності активів :

$$\Delta ОП_{BP/A} = BK_1 \cdot \left(\frac{BP_1}{A_1} - \frac{BP_0}{A_0} \right) \cdot \frac{A_0}{BK_0} \cdot \frac{ОП_0}{BP_0} = 23094 \cdot \left(\frac{69261}{42300} - \frac{67031}{38142} \right) \cdot \frac{38142}{20577} \cdot \frac{3414}{67031} = -261,70 \text{ тис. грн}$$

3. Вплив зміни коефіцієнта фінансової залежності :

$$\Delta ОП_{A/BK} = BK_1 \cdot \frac{BP_1}{A_1} \cdot \left(\frac{A_1}{BK_1} - \frac{A_0}{BK_0} \right) \cdot \frac{ОП_0}{BP_0} = 23094 \cdot \frac{69261}{42300} \cdot \left(\frac{42300}{23094} - \frac{69261}{42300} \right) \cdot \frac{3414}{67031} = -42,30 \text{ тис. грн}$$

4. Вплив зміни чистої рентабельності реалізації продукції:

$$\Delta ОП_{ОП/BP} = BK_1 \cdot \frac{BP_1}{A_1} \cdot \frac{A_1}{BK_1} \cdot \left(\frac{ОП_1}{BP_1} - \frac{ОП_0}{BP_0} \right) = 300607 \cdot \frac{3536636}{2075107} \cdot \frac{2075107}{300607} \cdot \left(\frac{24056}{3536636} - \frac{14368}{3425618} \right) = -208,58 \text{ тис. грн}$$

Сукупний вплив факторів визначається через арифметичну суму і слугує перевіркою :

$$\Delta ОП = \Delta ОП_{BK} + \Delta ОП_{BP/A} + \Delta ОП_{A/BK} + \Delta ОП_{ОП/BP} \quad (2.4)$$

$$\Delta ОП = 417,6 - 261,7 - 42,3 - 208,58 = -95 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, за 2018 рік операційний прибуток ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» зменшився на 95 тис. грн, у тому числі, за рахунок зміни (скорочення) оборотних активів – на 261,7 тис. грн, за рахунок зміни коефіцієнта фінансової залежності – на 42,3 тис. грн, за рахунок чистої рентабельності реалізації продукції – на 208,58 тис. грн. Позитивно на збільшення операційного прибутку на 417,60 тис. грн вплинуло суттєве збільшення капіталу як за рахунок власного, так і позикового капіталу.

Отже, слід відзначити ефективну в цілому діяльність щодо формування

прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт». При цьому скорочення оборотних активів негативно вплинуло на формування операційного прибутку підприємства. Прибуток підприємства використовується на поповнення його власного капіталу.

2.3 Оцінка ефективності управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

Запорукою високого рівня розвитку підприємств є забезпечення загальної ефективності їх роботи. Треба чітко розуміти, що ефективність в економіці – це завжди відношення, яке оцінюється зіставленням ефекту (результату) і витрат. Тому, задовільний рівень ефективності потребує, з одного боку, перевищення кінцевих результатів над витратами на їх досягнення, з іншого – зіставлення одержаних при цьому результатів з результатами аналогічних об'єктів [36].

Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами характеризує поняття рентабельність ПрАТ «Кременчуцький річковий порт». Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства, забезпечує можливість порівняння отриманого результату з понесеними витратами [36].

Система показників рентабельності діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки представлена в табл. 2.7.

За даними табл. 2.7 відзначаємо прибутковість підприємства протягом досліджуваного періоду за всіма показниками. Виключенням є збитковість власного оборотного капіталу за рахунок його дефіциту протягом всього досліджуваного періоду.

Показник валової рентабельності активів дозволяє оцінити ефективність використання всіх активів підприємства. Оскільки він є позитивним – підприємство є ефективним, але на кінець 2018 року його ефективність дещо

«падає» (-0,05 %).

На кінець 2018 року також відбулось погіршення майже всіх основних показників рентабельності підприємства, що свідчить про зниження ефективності його діяльності й викликано, в основному, зниженням прибутку до оподаткування та чистого прибутку (-3,4 %) при зростанні майна та фінансових ресурсів.

Таблиця 2.7– Показники рентабельності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 рр.

Показники	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+,-)	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
1. Середньорічний розмір майна, тис. грн	37710	38142	42300	432	4158
2. Середньорічний розмір власного капіталу, тис. Грн	18884	20577	23094	1694	2517
3. Середньорічний розмір власного оборотного капіталу, тис. грн	-14736	-10385	-5677	4351	4708
Середньорічний розмір оборотних активів, тис. грн	4091	7180	13529	3089	6349
4. Середньорічний розмір основних засобів, тис. Грн	33235	30702	28648	-2534	-2054
5. Вартість виробничих ресурсів, тис. грн	37326	37882	42177	556	4296
7. Вартість господарських ресурсів, тис. грн.	37326	37882	42177	556	4296
8. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	31249	67031	69261	35782	2230
9. Витрати, тис. грн.	28543	40636	41388	12093	752
10. Валовий прибуток, тис. грн	10242	19419	19374	9177	-45
11. Прибуток до оподаткування, тис. грн	1047	3122	3017	2075	-105
12. Чистий прибуток, тис. грн.	827	2560	2474	1733	-86
13 Рентабельність, %					
- валова рентабельність	0,27	0,51	0,46	0,24	-0,05
- продажу	3,35	4,66	4,36	1,31	-0,30
- основних засобів	3,15	10,17	10,53	7,02	0,36
- оборотних активів	25,59	43,48	22,30	17,89	-21,18
- виробничих ресурсів	2,81	8,24	7,15	5,44	-1,09
- господарських ресурсів	2,81	8,24	7,15	5,44	-1,09
- витрат	3,67	7,68	7,29	4,01	-0,39
- активів	2,19	6,71	5,85	4,52	-0,86
- власного капіталу	5,54	15,17	13,06	9,63	-2,11
- власного оборотного капіталу	-5,61	-24,65	-43,58	-19,04	-18,93

Верхню межу потенційного розвитку підприємства визначає рентабельність власних засобів, що показує ефективність використання власного капіталу. Її можна представити як відношення суми засобів, спрямованих на нагромадження та споживання, до величини власних засобів. Рентабельність власного капіталу свідчить про інвестиційну привабливість досліджуваного підприємства у 2016 – 2018 роках, оскільки він є вищим від інших варіантів капіталовкладень (10,7 %), але також відзначається значне зниження чистої рентабельності продажу, зумовлене скороченням прибутковості фінансово-господарської діяльності на кінець 2017 року (- 1,31 %) за рахунок зростання собівартості майже в 2,3 рази, а на кінець 2018 року – ще додатково на 0,30 %. Зниження цього показника в цьому випадку є негативним явищем: по-перше, воно відбувається на тлі зростання витрат на надання послуг з перевезення вантажу, по-друге, знижується прибутковість операційної діяльності (-2,8 %), що є основним для ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» видом діяльності.

Таким чином, проведена оцінка стану та динаміки рентабельності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» вказує на зниження ефективності підприємства та показників рентабельності у 2018 році порівняно із 2017 роком за рахунок скорочення прибутку, що спричинило зростання витрат на кінець досліджуваного періоду.

Для здійснення факторного аналізу у кратних моделях показників прибутковості використаємо метод ланцюгових підстановок. Визначимо вплив факторів на показник рентабельності вантажних річкових перевезень (ROS) ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

$$\Delta ROS = ROS_1 - ROS_0 = 4,79 - 5,09 = - 0,30 \%$$

$$ROS_{ум} = \frac{\Pi_1}{ДР_0} = \frac{3017}{67031} \cdot 100\% = 4,50 \%$$

де Π – прибуток підприємства до оподаткування;

ДР – дохід від реалізації.

Визначимо вплив факторів на рентабельність вантажних річкових перевезень ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» валового прибутку та доходу від реалізації наданих послуг:

$$\Delta ROS_{ВП} = ROS_{ум} - ROS_0 = 4,50 - 5,09 = - 0,16 \%$$

$$\Delta ROS_{ДР} = ROS_1 - ROS_{ум} = 4,79 - 4,50 = - 0,14 \%$$

Загальний вплив факторів становить:

$$\Delta ROS = \Delta ROS_{ВП} + \Delta ROS_{ДР} = -0,16 - 0,14 = - 0,30 \%$$

Отже, негативно вплинуло на рентабельність вантажних річкових перевезень ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» зменшення прибутку: за рахунок цього фактора рентабельність зменшилась на 0,16 %; та менший темп зростання доходу від реалізації порівняно із прибутком, що спричинив зменшення рентабельності вантажних річкових перевезень (-0,14 %).

Друга група показників рентабельності формується на основі розрахунку рівнів рентабельності за показниками прибутку, що відображені у звітності підприємства (валова рентабельність продажу і чиста рентабельність продажу).

Дані показники характеризують ефективність виробничої і комерційної діяльності підприємства та відображають прибуток, який має підприємство з кожної гривні реалізованої продукції. Тенденція до зниження цих показників свідчить про зниження конкурентоспроможності підприємства, оскільки дозволяє припустити скорочення попиту на його продукцію.

Відповідно до традиційної методики аналізу, рівень рентабельності окремих видів продукції залежить від зміни середніх цін і собівартості одиниці реалізованих товарів. За допомогою методів економічного аналізу визначаються зміни рентабельності продукції за рахунок факторів ціни продукції та її собівартості (табл. 2.8).

Визначимо вплив факторів, використавши факторну модель рентабельності наданих послуг з перевезення вантажним річковим транспортом:

$$P_{PP} = \frac{BP}{ЧД} = \frac{ЧД - C}{ЧД}, \quad (2.5)$$

де P_{PP} – рентабельність реалізованої продукції (вантажних перевезень);

BP – валовий прибуток підприємства;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції;

C – собівартість реалізованої продукції.

Таблиця 2.8 – Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності послуг з вантажних річкових перевезень ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показники	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+,-)	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Чистий дохід від реалізації послуг, тис. грн.	31249	67031	69261	35782	2230
Собівартість реалізованих послуг, тис. грн.	21007	47612	49887	26605	2275
Валовий прибуток(збиток) від реалізації послуг, тис. грн.	10242	19419	19374	9177	-45
Рентабельність надання послуг з вантажних перевезень, %	32,78	28,97	27,97	-3,81	-1,00

Вплив фактора зміни ціни на послуги з перевезення визначається методом ланцюгових підстановок:

$$\Delta P_{PP} = \left(\frac{ЧД_1 - C_1}{ЧД_1} \right) \cdot 100 - \left(\frac{ЧД_0 - C_1}{ЧД_0} \right) \cdot 100 = \left(\frac{69261 - 49887}{69261} \right) \cdot 100 - \left(\frac{67031 - 49887}{67031} \right) = 2,287\%$$

У 2018 році внаслідок зміни цін на продукцію її рентабельність збільшилася на 2,4 %.

Відповідно вплив фактора зміни собівартості продукції на рентабельність наданих послуг з вантажних перевезень у 2018 році порівняно з 2017 роком склав:

$$\Delta P_{PP} = \left(\frac{ЧД_1 - C_1}{ЧД_1} \right) \cdot 100 - \left(\frac{ЧД_1 - C_0}{ЧД_1} \right) \cdot 100 = \frac{69261 - 49887}{69261} \cdot 100 - \left(\frac{69261 - 47612}{69261} \right) = -3,285\%$$

Загальна зміна рентабельності вантажних перевезень у 2018 році

порівняно з 2017 роком склала:

$$\Delta P_{PI} = 2,287 - 3,285 = -1,002$$

Отже, відзначаємо прибутковість операційної діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», на що позитивно вплинуло зростання обсягів надання послуг з вантажних річкових перевезень в натуральному вираженні й сприятливі зміни в структурі їх реалізації. Збільшення собівартості цих послуг обумовило зниження його прибутковості на 3,285 %. Таким чином, рентабельність наданих послуг з вантажних перевезень на кінець 2018 року скоротилася на 1,0 %.

Рентабельність капіталу замикає всю піраміду показників ефективності функціонування підприємства. Уся діяльність підприємства має бути спрямована на збільшення суми власного капіталу і підвищення рівня його прибутковості, яка розраховується відношенням суми чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу.

Взаємозв'язок між показниками господарської та фінансової діяльності підприємства відображається рівняннями:

$$R_K = ROS \times K_{обА} \quad \text{або} \quad R_{BK} = ROS \times K_{обА} \times K_{фзл}, \quad (2.6)$$

де R_K – рентабельність капіталу, %;

R_{BK} – рентабельність власного капіталу, %;

$K_{фзл}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Вихідні дані для розрахунку показників впливу факторів на рентабельність власного капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки наведені в табл. 2.9.

Як свідчать дані табл. 2.9, рентабельність капіталу збільшилася у 2017 році відносно 2016 року на 4,519 %, але зменшилася на 0,863 % у 2018 році відносно 2016 року.

Таблиця 2.9 – Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показники	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+, -)	
	2016	2017	2018	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1 Рентабельність капіталу	2,193	6,712	5,849	4,519	-0,863
2 Рентабельність власного капіталу, %	4,379	12,441	10,713	8,062	-1,728
3 Рентабельність обороту, %	2,646	3,819	3,572	1,173	-0,247
4 Оборотність капіталу, раз	0,829	1,757	1,637	0,929	-0,120
5 Коефіцієнт фінансової залежності	1,903	1,810	1,851	-0,092	0,040

Рентабельність капіталу змінилася відповідно під впливом:

– рентабельності продажу:

$$\text{у 2017 році :} \quad 1,173 \times 0,829 = 0,972$$

$$\text{у 2018 році :} \quad (-0,247) \times 1,757 = -0,434$$

– зміни ефективності використання сукупних активів:

$$\text{у 2017 році :} \quad 3,819 \times 0,929 = 3,547$$

$$\text{у 2018 році :} \quad 3,572 \times (-0,120) = -0,429$$

Рентабельність власного капіталу змінилася відповідно під впливом:

– рентабельності продажу

$$\text{у 2017 році :} \quad 1,173 \times 0,829 \times 1,903 = 1,849$$

$$\text{у 2018 році :} \quad (-0,247) \times 1,757 \times 1,810 = -0,785$$

– оборотності сукупних активів :

$$\text{у 2017 році :} \quad 3,819 \times 0,929 \times 1,903 = 6,749$$

$$\text{у 2018 році :} \quad 3,572 \times (-0,120) \times 1,810 = -0,776$$

– коефіцієнта фінансової залежності :

$$\text{у 2017 році :} \quad 3,819 \times 1,757 \times (-0,092) = -0,617$$

у 2018 році : $3,572 \times 1,637 \times 0,040 = 0,236$

Таким чином, на кінець 2017 року рентабельність власного капіталу збільшилась за рахунок рентабельності продажу (+1,849 %) та оборотності сукупних активів (6,749). За рахунок підвищення фінансової залежності від позикового капіталу рентабельність власного капіталу зменшилась (-0,617 %).

На кінець 2018 році зміна перших двох чинників негативно вплинула на рентабельність власного капіталу (відповідно: - 0,785 %, - 0,776 %), а за рахунок підвищення фінансової залежності від позикового капіталу рентабельність власного капіталу зросла на 0,236 %.

Наочно залежність рентабельності власного капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», його оборотності та рентабельності продажу за 2016 – 2018 роки можна спостерігати на рис. 2.8.

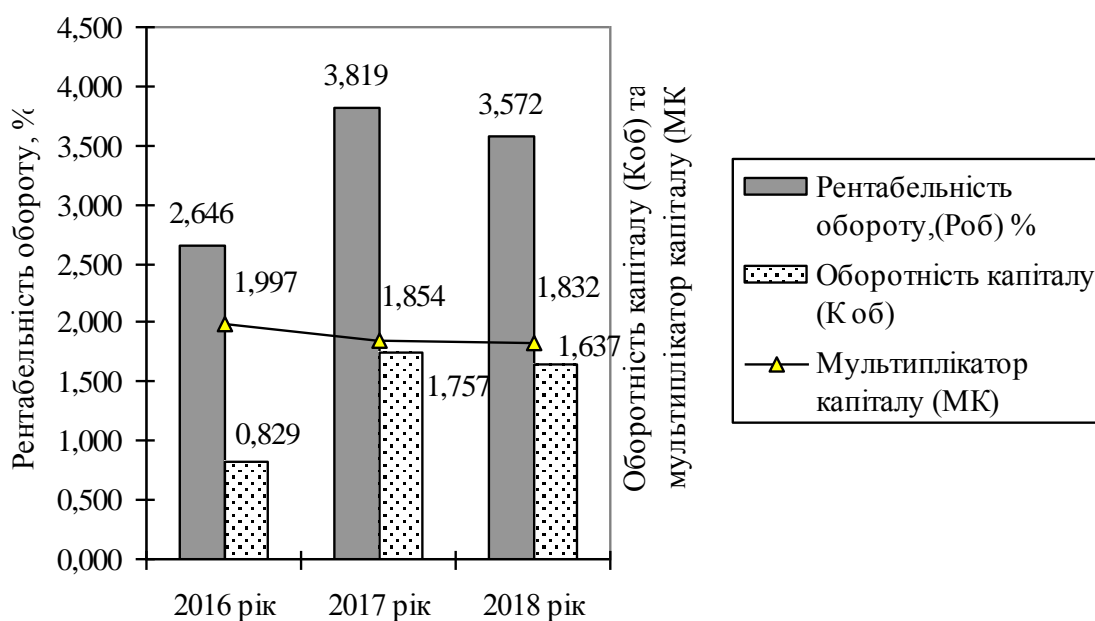

Рисунок 2.8 – Показники рентабельності власного капіталу, оборотності капіталу та рентабельності продажу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 рр.

Отже, основними негативними причинами зміни рентабельності капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» стали: зниження прибутковості та

уповільнення оборотності сукупних активів. Підвищенню рентабельності капіталу сприяло його збільшення за рахунок додаткового залучення позикового капіталу.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе шляхом підвищення результативності розміщення та використання ресурсів підприємства. При цьому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності.

Щоб збільшити обсяги реалізації, треба максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок на послуги з перевезень вантажів, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами.

Модель Дюпона свідчить, що найбільший вплив на рентабельність власного капіталу у 2018 році має показник оборотності активів, який показує суму операційного прибутку.

Таким чином, ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» не повною мірою використовує резерви підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок зростання ефективності його використання, а саме прискорення оборотності, та зростання обсягів діяльності за рахунок збільшення активів підприємства.

Висновки за розділом 2

Аналіз прибутку підприємства проведено за результатами фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», яке є спеціалізованим транспортним підприємством з вантажних річкових перевезень. Проаналізовано систему управління ресурсним потенціалом ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та визначено прибутковість господарської діяльності, а також стан управління ресурсами.

Напрямом використання прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» після його оподаткування є його на формування власного капіталу (тезаврація) з метою забезпечення покриття потреби підприємства у капіталі.

Стабільне збільшення нерозподіленого прибутку сприяло скороченню дефіциту власних оборотних коштів. Однак, це скорочення та збільшення власного капіталу відбулось більш уповільненими темпами порівняно із зростанням позикового капіталу, тобто, є загроза щодо підвищення фінансової залежності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» від зовнішніх кредиторів.

Відзначено прибутковість операційної діяльності та її підвищення на кінець досліджуваного періоду. Проведено факторний аналіз показників прибутку, а саме: валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, чистого прибутку. Збільшенню показників прибутку сприяло зростання обсягів надання послуг з вантажних річкових перевезень.

Один із методів виявлення проблемних аспектів визначено факторне моделювання, в результаті якого з'ясовано зменшення валового прибутку за рахунок скорочення фізичного обсягу послуг з перевезень вантажів та зміна рівня витрат на 1 грн. наданих послуг, що спричинило зростання собівартості.

Незначне скорочення рентабельності наданих послуг з вантажних перевезень на кінець 2018 року (-1,0 %) відбулось за рахунок зростання ціни на послуги з перевезень, що відбулось за рахунок підвищення її собівартості.

Зниження рентабельності власного капіталу спричинило падіння рентабельності продажу та уповільнення оборотності активів. Позитивно вплинуло на рентабельність власного капіталу розширення обсягів діяльності за рахунок залучення додаткового позикового капіталу.

Основними проблемами, що негативно впливають на діяльність ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», є:

- зростання цін на паливно-мастильні матеріали та енергоресурси;
- застарілий парк основних засобів; дефіцит оборотних коштів;
- високі податки та збори;
- сезонний характер послуг з вантажних річкових перевезень.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПРАТ «КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ РІЧКОВИЙ ПОРТ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1 Стратегічні орієнтири розвитку механізму управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

В умовах посиленої конкуренції, не втрачає своєї актуальності теорія стратегічного розвитку підприємства, яка в управлінні його прибутковістю спрямована на те, щоб не тільки побудувати прогностичний характер планування виробництва, а й врахувати елемент зростання прибутку.

Стратегічне управління прибутком підприємства, як зазначає Р. В. Скалюк, є як базовим, так і структурним складником загального менеджменту підприємства, що визначає його ефективність та свідчить про досягнення основної мети та цілей підприємства, однією з яких є підвищення прибутковості і ринкової вартості підприємства як ключовий інструмент сталого розвитку у довгостроковій перспективі. Таким чином, автор вважає, що формування та підвищення прибутку в загальній системі прибутковості пов'язане з усіма стадіями виробництва та становлення підприємства, а саме: зародження, розвитку, зрілості, стабілізації, спаду та виживання [99, с. 117].

Це підтверджує і практика діяльності вітчизняних підприємств відзначаючи, що їх успішна фінансова діяльність залежить приблизно на 70 % від стратегічної спрямованості, на 20 % – від ефективності оперативного управління і на 10 % – від якості виконання поточних завдань [44, с. 39]. Тому стратегічне бачення є одним із головних факторів успішного підприємства.

Стратегія – це довгостроковий якісно визначений напрям розвитку підприємства, спрямований на закріплення його позицій, задоволення потреб споживачів та досягнення поставлених цілей [10, с. 309]

Стратегічне управління прибутком підприємства пропонується розглядати комплексним процесом розробки та реалізації обґрунтованих управлінських рішень у розрізі процесів формування, розподілу, використання прибутку, спрямованих на забезпечення стійкого підвищення прибутковості, ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку підприємства, що сприяє успішній реалізації його головної мети [100] (рис. 3.1).

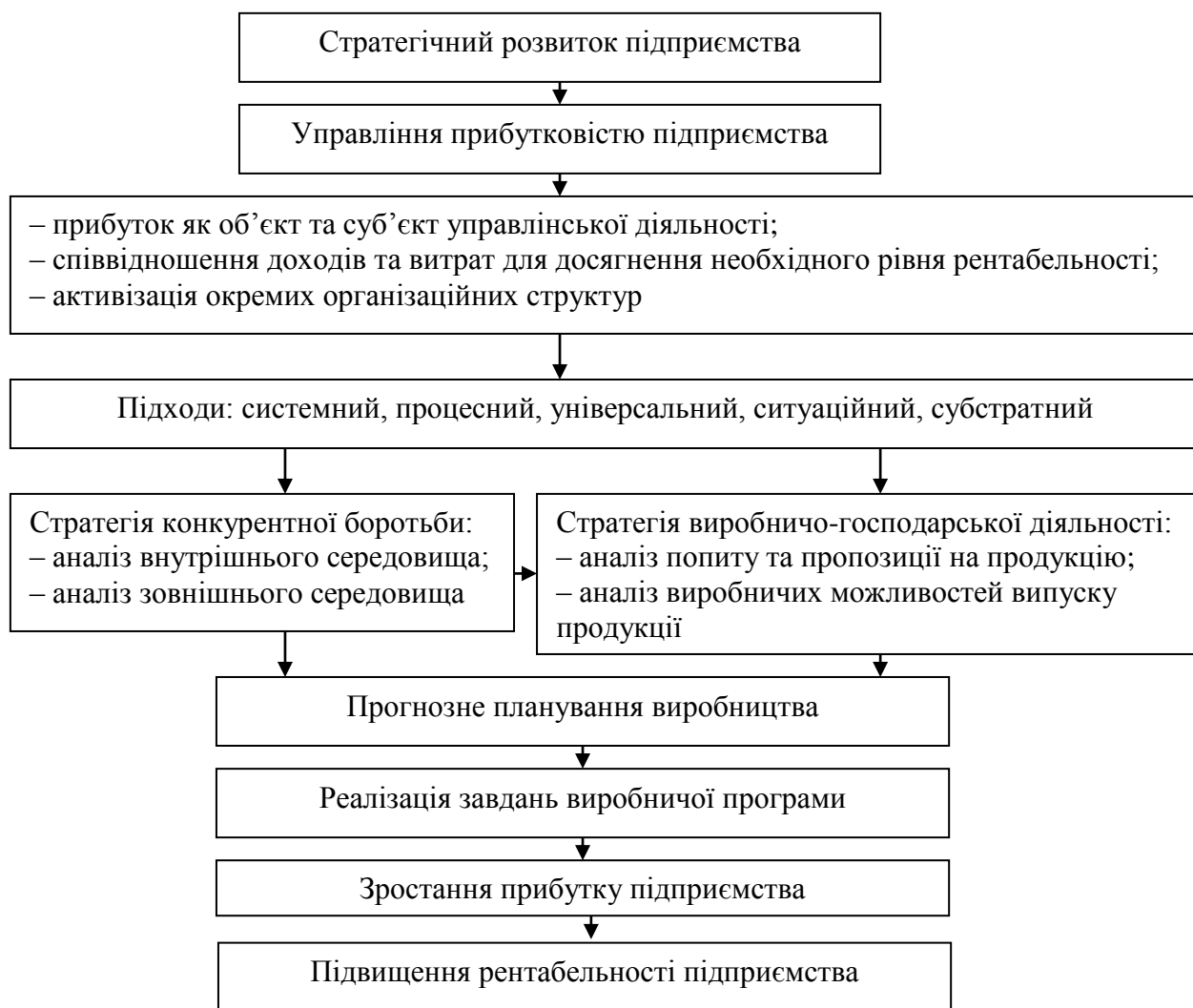

Рисунок 3.1 – Стратегічний розвиток підприємства в управлінні його прибутковістю

Джерело: узагальнено автором на основі [37, 93, 100]

Виходячи з позицій вищенаведених досліджень, слід відзначити, що сьогодні, в умовах посиленої конкуренції, не втрачає своєї актуальності теорія

стратегічного розвитку підприємства, яка в управлінні його прибутковістю спрямована на те, щоб не тільки побудувати прогностичний характер планування виробництва, а й урахувати елемент зростання прибутку.

Процес реалізації стратегії розвитку підприємства відбувається за такими етапами:

- формування цілей і завдань діяльності підприємства;
- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища;
- формування стратегії розвитку підприємства;
- реалізація інноваційної діяльності;
- довгострокове стратегічне прогнозування;
- визначення необхідного обсягу ресурсів на розвиток підприємства з урахуванням потреб на інноваційну діяльність;
- контроль над реалізацією стратегії розвитку та коригування за необхідності;
- визначення ознак економічного розвитку підприємства [40, с. 101].

Стратегічна орієнтація системи управління прибутком визначається в розрізі перспективних орієнтирів діяльності підприємства на основі аналізу, оцінки і прогнозування стану ринкового середовища, визначення рівня одержуваного прибутку і можливостей управління ним з метою його оптимізації. Розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в концепції інтегрованості управління прибутком із загальною системою управління підприємством є одним з основних елементів управління прибутком [45].

Оскільки кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку, дуже важливим під час стратегічного планування прибутку є врахування всіх чинників і аспектів подальшого розвитку для повного і обґрунтованого визначення величини прибутку і забезпечення певного його рівня [14, с. 258].

Одночасно при плануванні прибутку є ряд особливостей, специфічних

аспектів, які необхідно врахувати для фінансового забезпечення постійного розвитку підприємства. В умовах нестабільної економіки важливим для будь-якого підприємства є формування найістотніших принципів і ефективної системи стратегічного планування та управління прибутком [40].

Ефективна реалізація формування та підвищення прибутковості можлива за рахунок правильно обраного стратегічного напрямку, грамотно розроблених стратегій, створення стратегічних заходів, тобто використання стратегічного управління, що потребує якісного інформаційного підґрунтя, яке забезпечується завдяки застосування прогностичного інструментарію

Основною перевагою вище зазначеного підходу до формування структурної моделі системи стратегічного управління прибутком підприємства є цілісно-комплексний характер даного підходу, який забезпечує узгоджену взаємодію усіх базових блоків стратегічного управління прибутком з урахуванням прямого та зворотного зв'язку між ними для забезпечення ефективного стратегічного управління прибутком, яке сприяє стійкому зростанню прибутковості, ринкової вартості та довгостроковому економічному розвитку підприємства [100].

Для забезпечення ефективного стратегічного управління прибутком підприємств, спрямованого на стійке підвищення прибутковості, ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку суб'єктів господарювання, доцільно враховувати та адекватно реалізувати наступні цілі:

- 1) досягнення ефективної господарської діяльності та підвищення прибутковості підприємства у довгостроковій перспективі;
- 2) сприяння стійкому зростанню ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку суб'єкта господарювання;
- 3) впровадження та використання інноваційних технологій у господарському процесі;
- 4) забезпечення ефективного використання капіталу (активів, власного капіталу, довго- та короткострокових позикових коштів) для генерування економічного розвитку підприємства;

5) запровадження оптимальної мобілізації та реалізації наявних можливостей і концентрації потужностей для формування надійного потенціалу економічного розвитку підприємства;

6) досягнення ефективного використання потенціалу прибутковості та економічного розвитку підприємства за умов непередбачуваних змін та ризиків бізнес середовища [100].

Важливими критеріями, які необхідно обов'язково враховувати у процесі формування стратегії управління прибутком підприємства вважаються базова економічна стратегія та стадія життєвого циклу суб'єкта господарювання [99, с. 116], які визначають ключові орієнтири (напрями) реалізації управлінського впливу на прибуток підприємства для забезпечення підвищення прибутковості, ринкової вартості та економічного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Основною метою діяльності підприємства є максимізація його ринкової вартості та підвищення рівня добробуту його власників. Необхідною умовою для досягнення цієї мети є стратегічне фінансове планування.

Для цього ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» розробляє стратегічні фінансові, планові програми для нарощування вантажообігу порту, вивчає макроекономічні підходи, економіку та клієнтуру на наступні роки, аналізує діючі схеми переробки вантажів для найбільш раціонального використання довжини причалів та площ під складування.

Стратегія ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» – це процес формування генерального перспективного напрямку розвитку його на основі визначення якісно нових цілей, узгодження внутрішніх можливостей підприємства з умовами зовнішнього середовища та розробка комплексу заходів, які забезпечують їх досягнення.

Розробка стратегії є комплексним процесом довгострокового планування, який допомагає підприємствам встановлювати цілі своєї діяльності, стратегічні напрямки, задачі та інструменти забезпечення їх реалізації [70].

Стратегічна орієнтація системи управління прибутком визначається в

розрізі перспективних орієнтирів діяльності підприємства на основі аналізу, оцінки і прогнозування стану ринкового середовища, визначення рівня одержуваного прибутку і можливостей управління ним з метою його оптимізації. Розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в концепції інтегрованості управління прибутком із загальною системою управління підприємством є одним з основних елементів управління прибутком [108]. Розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в концепції інтегрованості управління прибутком із загальною системою управління підприємством є одним з основних елементів управління прибутком [45].

Серед методів стратегічного менеджменту особливу цінність для оцінки стратегічної фінансової діяльності становить матриця фінансових стратегій Франшона-Романе.

Матриця фінансових стратегій (фінансової рівноваги), розроблена французькими вченими Ж. Франшоном та І. Романе, є одним із найбільш ефективних методичних підходів до визначення стадії фінансового розвитку підприємства та оцінки альтернативних варіантів подальшої зміни його фінансового стану. Цей інструмент виділяється серед інших методів тим, що дозволяє не тільки визначити поточне положення компанії з точки зору фінансового ризику, але й розглядати ситуацію в динаміці, щоб дозволити прогнозувати зміни фінансової стратегії залежно від зміни важливих показників діяльності, а також планувати майбутнє становище компанії, цілеспрямовано змінюючи ці показники та знижуючи рівень фінансового ризику [94, с. 140].

При побудові матриці Ж. Франшона та І. Романе оцінка фінансової рівноваги підприємства базується на використанні спеціальних узагальнюючих показників: результату господарської діяльності; результату фінансової діяльності; результату господарсько-фінансової діяльності.

Результат господарської діяльності (РГД) становить суму бруто-

результату експлуатації інвестицій та звичайного продажу майна з вирахуванням зміни фінансово-експлуатаційних потреб та виробничих інвестицій. Брутто-результат експлуатації інвестицій, який по суті є прибутком до вирахування амортизаційних відрахувань, фінансових витрат за позиковими коштами та податку на прибуток, уже на першому етапі є показником достатності коштів на покриття видатків.

Результат фінансової діяльності (РФД) характеризує політику підприємства щодо залучення позикових коштів, емісійну політику та виплату дивідендів, фінансові інвестиції, в тому числі в статутний капітал інших підприємств. Для визначення показника результату фінансової діяльності із зміни позикових коштів разом із доходами від фінансової діяльності вираховуються фінансові витрати за позиковими коштами, податок на прибуток, дивіденди та інші витрати фінансової діяльності.

Результат фінансово-господарської діяльності (РФГД) відповідно становить суму двох зазначених показників.

Методика розрахунку показників матриці фінансової стратегії Франсона-Романе наведені в додатку Ж. Відповідно до значень розрахованих показників визначається стадія розвитку підприємства, якій відповідає один із дев'яти квадрантів матриці фінансових стратегій (табл. 3.1).

Як видно з табл. 3.1, лінія фінансової рівноваги підприємства проходить по головній діагоналі матриці та є спадною від квадранта 1 до квадранта 3. Тобто найбільш сприятливим для підприємства є його позиціонування у квадранті 1, найменш вигідним (у рамках збереження фінансової рівноваги) – квадрант 3.

Квадрант 2 займає проміжне становище за обома критеріями, характеризується стійкою фінансовою рівновагою, за таких умов підприємство має найбільшу кількість можливих варіантів зміни фінансового стану.

Таблиця 3.1 – Матриця фінансових стратегій (фінансової рівноваги)
Франціона - Романе

Значення показників	РФД<0 (гальмування)	РФД→0 (стабілізація)	РФД>0 (зростання)
РГД>0 (повільне зростання)	1 (РФГД → 0) «Батько родини»	4 (РФГД > 0) «Рантьє»	6 (РФГД >> 0) «Холдинг»
РГД=0 (оптимальне зростання)	7 (РФГД < 0) «Епізодичний дефіцит»	2 (РФГД → 0) «Стійка рівновага»	5 (РФГД > 0) «Атака»
РГД<0 (форсоване зростання)	9 (РФГД << 0) «Криза»	8 (РФГД < 0) «Дилема»	3 (РФГД → 0) «Нестійка рівновага»

Над діагоналлю матриці знаходиться зона успіхів, під діагоналлю – зона дефіцитів.

У табл. 3.2 наведено результати господарської та фінансової діяльності
ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Таблиця 3.2 – Результати господарської діяльності
ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

	Значення показника по роках		
Результати діяльності	2016 р.	2017 р.	2018 р.
РГД			
Виручка від реалізації продукції	31249	67031	69261
Зміна залишків готової продукції на складі	-511	2	-44
Зміна первісної вартості основних засобів	-1812	94	-2175
Інші доходи	19612	24631	25333
Матеріальні витрати підприємства	15975	40236	39491
Витрати на оплату праці	4389	5918	8508
Всього	68902	137912	140374
РФД			
Зміна позикового капіталу за звітний період	-2819	295	-16852
Фінансові витрати;	264	282	329
Податок на прибуток від звичайної діяльності	220	562	543
Інші фінансові доходи	-	1	-
Всього	-2335	1140	-15980
РФГД	66567	103270	86382

Ідентифікуємо стадію фінансового розвитку та визначимо можливі варіанти її зміни у майбутніх періодах для ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за допомогою додатку И.

Позиціонування досліджуваного підприємства у матриці фінансових стратегій представлено у табл. 3.3

Таблиця 3.3 – Позиціонування ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у матриці фінансових стратегій у 2016 – 2018 роках

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.
	РФД<0 (гальмування)	РФД→0 (стабілізація)	РФД>0 (зростання)
РГД>0 (повільне зростання)	1	4	6
РГД=0 (оптимальне зростання)	7	2	5
РГД<0 (форсоване зростання)	9	8	3

Як видно з табл. 3.3, протягом 2016 – 2018 років позиція ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у матриці фінансових стратегій відповідала квадранту 6 «Холдинг», тобто у розпорядженні підприємства були вільні кошти для реалізації проектів при використанні позикового капіталу. При цьому варто звернути увагу на динаміку ключових показників та зміну позиції підприємства в межах квадранта.

Тенденція зміни результату від господарської діяльності є позитивною, тобто можна стверджувати, що керівництво підприємства і у 2018 році надає перевагу використанню власних коштів для фінансування його розвитку, тобто дотримується принципу самофінансування.

Обсяг результату від фінансової діяльності у 2016 та 2018 роках є негативним, тобто, для фінансування розвитку підприємства залучалися позикові кошти в значних сумах (у 2018 році – 42,2 %) у вигляді «дешевої» поточної кредиторської заборгованості, що можна пояснити недоступністю через високий рівень вартості банківських кредитних ресурсів. У такій ситуації спостерігається підвищення рівня фінансової залежності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», але в загальному випадку це позитивно характеризує стан підприємства з точки зору обмеження відсоткового ризику та

ризиків втрати фінансової стабільності. З іншого боку, за мінімального залучення позикових коштів, відповідно до ефекту фінансового важеля, зменшується рентабельність власних коштів, тобто в такій ситуації ефективність політики управління структурою капіталу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» може значно знижуватися. Тому подальша відмова від використання позикових ресурсів може бути необґрунтованою. У зв'язку з цим, що керівництво ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» все-таки продовжує прийнятий курс на збільшення частки позикових коштів при деякому скороченні результату від господарської діяльності. У 2018 році, як і у попередніх роках, позиція підприємства у матриці фінансових стратегій відповідає квадранту 6 «Холдинг», що характеризується фінансовою рівновагою, яка обумовлена компенсацією від'ємного результату фінансової діяльності у 2016 та 2018 роках за рахунок додатного результату господарської діяльності. Проте, як зазначалося, відмова від позикових ресурсів цілком очевидно могла б стати причиною зменшення результату від господарської діяльності через розрив між термінами надходження та витрачання коштів, у такому випадку підприємство може потрапити до квадранту 7 «Епізодичний дефіцит».

Проте, як видно з табл. 3.3, у 2016 – 2018 роках позиція ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у матриці фінансових стратегій відповідає квадранту 6 «Холдинг», при цьому результат від господарської діяльності коливається в логічному зростанні, це різке його збільшення при зростанні обсягів діяльності (чистого доходу від реалізації продукції) на 21,2 % пов'язано головним чином із різким падінням обсягу операційних витрат (в 1,8 рази у 2017 році та на 3,4 % у 2018 році). Оскільки за своєю сутністю операційні витрати не є систематичними, то можна стверджувати, що зміна позиції підприємства у 2017 та 2018 роках є закономірною та відображає його реальний рівноважний фінансовий стан.

Позиція, яку займає підприємство у 2018 році, має варіанти зміни, які відповідають квадрантам 4 і 5. Позиції у квадрантах 4, 5 характеризуються як

успішні, що пояснюється постійним збільшенням обсягу ліквідних коштів. Для переходу до квадрантів 5 та 6 необхідною умовою є значне зростання позикового капіталу, що не є цілком можливим та доцільним за сучасного стану ринку кредитних ресурсів. Для переходу до квадранта 4 достатньою умовою є повернення до обсягів результату господарської діяльності попередніх років. Перехід до квадранта 7 матиме місце у випадку подальшої відмови від використання позикових коштів у наявних обсягах при незмінному результаті від господарської діяльності та засвідчить дефіцит ліквідних коштів. Зміна позиції ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у межах діагоналі матриці не призведе до розбалансування фінансових потреб та можливостей, проте перехід до квадранта 1 засвідчить незначне зростання обсягу власних ресурсів для фінансування розвитку при мінімізації використання позикового капіталу, до квадранта 3 – про послаблення рівноваги за рахунок значного залучення позикових коштів при відсутності власних.

Стратегія подальшої діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» щонайменше на рік передбачає розширення виробництва, реконструкції, поліпшення фінансового стану, опис істотних факторів, які можуть вплинути на діяльність емітента в майбутньому.

ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» планує і надалі здійснювати заходи, спрямовані на:

- розширення та збільшення обсягів виробництва;
- збільшення номенклатури перевезень;
- збільшення номенклатури будівельних матеріалів, що перевалюються на території порту.

Досягти збільшення рівня прибутковості можна шляхом збільшення рівня рентабельності продукції.

Для підвищення рівня прибутковості на підприємстві пропонується проводити заходи в наступній послідовності:

- організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва,

реструктуризація виробництва тощо);

- технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення послуг, що надаються);

- економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів тощо). Як вважають В. В. Лойко, Є. С. Несенюк, проведення змін в іншому порядку не сприятимуть позитивним зрушенням щодо ефективності діяльності та будуть малопомітними, або відсутніми взагалі [67, с. 58].

Стратегічна орієнтація системи управління прибутком визначається в розрізі перспективних орієнтирів діяльності підприємства на основі аналізу, оцінки і прогнозування стану ринкового середовища, визначення рівня одержуваного прибутку і можливостей управління ним з метою його оптимізації. Розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в концепції інтегрованості управління прибутком із загальною системою управління підприємством є одним з основних елементів управління прибутком.

Досягти збільшення рівня прибутковості можна шляхом збільшення рівня рентабельності продукції. Основними методами збільшення рівня рентабельності продукції є:

- здійснення заходів із підвищення продуктивності праці;
- нарощування обсягів вантажних перевезень;
- зниження собівартості послуг шляхом зменшення витрат на їх здійснення та реалізацію;
- максимальна віддача від вкладених у виробництво матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;
- здійснення ефективної цінової політики з урахуванням попиту та пропозиції на ринку;
- забезпечення грамотного підходу до побудови довірливих відносин із постачальниками та покупцями послуг;

– ефективно використання раніше отриманого прибутку [56].

Кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Тому дуже важливо під час стратегічного планування прибутку врахувати всі чинники і аспекти подальшого розвитку для повного і обґрунтованого визначення величини прибутку і забезпечення певного рівня прибутку. Одночасно при плануванні прибутку є ряд особливостей, специфічних аспектів, які необхідно врахувати для фінансового забезпечення постійного розвитку підприємства. В умовах нестабільної економіки важливим для підприємства є формування найістотніших принципів і ефективної системи стратегічного планування та управління прибутком [40, с. 101].

Досить важливим етапом у процесі реалізації стратегії розвитку є управління ризиками, які можуть спричинити негативні результати. Процес управління ризиками стратегії розвитку передбачає їх ідентифікацію, визначення можливих розмірів впливу на процес реалізації стратегії, оцінювання рівня впливу на діяльність підприємства та пошук напрямів зниження впливу ризиків або ж їх нейтралізацію [40, с. 102]

Отже, з метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі існує потреба у розробці стратегії управління підприємством, спрямованої на вдосконалення механізму формування прибутку. Ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості. Для максимізації прибутку підприємства доцільно виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

Для забезпечення ефективного стратегічного управління прибутком підприємств, спрямованого на стійке підвищення прибутковості, ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку суб'єктів господарювання, доцільно враховувати та адекватно реалізувати наступні цілі:

- 1) досягнення ефективної господарської діяльності та підвищення прибутковості підприємства у довгостроковій перспективі;
- 2) сприяння стійкому зростанню ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку суб'єкта господарювання;
- 3) впровадження та використання інноваційних технологій у господарському процесі;
- 4) забезпечення ефективного використання капіталу (активів, власного капіталу, довго- та короткострокових позикових коштів) для генерування економічного розвитку підприємства;
- 5) запровадження оптимальної мобілізації та реалізації наявних можливостей і концентрації потужностей для формування надійного потенціалу економічного розвитку підприємства;
- 6) досягнення ефективного використання потенціалу прибутковості та економічного розвитку підприємства за умов непередбачуваних змін та ризиків бізнес середовища [100].

Для забезпечення ефективного управління прибутковістю, необхідно своєчасно впроваджувати систему завдань використання прибутку та встановити оптимальні обмеження за рівнем його споживання та капіталізації в процесі розвитку стратегічних ресурсів чи їхніх окремих компонентів, що забезпечить нову парадигму розвитку підприємства у сфері товарного обігу.

Дотримування запропонованої послідовності дій при управлінні формуванням, розподілом та використанням прибутку підприємства, врахування визначених напрямків впливу дозволить суттєво підвищити ефективність діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

3.2 Розрахунок резервів підвищення ефективності управління формуванням доходів і прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

Прибуток займає провідне місце у забезпеченні самофінансування підприємств, можливості яких багато в чому визначаються тим, наскільки доходи перевищують витрати. Тому для успішного функціонування підприємства мають прагнути до підвищення ефективності своєї діяльності на основі раціонального використання ресурсного потенціалу, збільшення прибутковості виробництва, поліпшення якості реалізованої продукції.

Основна мета аналізу прибутку – виявлення та оцінка резервів зростання прибутковості підприємства та впровадження їх у виробництво.

Для забезпечення ефективного стратегічного управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», спрямованого на стійке підвищення прибутковості, ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку Р. В. Скалюк вважає за необхідне забезпечити належне врахування та адекватну реалізацію наступних цілей:

- 1) забезпечення ефективної господарської діяльності та підвищення прибутковості ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у довгостроковій перспективі;
- 2) забезпечення стійкого зростання ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку підприємства;
- 3) впровадження та використання інноваційних технологій у господарському процесі;
- 4) забезпечення ефективного використання капіталу (активів, власного капіталу, довго- та короткострокових позикових коштів) для генерування економічного розвитку підприємства;
- 5) забезпечення оптимальної мобілізації та реалізації наявних можливостей і концентрації потужностей для формування надійного потенціалу економічного розвитку підприємства;

б) забезпечення ефективного використання потенціалу прибутковості та економічного розвитку підприємства за умов непередбачуваних змін та ризиків бізнес середовища [100]

Для того щоб постійно забезпечувати зростання прибутковості, потрібно шукати невикористані можливості її збільшення, тобто резерви зростання прибутку. Резерви виявляються на стадіях планування та безпосереднього виробництва і реалізації продукції.

Головними резервами збільшення прибутку кожного підприємства в умовах ринкової економіки вважається збільшення обсягів діяльності за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів підприємства, підвищення якості продукції, ліквідації втрат робочого часу, підвищення продуктивності праці, оптимізації витрат, розширення рекламних заходів й інших напрямів.

О. С. Трегубов одним із основних резервів відзначає збільшення обсягів реалізації за рахунок оптимізації використання ресурсного потенціалу, проведення ефективної цінової політики та отримання очікуваного рівня рентабельності [107, с. 282]

Важливе місце серед способів збільшення прибутку будь-якого підприємства є ефективне управління його прибутковістю, що являє собою процес планування надходжень і використання грошових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємства. В умовах конкуренції вдосконалення процесу формування прибутку на макрорівні здійснюється безперервно [65, с. 151].

Підтримуємо думку О. А. Коваль, що досягти збільшення рівня прибутковості можна шляхом збільшення рівня рентабельності продукції. Основними методами збільшення рівня рентабельності продукції є:

- здійснення заходів із підвищення продуктивності праці;
- нарощування обсягів виробництва та реалізації продукції;
- зниження собівартості продукції шляхом зменшення витрат на її виробництво та реалізацію;

- максимальна віддача від вкладених у виробництво матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;
- здійснення ефективної цінової політики з урахуванням попиту та пропозиції на ринку;
- забезпечення грамотного підходу до побудови довірливих відносин із постачальниками та покупцями;
- ефективне використання раніше отриманого прибутку [56].

З точки зору ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» управління прибутком полягає у:

- збільшенні доходів підприємства. Це можливе за рахунок розширення ринків надання послуг з перевезень вантажів та освоєння нових їх видів. При цьому збільшення доходів за рахунок підвищення ціни надання послуг можливе за умови нових видів послуг з підвищеним попитом. При збільшенні обсягів надання послуг, як правило, ціна їх реалізації зменшується, а вигоду підприємство отримує переважно за рахунок зростання загального їх обсягу;
- зменшенні витрат, що полягає насамперед у проведенні аналізу витрат. Йому підлягають склад та структура операційних витрат, зокрема виробнича собівартість перевезень, адміністративні витрати, витрати на збут, основні складові собівартості, а також позаопераційні витрати. В результаті аналізу виявляють резерви скорочення матеріальних витрат, витрат на оплату праці безпосередньо зайнятих на виробництві, та працівників апарату управління;
- формуванні та реалізації ефективної податкової політики. Формування та реалізація ефективної податкової політики сприяють зниженню податкового тиску, зменшенню обсягу податкових платежів, а отже, збільшенню обсягу фінансових ресурсів, що залишаються в розпорядженні підприємства та можуть бути використані для його подальшого розвитку. Оскільки податок на прибуток, з одного боку, є одним із основних податків, які сплачує підприємство, а з іншого – найбільш регульованим із боку підприємства, управління податками полягає переважно у формуванні ефективної політики щодо сплати податку на прибуток;

– оптимальному розподілі прибутку. У процесі управління прибутком велике значення має не тільки максимізація прибутку, а й оптимальний його розподіл та використання. Підприємство, яке отримує стабільний прибуток, має забезпечувати за рахунок прибутку стійке економічне зростання. Підприємство, яке не може наростити за рахунок прибутку свій економічний потенціал, неефективно управляє процесами розподілу та використання прибутку, а отже, неефективно управляє прибутком у цілому [50, с. 275].

Для забезпечення наведених резервів підприємству пропонується застосовувати наступну модель управління доходами та прибутком (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Система управління доходом та прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

Джерело: [107]

Механізм управління формуванням операційного прибутку базується на врахуванні тісного взаємозв'язку цього показника з обсягом реалізації продукції, доходами та витратами. Цей взаємозв'язок у фінансовому менеджменті має назву «Взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації та прибутку» (Cost – Volume – Profit – relationships «CVP») і дає змогу визначити вплив факторів на формування прибутку та забезпечити ефективне управління цими процесами [22].

Взаємозв'язок складових визначається в процесі операційного аналізу, який також називають аналізом «Витрати – Обсяг – Прибуток», тим самим розкриваючи його сутність – дослідження залежності між витратами, обсягом реалізації, ціною і прибутком підприємства (рис. 3.3), а також пошук можливостей максимізації прибутку шляхом вибору найвигіднішого поєднання змінних та постійних витрат.

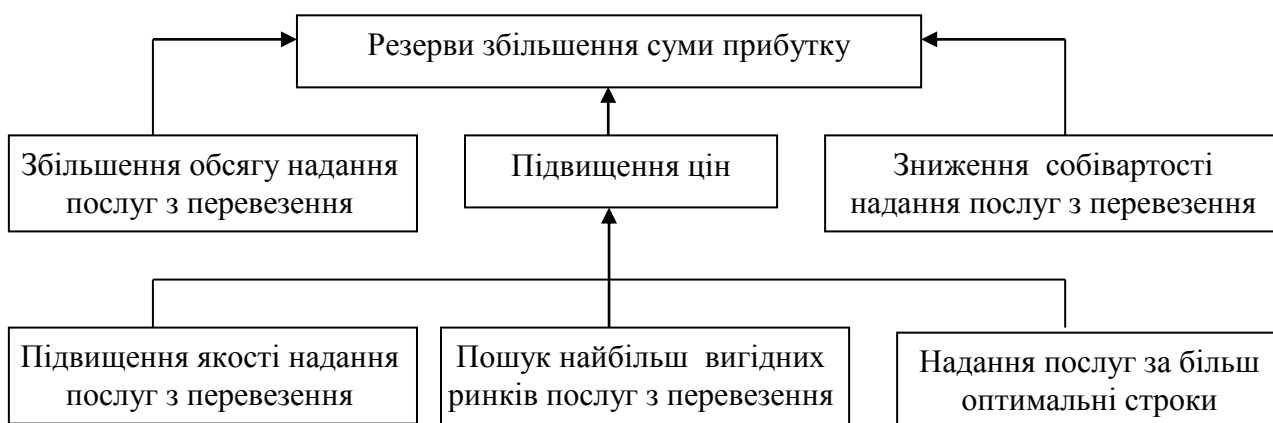

Рисунок 3.3 – Основні напрями пошуку резервів збільшення прибутку від операційної діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

Джерело: [91, с. 305]

Маржинальний аналіз (аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток») відповідає на найважливіші питання, що стоять перед фінансистами підприємства на всіх основних етапах його грошового обігу. Ключовими елементами операційного аналізу служать: операційний важіль, межа рентабельності і запас фінансової міцності підприємства.

Беззбитковий обсяг продажу і зона безпеки підприємства – основоположні показники в обґрунтуванні управлінських рішень, в оцінюванні діяльності підприємства. Для визначення їхнього рівня у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» застосуємо аналітичний метод (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Показники порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості та операційного важеля ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» у 2016 – 2018 роках

Найменування показників	Значення показника по роках			Абсолютні зміни (+, -)	
	2016	2017	2018	2017 від 2016	2018 від 2017
1	2	3	4	5	6
Сумарні операційні доходи (СОД), тис. грн	31249	67031	69261	35782	2230
Змінні витрати (В _{зм}), тис. грн	21007	47612	49887	26605	2275
Маржинальний дохід (МД), тис. грн	10242	19419	19374	9177	-45
Постійні витрати (Вп), тис. грн	7225	12932	12801	5707	-131
Коефіцієнт маржинального доходу (Км.д), у відсотках до виручки від реалізації	32,78	28,97	27,97	-3,81	-1,00
Точка беззбитковості (Тб/зб), тис. грн	22044	44639	45763	22595,1	1124
Зона безпеки (ЗБ), тис. грн.	9205	22392	23498	13187	1106
Запас фінансової міцності у % до виручки від реалізації (ЗФМ)	29,5	33,4	33,9	3,9	0,5
Прибуток від реалізації (ОП), тис. грн	1311	3414	3319	2103	-95
Сила операційного важеля (СОВ)	7,812	5,688	5,837	-2,124	0,149

На кінець 2018 року точка критичного обсягу реалізації у відсотках до максимального обсягу, що приймається за 100 %, становила 33,9 %.

Зона безпеки – це різниця між фактичним та беззбитковим обсягом продажу. Для ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» вона склала на кінець 2018 року 23498 тис. грн. або 33,9 % від загального обсягу продажу.

Операційний важіль в цей період становив 5,837 %. Таким чином, з підвищенням обсягу реалізації на 1% операційний прибуток буде зростати на 5,837 %. Отже, для покращення діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» необхідно збільшувати обсяги виручки, так як будь-яка зміна виручки від реалізації продукції буде породжувати вагомішу зміну прибутку. Цей ефект зумовлений різним ступенем впливу динаміки постійних та змінних витрат на

формування фінансових результатів діяльності підприємства при зміні обсягу виробництва. Чим більшим є рівень постійних витрат, тим більшою є сила впливу операційного важеля. Визначаючи темп зменшення прибутку з кожним процентним зменшенням виручки, сила операційного важеля свідчить про рівень підприємницького ризику даного підприємства.

При збільшенні операційної діяльності зменшується частка постійних витрат та відповідно зменшується операційний важіль, а отже, зменшується ризик для підприємства, а при зменшенні операційної діяльності питома вага постійних витрат зростає, відповідно підвищується і вплив операційного важеля на прибуток та збільшується ризик для підприємства.

Операційний важіль у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» > 3 , що відповідає ризиковому, агресивному типу виробничо-комерційної діяльності.

На зміну рівня беззбитковості впливають наступні фактори:

1) зміна ціни одиниці виробу. Зниження ціни одиниці реалізованої продукції передбачає необхідність збільшувати обсяг реалізації в натуральному вираженні, тобто підвищувати точку беззбитковості (ТБ) для покриття витрат;

2) зміна рівня змінних витрат в одиниці реалізованої продукції. Взаємозв'язок зміни суми змінних витрат на одиницю продукції і точки беззбитковості прямий, зростання цих витрат призводить до підвищення точки беззбитковості;

3) зміна постійних витрат. Напрям впливу зміни постійних витрат на точку беззбитковості аналогічний.

Резерви збільшення суми прибутку визначають за кожним видом послуг вантажного річкового транспорту (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Резерви збільшення прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий

	Резерви підвищення прибутку
Зростання обсягів вантажних річкових перевезень на 1 %	+5,837
Підвищення ефективності використання активів: (+1%)	+35,69 %
Підвищення чистого доходу на 1 %	0,032 %
Разом	41,559

Таким чином, ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» має можливість суттєво підвищити прибуток за рахунок збільшення обсягів діяльності та більш ефективного використання активів і капіталу.

Основними їхніми джерелами є збільшення обсягу зазначених послуг, зниження її собівартості, підвищення якості їх надання, реалізація їх на вигідніших ринках збуту і т. д.

Розробка цінової політики ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» має забезпечити умови досягнення його стратегічних цілей і завдань та окреслити принципи ціноутворення, методи визначення базового рівня цін, умови і розміри їх диференціації та коригування.

Рентабельність надання послуг ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» з вантажних перевезень річковим транспортом можна збільшити за рахунок скорочення витрат чи підвищення цін. Однак при зростанні цін можливе зниження попиту на продукцію і, як наслідок, уповільнення оборотності активів. У підсумку приріст рентабельності капіталу за рахунок зростання цін може компенсуватися зниженням коефіцієнта його оборотності, і загальна прибутковість капіталу може не покращитися.

Процес управління формуванням прибутку підприємства має відображати такі результати господарської діяльності, що дозволять стверджувати про її самоокупність і, крім того, отримати очікуваний економічний ефект, що у подальшому дозволить розвивати нові види господарської діяльності. Тому, важливим є досягнення цільової суми отримуваного підприємством прибутку за умови забезпечення оптимального рівня ресурсного потенціалу.

Наприклад, керівництво підприємства розглядає питання про підвищення цін на послуги з вантажних перевезень на 10 %. При цьому очікується, що попит на ці послуги знизиться на 15—20 %. Оцінимо ефективність такої пропозиції за його впливом на рентабельність капіталу, рентабельність перевезень і коефіцієнт оборотності капіталу.

Оскільки фактична сума постійних витрат підприємства становить 12801 тис. грн, а змінних – 49887 тис. грн, то при спаді виробництва на 20 %

скоротиться відповідно тільки сума останніх і становитиме 39910 тис. грн. $(49887 \times 80 \% : 100)$, а загальна сума витрат становитиме 52710,6 тис. грн.

Виручка у зв'язку з підвищенням цін на 10 % і зниженням обсягу продажів на 20 % становитиме 60950 тис. грн $(69261 \times 0,80 \times 1,1)$, прибуток – 8339 тис. грн $(60950 - 52710,6)$.

Отже, ця пропозиція вигідна для підприємства. Звідси випливає висновок, що його фінансова політика має орієнтуватися на пошук шляхів зниження собівартості послуг з вантажних перевезень при одночасному розширенні масштабів цієї діяльності.

Показник точки беззбитковості варто використовувати менеджерами ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» при:

- введенні у виробництво нової послуги;
- модернізації виробничих потужностей;
- зміні виробничої чи адміністративної діяльності підприємства.

Застосування методики маржинального аналізу дає змогу на основі вивчення співвідношення витрати – обсяг продажів – прибуток:

- точніше обчислити вплив факторів на зміну рівня прибутку і рівня рентабельності і на цій основі ефективніше керувати процесом формування та прогнозування фінансових результатів;

- визначити критичний рівень обсягу наданих послуг з перевезень вантажів, постійних витрат, ціни при заданій величині відповідних факторів;

- установити зону безпеки (зону беззбитковості) діяльності підприємства;
- обчислити необхідний обсяг послуг з перевезень для одержання заданої суми прибутку;

- обґрунтувати найоптимальніший варіант управлінських рішень, що стосується зміни виробничої потужності, асортименту послуг, цінової політики тощо з метою мінімізації витрат і збільшення прибутку.

Отже, застосування маржинального (аналізу беззбитковості або сприяння доходу) у фінансовому аналізі ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» дає змогу досліджувати і кількісно вимірювати не лише прямі, а й посередні зв'язки і

залежності витрат, обсягу наданих послуг та прибутку з метою подальшого розвитку підприємства та збільшення резервів його прибутковості.

Процес оптимізації структури активів і пасивів підприємства з метою збільшення прибутку одержав у фінансовому аналізі назву левериджу. Розрізняють три його види: виробничий, фінансовий і виробничо-фінансовий. У прямому розумінні леверидж розуміють як важіль, при незначній зміні якого можна істотно змінити результати виробничо-фінансової діяльності підприємства.

Дія фінансового важеля полягає в тому, що підприємство, використовуючи позикові кошти, змінює чисту рентабельність власних коштів та свої дивідендні можливості. Рівень ефективності фінансового важеля вказує на фінансовий ризик, пов'язаний з підприємством. Таким чином, взаємозв'язок між прибутком і співвідношенням власного і позикового капіталу – це і є фінансовий леверидж. Фінансовий леверидж – потенційна можливість впливати на підвищення прибутку шляхом зміни обсягу і структури власного і позикового капіталу [54].

Підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикового капіталу, якщо загальна рентабельність капіталу перевищує ставку процента за кредит, визначають ефектом фінансового важеля. Він вимірює ефект фінансування діяльності та підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позикового капіталу. Фінансовий леверидж характеризує ефект використання підприємством залучених коштів, який впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Механізм взаємодії рівня прибутковості власного капіталу та рівня фінансового ризику, надає можливість цілеспрямовано управляти структурою капіталу підприємства в конкретних умовах господарювання. Крім того, базова формула розрахунку показника фінансового левериджу вже містить у собі посилення на структуру джерел фінансування підприємства, що, по суті, зводить завдання оптимізації співвідношення власного і позикового капіталу до знаходження значення плеча фінансового важеля, що максимізує ефект

фінансового левериджу, збільшуючи прибуток.

Більшість зарубіжних економістів вважають, що оптимальне значення рівня ефекту фінансового важеля близьке до 30-50%, тобто він повинен дорівнювати від однієї третини до половині рівня економічної рентабельності активів. За цієї умови ефект фінансового важеля спроможний компенсувати податкові вилучення і забезпечити власним коштом необхідну віддачу.

Розглянемо механізм формування ефекта фінансового левериджу на підприємстві ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Ефект фінансового левериджу ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки

Показник	Значення показника по роках		
	2016	2017	2018
1	2	3	4
1. Загальна сума капіталу (активів) (б. р. 1900), тис. грн.	36714	39569	45030
2. Власний капітал (б.р. 1495), тис. грн.	19297	21857	24331
3. Позиковий капітал, (б.р. р. 1595 + 1695) тис. грн	17417	17712	20699
4. Валовий прибуток (Ф2, р. 2090), тис. грн.	10242	19419	19374
4.а. Чистий прибуток (Ф2, р. 2350), тис. грн.	827	2560	2474
5. Коефіцієнт валової рентабельності капіталу (р. 4 : р. 1), %	27,90	49,08	43,02
5.а Коефіцієнт чистої рентабельності капіталу	2,25	6,47	5,49
6. Середній розмір процентів за кредит, %	23,8	23,8	23,33
7. Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18
8. Ефект фінансового левереджу (за валовою рентабельністю капіталу) $(1 - \text{р. 7}) \times (\text{р. 5} - \text{р. 6}) \times \text{р. 2}$, %	3,03	16,80	13,74
8.а. Ефект фінансового левереджу (за чистою рентабельністю капіталу)	-15,95	-11,52	-12,44

ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» використовує довгострокові банківські кредити, за якими сплачує відсотки, та залучені фінансові ресурси у вигляді поточної кредиторської заборгованості, за якими підприємство не сплачує відсотки.

Середня ефективна ставка за обраними кредитами на 23.10.2019 р. становила 23,33% [97]. Припускаємо використання всіх залучених фінансових ресурсів у формі банківського кредиту (р. 3 табл. 3.5), відсотки за які обрані на рівні 23,33 %, що дозволить виявити ефект фінансового левериджу саме за умови кількості платних позикових фінансових ресурсів.

Аналізуючи наведені у таблиці 3.6 дані, можна відзначити, що на підприємстві ефект фінансового левериджу, розрахований за чистим прибутком, має негативне значення протягом всього досліджуваного періоду.

За рахунок використання «платних» позикових фінансових ресурсів, збільшення валової рентабельності власних фінансових ресурсів у 2016 році могло б бути у розмірі 3,03 %, у 2017 році – 16,80 %, а у 2018 році – 13,74 %; при цьому ефект фінансового левереджу за чистою рентабельністю капіталу є від’ємним протягом всього досліджуваного періоду.

Отже, додаткове залучення позикових фінансових ресурсів підприємством буде дуже негативним з точки зору його збитковості, що пояснюється більш високими процентними ставками за кредитні ресурси порівняно з рентабельністю власних фінансових ресурсів.

На основі проведених розрахунків забезпечення ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» досягнення позитивного ефекту фінансового левериджу пропонується за наступними напрямками:

- з’ясування доцільності залучення у грошовий обіг кредитних ресурсів у кожному окремому випадку;
- покращення співвідношення між власним, позиковим та залученим капіталом;
- посилення впливу на дебіторів товариства з метою погашення дебіторської заборгованості і надходження коштів на банківський рахунок.

Збільшення обсягу прибутку досягається за рахунок наступних основних заходів:

- скорочення суми постійних витрат (скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт тощо) ;
- зниження рівня змінних витрат (скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів; підвищення продуктивності праці тощо);
- здійснення ефективної податкової політики, що забезпечує мінімізацію податкових платежів стосовно суми доходу і прибутку товариства;
- проведення прискореної амортизації активної частини основних засобів

з метою зростання обсягу амортизаційного потоку.

Отже, формування операційного прибутку здійснюється під впливом ряду факторів, які необхідно передбачити у процесі фінансового планування. Механізм операційного важеля дозволяє оперативнo прорахувати можливу зміну операційного прибутку та врахувати рівень операційного ризику у плановому періоді.

3.3 Моделювання прибутковості діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»

Управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» має орієнтуватися на забезпечення його достатнього рівня для поточного функціонування та розвитку підприємства з урахуванням особливостей еволюції ринкового середовища. Величина отриманого прибутку відображає спроможність підприємства своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, тому вважаємо, що прогнозування прибутку доцільно здійснювати за допомогою моделей адаптивного прогнозування [60].

З метою уникнення прийняття неефективних управлінських рішень, доцільно використовувати в аналізі більш витончені способи і прийоми сучасного математичного апарату. Для цього господарський об'єкт подається у вигляді математичної моделі, яка імітує його поведінку за зміни ситуації. Це такі прийоми, як прикладна математична статистика, математичний аналіз або математичне програмування дослідження операцій. Такі методи спираються на методологію економіко-математичного моделювання і вимагають науково обґрунтованої класифікації завдань аналізу. Саме моделювання – це особливий пізнавальний процес, у якому суб'єкт замість безпосередньої участі як об'єкт вивчення замінюється схожим із ним об'єктом-замінником (моделлю). Після дослідження моделі уся добута інформація може бути використана на

реальному об'єкті вивчення. Таким чином можливо знайти оптимальний варіант управлінського рішення, що дає можливість забезпечити досягнення поставленої мети [12, с. 124].

Щодо управління саме прибутком підприємства, то моделі, які використовуються для цього, являють собою взаємопов'язані функціонально організаційні блоки, пов'язані з вирішенням конкретних задач, що через сукупність фінансово-математичних методів формують методологічні основу для окремих блоків моделі. Метод управління прибутком підприємства визначається як метод управління прибутком суб'єкта господарювання, сукупність конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень для формування затрат та доходів підприємства. Також важливим аспектом є форма їх виконання з метою забезпечення прийнятного рівня рентабельності суб'єкта господарювання [12, с. 124].

Більш детально розглянемо фінансово-математичне моделювання, яке полягає у тому, що цей метод дає змогу здійснити кількісну оцінку взаємозв'язків між окремими фінансовими показниками та факторами, що впливають на них. Цей зв'язок виражається через фінансово-математичну модель, що являє собою максимально наближену до реального життя математичну інтерпретацію фінансових процесів, тобто опис факторів, що характеризують структуру та основні закономірності формування грошових потоків через математичні символи та прийоми – рівняння, нерівності, функції, таблиці, графіки тощо.

Метод кореляційно-регресивного аналізу застосовується для кількісної оцінки функціональної залежності зміни результативної ознаки (яку було обрано згідно з напрямом діяльності підприємства, у нашому випадку згідно теми дослідження – прибуток підприємства) від зміни одного чи декількох ознак чинників (показників, які можуть впливати на результативну ознаку). Порядок проведення регресивного аналізу ПрАТ «Кременчуцький річковий

порт», знаходження рівняння моделі та наступне оцінювання отриманих результатів здійснено відповідно до вимог математичної статистики.

Для оцінки впливу факторної ознаки на результативну використовуються коефіцієнт еластичності, який дозволяє з'ясувати, на скільки відсотків змінюється результативна ознака при зміні факторної ознаки на один відсоток при фінансовому значенні інших факторів.

За результатами аналізу зв'язку між даними параметрами було встановлено, що чистий прибуток та собівартість не корелюють між собою. Відсутність зворотної кореляції у даному випадку пояснюється тим, що безпосереднє збільшення собівартості прямо не пов'язане зі зростанням надання послуг із вантажних перевезень. При цьому доцільно зауважити, що зростання собівартості закономірно призводить до збільшення чистого доходу. Отже, для визначення коефіцієнтів регресії моделі були обрані наступні первинні дані, які відображають поточний стан виробництва (табл.3.7).

Таблиця 3.7 – Розрахунок коефіцієнтів моделі залежності чистого прибутку від валюти балансу та поточних зобов'язань ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2008 – 2018 роки

Роки	Чистий прибуток (млн.грн)	Чистий дохід (млн.грн)	Рентабельність активів, %	Коефіцієнт оборотності капіталу
2008	3,748	28,153	0,105	0,790
2009	-0,627	12,251	-0,018	0,355
2010	3,967	28,153	0,111	0,790
2011	-0,826	12,251	-0,024	0,355
2012	0,323	28,403	0,008	0,724
2013	0,167	24,317	0,004	0,591
2014	0,416	21,908	0,010	0,546
2015	0,315	22,433	0,008	0,580
2016	0,827	31,249	0,023	0,851
2017	2,560	67,031	0,065	1,694
2018	2,474	69,261	0,055	1,538

Проведено оцінку регресійної статистики та тісноти зв'язку. Результати оцінки, що були проведені засобами MS Excel та модулем аналізу даних,

представлені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Регресійна статистика

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0,999754
R-квадрат	0,999508
Нормований R-квадрат	0,999297
Стандартна помилка	0,044719
Спостереження	11

Скорегований коефіцієнт детермінації R^2 становить 0,999754, це означає, що зміна результативної ознаки відбулась на 99,97 % через зміну зазначених факторів.

Нормований коефіцієнт кореляції становить $R=0,9995$. Таким чином, модель можна вважати адекватною експериментальним даним і на підставі прийнятої моделі доцільно проводити економічний аналіз і знаходити значення прогнозу.

Факторна дисперсія характеризує варіацію результативної ознаки, яка пояснюється чинниками, що увійшли у модель (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Результати дисперсного аналізу

Дисперсійний аналіз					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	3	28,42122	9,47374	4737,413	6,1619E-12
Залишок	7	0,013998	0,002		
Всього	10	28,43522			

Для оцінки впливу факторної ознаки на результативну використовується коефіцієнт еластичності, який дозволяє з'ясувати, на скільки відсотків змінюється результативна ознака при зміні факторної ознаки на один відсоток при фінансовому значенні інших факторів.

Таблиця 3.10 – Результати регресійного аналізу

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%
Y-перетин	-0,02723	0,038538	-0,70662	0,502637	-0,11835898	0,063896
Змінна X 1	0,032272	0,006092	5,297549	0,001126	0,01786684	0,046677
Змінна X 2	35,69175	0,423291	84,31964	8,69E-12	34,6908266	36,69268
Змінна X 3	-1,1219	0,280372	-4,00148	0,00518	-1,78487869	-0,45893

P-Значення менше 0,5 для всіх змінних, крім X_2 – рентабельність активів. Це означає, що статистична гіпотеза стосовно впливу факторів X_1 та X_3 на чистий прибуток підтверджена.

Надійні інтервали для параметрів лінійної регресії:

$$0,01786684 < a_1 < 0,046677$$

$$34,6908266 < a_2 < 35,69268$$

$$-1,78487869 < a_3 < -0,45893$$

Як свідчать результати регресійного аналізу (таблиця 3.9), найбільшу вагу має такий показник, як рентабельність активів $a=35,692$.

Від’ємний знак коефіцієнту при показнику «оборотність капіталу» (-1,122) означає, що значне уповільнення оборотності капіталу призведе до зниження результативного показника – чистого прибутку підприємства. Чистий дохід підприємства спричиняє незначне зростання прибутку, а саме: +0,032. Для подальшого аналізу обрано наступні фактори, що впливають на результатуєчу ознаку:

- рентабельність активів – 35,692;
- оборотність капіталу – (-1,122);
- чистий дохід – 0,032.

В результаті отримано оптимальну лінійну регресію залежності прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» від рентабельності та оборотності активів і чистого доходу з параметрами, що має наступний вигляд:

$$Y = -0,027 + 0,032 X_1 + 35,69 X_2 - 1,122 X_3$$

Враховуючи вищезазначене, можна спрогнозувати прибутковість підприємства на 2019 рік.

Так, при зміні рентабельності активів на 1 %, прибуток підприємства зросте на 35,69 %, при зростанні чистого доходу на 1 % прибуток підприємства зросте на 0,032 %. Від’ємний знак коефіцієнту при показнику «оборотність

капіталу» (-1,122) означає, що уповільнення оборотності капіталу на 1 % призведе до зниження результативного показника – прибутку на -1,122 %.

Гайбура Ю.А. та Загнитко Л.А. зауважують, що отримання прогностичного рівня прибутковості свідчить про ефективність обраного напрямку розвитку підприємства та дає змогу і надалі продовжувати удосконалення системи стратегічного управління підприємством. Забезпечення достатнього рівня прибутковості підприємства є результатом розроблення та реалізації відповідної стратегії розвитку підприємства [22]

Для того щоб рівень прибутковості покращувався, на підприємстві повинні проводитися заходи тільки в наступному порядку:

- організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо);

- технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, підвищення ефективності вантажних перевезень);

- економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів тощо). Зміни в іншому порядку будуть малопомітними, або відсутніми взагалі.

Факторами ризику щодо зниження ефективності господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» є:

- дефіцит робочого капіталу
- старіння та знос основних засобів;
- низька платоспроможність споживачів перевезень вантажним річковим транспортом;
- форс-мажорні ризики;
- значна кредиторська заборгованість.

Отже, підвищення прибутковості необхідно розглядати як один із головних факторів підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» в цілому.

Висновки за розділом 3

В умовах нестабільної економіки важливим для будь-якого підприємства є формування найістотніших принципів і ефективної системи стратегічного планування та управління прибутком. При цьому стратегічне управління прибутком підприємств визначено основною структурною складовою системи корпоративного менеджменту, яка значною мірою визначає ефективність функціонування останньої та впливає на її успішність.

Досліджено фактори і резерви підвищення прибутковості ПрАТ «Кременчуцький річковий порт». Наведено класифікацію показників рентабельності. Розглянуті показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямків діяльності: виробничої, фінансової, інвестиційної. Їх використовують для оцінки діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці і ціноутворенні.

Підприємству пропонується перейти до системної роботи над проблемами через запровадження стратегічних підходів і чіткого спрямування оперативних дій на досягнення довгострокових цілей. Розробка механізму стратегічного планування є необхідним елементом ризик-орієнтованого управління та передбачає адаптивність до мінливих умов зовнішнього середовища, що сприяє прийняттю адекватних управлінських рішень. Цей алгоритм стратегічного менеджменту повинен стати основою його поступового впровадження у ПрАТ «Кременчуцький річковий порт».

Розглянуто сутність методів фінансово-математичного моделювання та можливість їх застосування (зокрема, кореляційно-регресійного аналізу). Проведений аналіз дозволив з'ясувати, що прибуток ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» найтісніше пов'язаний з рентабельністю активів; оборотністю капіталу та чистим доходом від надання послуг з вантажних річкових перевезень. Результати проведених досліджень довели надійність побудованої

багатофакторної регресійної моделі, яка описує вплив на прибутковість ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» зазначених показників.

Запропонована методика оцінки й аналізу прибутковості ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» на основі застосування кореляційно-регресійного аналізу дає можливість виявити та обґрунтувати взаємозв'язок між прибутком підприємства та чистим доходом, рентабельністю активів, коефіцієнтом оборотності капіталу та побудувати багатофакторну динамічну модель, що дасть можливість здійснювати прогнозування прибутку.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження формування ефективного механізму управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання дозволяють зробити такі висновки:

1. Прибуток визначено основною метою діяльності підприємства, джерелом фінансування його розвитку, вдосконалення матеріально-технічної бази та продукції, забезпечення всіх форм інвестування, об'єктом оподаткування та джерелом сплати податків. Він є показником фінансових результатів та важливою економічною категорією, на яку впливають процеси, що відбуваються в навколишньому середовищі, у сферах виробництва й розподілу суспільного продукту та національного доходу. За умови врахування усіх цих факторів і процесів можливе впровадження дієвих заходів щодо збільшення прибутку.

2. Управління прибутком визначено як процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах. Доведено, що система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством. Ефективна система управління прибутком підприємства дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі й завдання, сприяє стійкому розвитку підприємства та забезпечує ефективну діяльність підприємства.

Розкрито механізм управління прибутковістю підприємства, який є дуже складним і багатограним. В умовах змін ринкового середовища та ризик-орієнтованого управління запропоновано використовувати адаптивний фінансовий механізм в частині формування, розподілу та використання прибутку підприємства. Розглянуто вплив фінансових важелів на показники прибутковості, що уможливорює реалізацію фінансового механізму

підприємства в частині збереження доходів у майбутньому, забезпечення безбитковості, покращення значень показників діяльності підприємства.

3. Існування великої кількості методичних підходів до аналізу прибутковості господарського суб'єкта створює складнощі для визначення ефективності діяльності підприємств. Для ефективного управління прибутком підприємства пропонується використовувати групи методів, які включають кількість факторів, що залежать як від господарюючого суб'єкта, так і від навколишнього зовнішнього середовища. Комбінація різних груп методів управління прибутком сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

4. Формування ефективного механізму управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання досліджено на матеріалах ПрАТ «Кременчуцький річковий порт». Проаналізовано показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» за 2016 – 2018 роки. В результаті дослідження визначено прибутковість діяльності, щорічне зростання капіталу та розширення обсягів діяльності. Однак, відзначено значний дефіцит власного оборотного капіталу. Фінансові коефіцієнти не в повній мірі відповідають нормативним значенням, що вказує на деякі проблеми у підприємства. Не можна характеризувати як достатню і ділову активність, адже, наявність від'ємного значення тривалості фінансового циклу свідчить про недостатність здійснення одного господарського обороту для початку розрахунків із кредиторами. Відзначено прибутковість та інвестиційну привабливість підприємства за всіма показниками, але її зменшення на кінець 2018 року.

5. Здійснено аналіз джерел формування і напрямів використання прибутку ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та факторів, що на нього впливають. У процесі аналізу показників рентабельності сукупного та власного капіталу проведено факторний аналіз зміни рівня показників прибутковості та рентабельності, у тому числі за допомогою моделі фірми Du Pont, який надає можливості виявити сильні і слабкі сторони підприємства. На основі виявлених

факторів, які вплинули на фінансові результати підприємства, запропоновано шляхи для зростання прибутковості.

6. На основі моделі фірми Du Pont оцінено ефективність управління прибутком ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та визначено фактори зміни рівня показників прибутковості та рентабельності, що надає можливості виявити сильні і слабкі сторони підприємства, та запропоновано шляхи підвищення прибутковості. Найбільший вплив на рентабельність власного капіталу мала рентабельність надання послуг з вантажних річкових перевезень, що дає підстави активізувати збутову діяльність підприємства.

7. Досягнення достатнього рівня прибутковості підприємства є результатом розроблення та реалізації відповідної стратегії розвитку підприємства та вчасного її коригування відповідно до потреб підприємства та ринку. Для формування фінансової стратегії ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» запропоновано використання матриці Франсона – Романа. З метою забезпечення ефективного управління підприємством застосовано співвідношення рівноваги результатів господарської діяльності і результатів фінансової діяльності ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» та визначено стратегічне фінансове становище ПрАТ «Кременчуцький річковий порт»: результат фінансово-господарської діяльності підприємства у 2016 – 2018 років позитивний, у зв'язку з чим воно потрапляє в зону холдингу, яка є зоною успіхів.

Запропоновано наступне: по-перше, звернути увагу на темпи зростання рентабельності і темпи зростання обороту (коригування показників оборотності коштів та рентабельності надасть можливість поліпшення фінансового стану); по-друге, у зв'язку із дефіцитом власного оборотного капіталу слід враховувати можливості управління дебіторською і кредиторською заборгованостями.

8. Для максимізації прибутку підприємства пропонується виконати комплекс завдань: визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів; аналіз динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді; виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутків.

Обґрунтовано значущість використання маржинального підходу в

аналітичній та плановій діяльності підприємства, який допоможе детальніше досліджувати прибутковість кожного виду продукції.

9. На основі концептуальних підходів розкрито особливості побудови економіко-математичних моделей та методів фінансового стану підприємства, що включає формування системи показників та розробку методик та методичних підходів до використання методів багатовимірної статистичного аналізу. Обґрунтований економічний аналіз з використанням економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій дозволяє отримати об'єктивне управлінське рішення у визначенні стратегії розвитку підприємства. Для розробки таких засобів доцільним вважаємо широке застосування економіко-математичних методів і моделей, які дозволяють дослідити закономірності змінення прибутку, спрогнозувати прибуток на майбутній період, формалізувати фактори зовнішнього і внутрішнього середовища та створити єдиний інформаційний простір прийняття рішень щодо управління прибутком.

Для забезпечення ефективного стратегічного управління ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», спрямованого на стійке підвищення прибутковості, ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку, підприємству пропонується забезпечити належне врахування та адекватну реалізації наступних цілей:

- 1) ефективної господарської діяльності та підвищення прибутковості підприємства у довгостроковій перспективі;
- 2) стійкого зростання ринкової вартості та досягнення довгострокового економічного розвитку суб'єкта господарювання;
- 3) ефективного використання капіталу (активів) для генерування економічного розвитку підприємства;
- 4) оптимальної мобілізації та реалізації наявних можливостей та потужностей для формування надійного потенціалу економічного розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріяш А. С. Особливості управління прибутком підприємства / А. С. Андріяш, А. Ю.Могилова // Молодий вчений. – 2014. – № 6. – С. 68 – 70.
2. Антонюк О.О. Оцінка рівня прибутковості як важлива складова діагностики кризових явищ підприємства / О.О. Антонюк // Вісник «ХНУ». Економічні науки. – 2013. – № 5. – Т. 2. – С. 20 – 24.
3. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика / О. Я. Базілінська // навч. посіб. – 2-ге вид. – Київ : ЦУЛ. – 2011. – 398 с.
4. Бабич М. С. Максимізація прибутку підприємства та його роль у процесі відтворення / М. С. Бабич // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 2. Том 1. – С. 22 – 25.
5. Біліченко О. С. Шляхи максимізації прибутку підприємств / О. С. Біліченко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2015. – Вип. 2. Том 1. – С. 75 – 84.
6. Біліченко О. С. Методи підвищення прибутковості та рентабельності підприємств / О. С. Біліченко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2017. – Вип. 7. Том 1. – С. 52 – 58.
7. Білошапка В.А. Резерви зростання результативності бізнесу в умовах економічного спаду / В.А. Білошапка // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1(155). – С. 115 – 117.
8. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – Киев : Ника-Центр, 1998. – 544 с.
9. Бондаренко Н. С. Удосконалення управління прибутком на підприємстві / Н. С. Бондаренко, Ю.В.Тюленева // Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. – 2017. – Вип. 11. – С. 74 – 78.

10. Боярська М. О. Аналіз стратегії розвитку підприємства / М. О. Боярська // Вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. - № 5. – С. 306 – 310.
11. Бровкова О. Дослідження чинників та резервів підвищення прибутковості підприємств харчової промисловості / О. Бровкова, К. Бровкова, Тієн Донг Нго // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016. – № 5. – С. 41 – 58.
12. Вареник В. М. Використання методів фінансово-математичного моделювання в управлінні прибутком поліграфічних підприємств / В. М. Вареник, С. К. Колопац // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2018. – Вип. 1. – С. 123 – 128.
13. Вахович І. М. Питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 275 – 279.
14. Власенко Т. Ю. Прибутковість підприємства: сутність та ефективність управління / Т. Ю. Власенко, О. С. Стародубцева // Молодий вчений. – 2018. – № 12. – С. 256 – 259.
15. Власова Н. О. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : монографія / Н. О. Власова, І. Ю. Мелушова. – Харків : Вид-во ХДУХТ, 2008. – 259 с.
16. Вовк В. М. Оптимізація фінансової програми підприємства / В. М. Вовк, Г. І. Левицька // Вісник Львівського університету. – Львів, 2009. – Вип.29. – С. 137 – 142.
17. Волостків Н.А. Методологічні основи аналізу ефективності державних підприємств / Н.А. Волостків // Економіст. - 2007. - № 5. - С. 55-58.
18. Волинчук Ю. В. Фінансова архітектура забезпечення прибутковості підприємства / Ю. В. Волинчук, Н. В. Герасимяк // Сціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 2. – С. 19 – 22.
19. Волинчук Ю. В. Механізм фінансового забезпечення прибутковості підприємств: теоретичний аспект / Ю. В. Волинчук // Фінансове

- забезпечення діяльності суб'єктів господарювання : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кременчук, 19–21 лютого 2015р.). – Кременчук, 2015. – С. 21–23.
20. Воронкова Т. Є. Шляхи підвищення прибутковості підприємства в умовах нестабільного середовища / Т. Є. Воронкова, Н. Ю. Безпалько // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 19. – С. 42 – 44.
  21. Гаватюк Л. С. Прибутковість українських підприємств: реалії сьогодення / Л.С. Гаватюк, Н. В. Дармограй, Г. М. Хіміїчук // Молодий вчений. – 2016. – № 1. – С. 40 – 43
  22. Гайбура Ю. А. Управління прибутковістю підприємства та шляхи її підвищення / Ю. А. Гайбура // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 14, Ч. 2. – С. 127 – 130.
  23. Гайбура Ю.А. Прибутковість підприємства : поняття, фактори, резерви [Електронний ресурс] / Ю.А. Гайбура, Л.А. Загнітко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Режим доступу: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/23.pdf>
  24. Гладка Л. І. Управління прибутком в сучасних умовах / Л. І. Гладка, М. О. Домашенко, М. В. Ковальова // Економіка і регіон. – 2012. – № 1. – С. 195 – 198.
  25. Голов Р. С. Економіка і управління на підприємстві: підручник / Р. С. Голов, А. П. Агарков, Е. А. Єрохіна. – Москва: Дашков і К. – 2013. – 200 с.
  26. Головко О. Г. Використання стратегічного планування для забезпечення ефективної діяльності підприємства / О. Г. Головко, О. С. Кохан // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 3. – С. 97 – 102.
  27. Горова О. О. Аналіз стратегічних альтернатив підприємства на основі позиціонування в матриці фінансової рівноваги / О. О. Горова // Управління розвитком. – 2013. – №18. – С. 110 – 114.
  28. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України № 436-IV. Редакція від 07.02.2019./ Законодавство України : [веб-сайт

Верховної Ради України]: – Текст. дані – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

29. Грабовецький Б. Є Економічний аналіз : навч. посібник / Б. Є. Грабовецький. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – 85 с.
30. Грищенко Л. Л. Фінансовий механізм функціонування суб'єктів господарювання в умовах комерційного розрахунку / Л. Л. Грищенко, І. М. Боярко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 (86). – С. 97 – 103.
31. Гудь П. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія / П. П. Гузь. – Полтава : РВЦ ПУСКУ. – 2007. – 166 с.
32. Денисенко Л. О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві / Л. О. Денисенко, Ю. О. Кучерявенко // Вісник КНУТД. – 2014. – №1. – С. 145 – 153.
33. Джеджула В. В. Фактори впливу на формування прибутку підприємств / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова, Т. В. Іванчик // Modern Economics. – 2019.– № 14 (2019). – С. 81 – 86.
34. Добровольська О. В. Резерви підвищення прибутковості підприємства в умовах ринку / О. В. Добровольська, В. О. Терещенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 13. – С. 194 – 197.
35. Економічна енциклопедія Т. 3. «П» (поручництво) – Я (японський центр продуктивності) / Редкол.: Б.Д. Гаврилишин, С.В. Мочерний (відп. ред.), О. А. Устенко (заст. відп. ред.) та ін. – Київ : Тернопіль : ВЦ «Акад.» ТАНУ, 2002. – 952 с.
36. Єпіфанова І. Ю. Фактори зростання прибутку підприємства / І. Ю. Єпіфанова, В. С. Гуменюк // Молодий вчений. – 2016. – № 7. – С. 46 – 49.
37. Єпіфанова І. Ю. Методика оцінювання прибутковості підприємства / І. Ю. Єпіфанова, В. С. Гуменюк // Економіка і суспільство. – 2017. –

Вип.12. – С. 251 – 254.

38. Єпіфанова І. Ю. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності / І. Ю. Єпіфанова, В. С. Гуменюк // Економіка та суспільство. – 2016. – Вип. 3. – С. 189 – 192.
39. Єпіфанова І. Ю. Стратегічне управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств / І. Ю. Єпіфанова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3, Т. 1. – С. 56 – 59.
40. Єпіфанова І. Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах / І. Ю. Єпіфанова, М. Ю. Дзюбо // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 2. – С. 99 – 103.
41. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 143 с.
42. Жигалкевич Ж. М. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства / Ж. М. Жигалкевич, Е. С. Фісенко // Економіка та управління підприємством. – 2016. – Вип. 4. – С. 145 – 148.
43. Жиликова Г. С. Вибір оптимальної стратегії управління прибутком підприємства / Г. С. Жиликова // Науковий вісник будівництва. – 2010. – №59. – С. 76 – 80.
44. Забаріна К. Ф. Особливості використання інструментів стратегічного менеджменту з метою комплексної оцінки фінансової діяльності підприємства / К. Ф. Забаріна, І. А. Нечаєва // Науковий збірник Тернопільського національного економічного університету. Серія : Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15. – № 3. – С. 37 – 43.
45. Звір'юк Г. П. Методичні підходи щодо аналізу прибутковості господарської діяльності господарського суб'єкта господарювання / Г. П. Звір'юк // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2011. – № 7. – С. 28 – 36.
46. Зінченко О. А. Існуючі підходи до вимірювання якості прибутку підприємства і концептуальні засади її дослідження / О. А. Зінченко //

Наука й економіка. – 2011. – № 2. – С. 24 – 28.

47. Зінченко О. А. Показники і критерії якості прибутку на етапі його використання / О. А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №7. – С.106 – 111.
48. Зінченко О. А. Удосконалення підходів до формування механізму управління фінансовими результатами підприємства / О. А. Зінченко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2012. – Вип. 32. Ч. 2. – С. 48 – 50.
49. Іванченко Д. Ф. Організаційно-економічний механізм управління операційним прибутком підприємства : дис. на здобуття наук. ступеня док. ек. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Д. Ф. Іванченко. – Одеса – 2016. – 226 с.
50. Калабухін Ю. Є. Управління прибутком торгівельних підприємств / Ю. Є. Калабухін, Д. Ю. Ткаченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – Вип. 46. – С. 274 – 277.
51. Кармінська-Белоброва М. В. Механізм управління прибутковістю підприємства / М. В. Кармінська-Белоброва // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 1. – С. 139 – 147.
52. Касич А. О. Втілення концепції стратегічного управління в практику вітчизняних підприємств / А. О. Касич // Бізнес Інформ. – 2014. – № 11. – С. 290-294.
53. Кінева Т. С. Звіт про фінансові результати в системі стратегічного управління підприємством / Т. С. Кінева, А. Д. Остапенко // Журнал Науковий огляд. – 2015. – 7. № 9. – С. 21 – 27.
54. Ковалев В. В. Управление финансовой структурой фирмы : учебн.–практ. пособие / В. В. Ковалев. – Москва : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2011. – 256 с.
55. Коваленко Д. І. Формування стратегії управління прибутковістю підприємства / Д. І. Коваленко, В. І. Бейгул // Международный научный журнал. – 2015. – № 2. – С. 43 – 48.

56. Коваль О. А. Рентабельність як показник економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств / О. А. Коваль // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – С. 225-227.
57. Колеватова А. В. Напрями вдосконалення процесу формування та управління прибутком на підприємствах / А. В. Колеватова // Молодий вчений. – 2018. – № 5. – С. 717–720.
58. Костирко Л. А. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємства / Л. А. Костирко, Е. В. Чернодубова // Часопис економічних реформ. – 2014. – № 4. – С. 56 – 61.
59. Костирко Л. А. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств : монографія / Л. А. Костирко, Е. В. Чернодубова. – 2 вид., перероб. та доп. – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, – 2015. – 178 с.
60. Кравченко О. О. Оцінка ефективності фінансової моделі підприємства та планування її основних параметрів / О. О. Кравченко, К. А. Кулінська // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія : Економіка та управління. – 2015. – Вип. 32. – С. 261 – 269.
61. Кривицька О. Р. Формування прибутку підприємства у ринкових умовах / О. Р. Кривицька / автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. "Фінанси, гроші та кредит". – Тернопіль: Тернопільський НЕУ – 2010. – 20 с.
62. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навчальний посібник / П. М. Куліков, Г. А. Іващенко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 178 с.
63. Кучерява А. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення / А. Кучерява // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2015– Вип. 40. – С. 38–44.
64. Лещенко Л. О. Аналіз прибутку підприємств, його види та функції // Л. О. Лещенко / Вісник Харківського національного аграрного університету. – 2014. – № 14. – С. 21 – 25.
65. Линник О. І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення

- прибутковості підприємства / О. І. Линник, О. С. Задорожна // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: Серія : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків НТУ «ХПІ». – 2015. – № 26 – С. 147-153.
66. Лисенко Б. О. Шляхи і резерви підвищення прибутковості (дохідності) підприємства [Електронний ресурс] / Б. О. Лисенко // Студентський науковий економічний альманах. – 2012. – Вип. 1. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/stud_cons_soc_ek_13/section1/Lysenko.docx
  67. Лойко В. В. Шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення дієвості управління прибутком промислового підприємства в сучасних умовах господарювання / В. В. Лойко, Є. С. Несенюк // Міжнародний науковий вісник (International Scientific Journal). – 2015. – № 7. – С. 56 – 59.
  68. Мелень О. В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О. В. Мелень, Ю. Ю. Холондач // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: Серія : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2015. – № 25 (1134). – С. 123-126.
  69. Мельничук Г. С. Теоретичні засади розробки механізму управління формуванням прибутку підприємства / Г. С. Мельничук, А. А. Нестерук // Вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – Вип. 14. – С. 458 – 462.
  70. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] / Редакція від 26.10.2010. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>
  71. Мисковець Н. П. Фінансові важелі впливу на розвиток екосистемних підприємств / Н. П. Мисковець // Вісник НУВГП. Серія: Економічні науки. – 2018. – Вип. 1. – С. 79 – 88.
  72. Міщенко К. Г. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення / К. Г. Міщенко // Международный научный журнал «Интернаука».

Экономические науки. – 2017. – № 2 Т.2. – С. 105 – 107.

73. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Положення, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73: станом на 18.03.2014 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
74. Оксенюк Т. М. Фактори підвищення прибутковості підприємства: еволюційний аспект / Т. М. Оксенюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 13. Ч. 3. – С. 115–118.
75. Онешко С. В. Операційний аналіз як інструмент управління витратами портового оператора / С. В. Онешко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2. – С. 45 – 48.
76. Опікунова Н. В. Управління прибутком підприємства / Н. В. Опікунова, Г. В. Лопата // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – №46.– С. 294 – 298.
77. Орехова А. І. Економічна сутність категорії прибуток / А. І. Орехова, А. І. Костюченко // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. – 2013. – № 7. – С. 313 – 316.
78. Орлов О. О. Планування прибутку підприємства в умовах ринкової економіки : монографія / О. О. Орлов, Є. Г. Рясних, Н. І. Гавловська. – Хмельницький : Вид-во ХНУ, 2009. – 155 с.
79. Орлов П. А. Моніторинг впливу інноваційної політики на виробничий потенціал машинобудування / П. А. Орлов, В. М. Тимофєєв, О. П. Косенко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: Серія : Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012. – №58. – С. 148-152
80. Офіційний сайт ПрАТ «Кременчуцький річковий порт», річна інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua/db/participant/05428292>

81. Параниця Н. В. Економіко-математичне моделювання ефективної взаємодії фінансового і промислового секторів економіки України / Н. В. Параниця // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 8 Ч. 2. – С. 39 – 43.
82. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI поточна редакція – Редакція від 01.07.2019, підстава - 2628-VIII. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України] – Текст. дані – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
83. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; керівн. колегії авторів. і наук. редак. проф. А. М. Поддєрьогін. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.
84. Пономарьов Д. Е. Прогнозування показників фінансового стану підприємства як основа формування фінансової стійкості / Д. Е. Пономарьов // Вісник ЖДТУ. – 2016. – № 1. – С. 49 – 54.
85. Попович Д. В. Удосконалення системи управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємств / Д. В. Попович, О. Р. Славчаник // Молодий вчений. – 2018. – № 2. – С. 746 – 749.
86. Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/23552>
87. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 16.11.2018 / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
88. Проскурович О. В. Моделювання рентабельності діяльності підприємства / О. В. Проскурович, А. Ю. Басс // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 3. Т. 3 – С. 209 – 212.
89. Романова Т. В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. В. Романова, Є. О. Даровський // Ефективна економіка. – 2015. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>

90. Рябенков М. С. Стратегічне фінансове управління підприємством: монографія / М.С. Рябенков. – Суми: Університетська книга. – 2014. – С. 140–145.
91. Савицька А. Г. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник.– 2-ге вид. доповнене і перероблене // А. Г. Савицька. – Київ : Знання, 2007.– 668 с.
92. Савіна С.С. Управління прибутком в системі фінансового менеджмента підприємства / Савіна С.С., Гиренко Ю.В. // Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління. – 2018. – Вип. 6. – С. 321 – 324.
93. Савіцький А. В. Стратегічні аспекти розвитку підприємства в управлінні його прибутковістю / А. В. Савіцький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 18. Ч. 3. – С. 35 – 39.
94. Семенов А. Г. Матриця фінансових стратегій / А. Г. Семенов // Вісник економічної науки України. – 2008. – №2. – С. 139-146.
95. Семенов А. Г. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності / А. Г. Семенов, О. В. Ярошевська // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво.– 2014. – № 5. – С. 117-128.
96. Серeda О.О. Стратегія фінансування діяльності підприємств / О.О. Серeda // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. ДАЛЯ – 2014. – № 8. – С. 176 – 179
97. Середня ефективна ставка за обраними кредитами на 23.10.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bankchart.com.ua/business/credit>
98. Сидяга Б. Механізми управління формуванням і використанням прибутку підприємства / Б. Сидяга // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 1. – С. 41–45.
99. Скалюк Р. В. Управління прибутком підприємств: стратегічний підхід / Р. В. Скалюк // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Вип. 2. – С. 109-118.

100. Скалюк Р. В. Економічний механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності промислових підприємств підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Р. В. Скалюк. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
101. Скибенко С. Т. Формування стратегії управління прибутком підприємства / С. Т. Скибенко, М. В. Чемерис // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. – 2011. – №6. Ч. 2. – С. 152-160.
102. Соколова Е. Проблеми управління прибутком на підприємстві / Е. Соколова, А. Вьюшкова // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія: Економіка і управління. – 2015. – Вип. 32. – С. 311 – 320.
103. Стаднюк Т. Особливості методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємств / Т. Стаднюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. - № 1. – С. 127 – 132.
104. Стрішенець О. Аналітичні підходи до управління прибутком на підприємстві / О. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. - № 2. – С. 18 – 25.
105. Талавирич О. М. Аспекти розробки економічної стратегії розвитку підприємства / О. М. Талавирич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2016. – Вип. 1. Т. 2. – С. 335-339.
106. Ткаченко Є. Ю. Сучасні підходи до управління прибутком промислового підприємства / Є. Ю. Ткаченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2015. – №47.– С. 270–276.
107. Трегубов О. С. Резерви підвищення ефективності управління формуванням доходів і прибутку підприємства / О.С. Трегубов, Д.І. Лісовий // Економіка і організація управління. –2014. – № 3.– С. 281 – 287.
108. Тульчинська С. О. Основи управління прибутком підприємства [Електронний ресурс] / С. О. Тульчинська, Т. П. Ткаченко, О. І. Скоробогатий // Електронне фахове видання «Ефективна економіка».

– 2018. - № 2. – Режим доступу: www.economy.com.ua

109. Управлінський облік як фактор зростання прибутковості підприємства [Електронний ресурс] : Використання управлінського обліку для зростання прибутковості підприємства. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0015697-06/print>
110. Фінансовий аналіз : навч. посібник / за заг. ред. І. О. Школьник, І. М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.. – Київ : ЦУЛ, 2016. – 368 с.
111. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : ЦНЛ, 2009. – 405 с.
112. Хом'як Р. Л. Структурні елементи формування податкової політики на підприємстві / Р. Л. Хом'як, О. С. Лемішовська // Вісник Хмельницького національного університету. – Економічні науки. – 2012. – № 5. – Т. 3. – С. 149-153
113. Чепа С. М. Теоретичні аспекти управління прибутковістю та рентабельністю підприємства / С. М. Чепа, В. В. Шиндер // Актуальні питання розвитку економіки, харчових технологій та товарознавства : тези доповідей XLII Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2018 рік (м. Полтава, 26–27 березня 2019 р.) : у 2 ч. – Полтава : ПУЕТ, 2019. – С. 175-177.
114. Чернецька О. В. Аспекти стратегічного управління фінансовим результатом аграрних підприємств / О. В. Чернецька // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 1 (67). – С. 131 – 134.
115. Черниш С. С. Організаційно-методичні аспекти аналізу рентабельності / С.С. Черниш // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 305–309.
116. Чернодубова Е. В. Інструменти адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств / Е. В. Чернодубова // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – №3. – С. 44–49.
117. Чернодубова Е. В. Фінансовий механізм забезпечення прибутковості промислових підприємств / Е.В. Чернодубова // Інноваційне забезпечення

економічного розвитку регіону: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 25-27 травня 2011 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – С. 164–165.

118. Чернодубова Е. В. Фінансовий механізм як інструмент реалізації фінансової політики підприємства / Е. В. Чернодубова // Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функції у соціокультурному просторі сучасного бізнесу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 12-13 травня 2011 р.). – Донецьк: ДонНУЕТ, – 2011.– С. 398–401.
119. Чернодубова Е.В. Роль фінансового механізму у забезпеченні ефективності управління прибутком підприємства / Е. В. Чернодубова // Вісник ДонНУЕТ. – 2011. – № 3/2. – С.194–200.
120. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз: навч. посібник / М. Г. Чумаченко. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2003. – 556 с.
121. Шляга О. В. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва / О. В. Шляга, Л. І. Шипуля // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – № 8. – С. 75–81.
122. Якименко М. В. Особливості проведення економічного аналізу прибутку в умовах реалізації ризик-орієнтованого управління / М. В. Якименко // Фінансовий простір. – 2015. – № 1. – С. 311–317.
123. Яріш П. М. Методи проведення аналізу фінансових результатів діяльності організацій / П. М. Яріш, Ю. В. Касьянова // Управління розвитком. – 2013.– № 4. – С. 159–162